

**СЕРІЯ «НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ
ПОСІБНИКИ З КРИМІНАЛІСТИКИ»**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«КРИМІНАЛІСТИКА»

(обов'язкова)

(перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»)

для студентів бакалаврату

**Харків
2025**

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Криміналістика» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: В. М. Шевчук, В. А. Журавель, В. Ю. Шепітько та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2025. 188 с.

У к л а д а ч і: ШЕВЧУК Віктор Михайлович
ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
ШЕПІТЬКО Валерій Юрійович
БАРАНЧУК Василь Васильович,
БОРИСЕНКО Ігор Володимирович,
ВИЛЦАН Анастасія Олександрівна,
ДЕМИДОВА Євгенія Євгеніївна,
ЗАТЕНАЦЬКИЙ Дмитро Вікторович,
КАПУСТІНА Марієтта Владиславівна,
КОЛЕСНІКОВА Інна Анатоліївна,
КОСТЕНКО Марина Володимирівна,
КУРМАН Олександр Васильович,
ЛАТИШ Катерина Володимирівна,
МИШКОВ Ярослав Євгенович,
МУСІЄНКО Олег Леонідович,
НЕГРЕБЕЦЬКИЙ Владислав Валерійович,
ЧОРНИЙ Геннадій Олексійович,
ЯРЕМЧУК Вікторія Олегівна

*Рекомендовано до видання науково-методичною радою Університету
(протокол № 4 від 28 серпня 2025 р.)*

1. ВСТУП

Криміналістика належить до дисциплін, засвоєння яких становить фундамент фахової підготовки юриста. Оволодіння криміналістичними знаннями та отримання належних практичних навичок є обов'язковими для слідчого, детектива, прокурора, слідчого судді, судді, адвоката, співробітників органів правопорядку, оскільки виконувані ними функції безпосередньо пов'язані із застосуванням саме цих знань. Інші представники юридичних спеціальностей також не можуть обійтися у своїй діяльності без знань криміналістики.

Курс криміналістики передбачає опанування всіх структурних елементів науки: теоретичних основ криміналістики; криміналістичної техніки; криміналістичної тактики; криміналістичної методики.

При вивченні навчальної дисципліни «Криміналістика» застосовуються різні форми навчання: лекції, практичні заняття, лабораторні роботи, самостійна та індивідуальна робота здобувачів вищої освіти. Ці форми організації навчальної роботи забезпечуються програмою навчальної дисципліни «Криміналістика», завданнями до практичних і лабораторних занять, завданнями для самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти, викладеними в даному навчально-методичному посібнику.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Криміналістика» є формування у здобувачів вищої освіти системи знань про основні проблеми загальної теорії криміналістики, зміст окремих галузей криміналістичної техніки, загальні положення криміналістичної тактики та її окремих елементів, тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій, специфіку розслідування окремих видів кримінальних правопорушень та основних умінь щодо правильного застосування науково-технічних засобів, виявлення, фіксації, вилучення та збереження доказів, використання тактичних прийомів проведення окремих слідчих (розшукових) дій, застосування методичних рекомендацій з розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Криміналістика»

здобувачі вищої освіти повинні:

знати - основні концептуальні підходи у визначенні предмета та системи криміналістики; історію формування криміналістики як науки, сучасний стан і тенденції її розвитку, сфери та можливості використання криміналістичних засобів; основні проблеми загальної теорії криміналістики і основні підходи щодо їх розв'язання; правові основи та можливості використання загальнонаукових і спеціальних методів криміналістики у різних галузях судочинства та інших сферах діяльності, окремими категоріями суб'єктів; наукові основи криміналістичної ідентифікації та методики ідентифікаційних досліджень; сучасні можливості окремих галузей криміналістичної техніки; тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій; систему експертних установ в Україні, можливості окремих видів експертиз у кримінальному провадженні; положення окремих криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень, способи готування, вчинення, приховання та типові сліди окремих видів кримінальних правопорушень, системи типових версій у різних ситуаціях розслідування окремих видів кримінальних правопорушень; особливості проведення тактичних операцій, окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні різних видів кримінальних правопорушень;

вміти – ставити та розв'язувати ідентифікаційні завдання у процесі кримінального провадження; застосовувати засоби криміналістичної техніки та техніко-криміналістичні прийоми в процесі виявлення, дослідження і фіксації криміналістично-значущої інформації; користуватися пошуковими базами даних криміналістичних обліків під час кримінального провадження; ставити та вирішувати розумові завдання під час кримінального провадження, застосовувати різні види і форми мислення (рефлексивне, алгоритмічне, евристичне); моделювати механізм події кримінального правопорушення та особу невідомого злочинця за наявною інформацією; організовувати і проводити окремі слідчі (розшукові) дії, застосовувати різноманітні тактичні

прийоми та їх системи в умовах дотримання правових та етичних вимог у процесі їх реалізації під час кримінального провадження; складати протоколи окремих слідчих (розшукових) дій, постанови про призначення судових експертиз у кримінальному провадженні у відповідності до правових вимог та криміналістичних рекомендацій; здійснювати критичний та системний аналіз первинної інформації про кримінальне правопорушення, формулювати слідчі версії, організовувати і планувати процес розслідування кримінального правопорушення; застосовувати положення криміналістичної характеристики при формулюванні типових слідчих версій та визначати способи їх перевірки; проводити аналітичне дослідження і оцінку матеріалів кримінального провадження, виявляти недоліки розслідування та тактичні помилки під час провадження окремих слідчих (розшукових) дій, вживати заходи щодо їх попередження та усунення; визначати шляхи розслідування кримінальних правопорушень у типових і нестандартних ситуаціях, ефективно розподіляти час і використовувати криміналістичні засоби під час планування та організації розслідування кримінальних правопорушень.

2. ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛІСТИКА»

Предмет, система, методи та завдання криміналістики. Історія криміналістики. Наукознавчі основи криміналістики. Об'єкт і предмет криміналістики. Зміст і сучасні підходи до конструювання визначень криміналістики. Закономірності, які вивчає криміналістика, закони її розвитку. Завдання криміналістики на сучасному етапі. Природа криміналістики та її міждисциплінарні зв'язки. Місце криміналістики в системі юридичних наук. Система криміналістики. Загальна теорія криміналістики. Криміналістична техніка. Криміналістична тактика. Криміналістична методика.

Поняття та зміст методології криміналістики. Процес пізнання у криміналістиці. Методи криміналістики: поняття, види та сфера реалізації. Система методів пізнання у криміналістиці. Використання законів логіки і форм мислення (понять, суджень, умовиводів). Роль дедукції, індукції, аналогії та моделювання. Використання логічних прийомів пізнання: аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування та узагальнення.

Класифікація методів криміналістики. Загальнонаукові методи криміналістики. Спостереження, вимірювання, опис, експеримент, порівняння, моделювання, математичні методи (методи математичної статистики, теорії ймовірності, геометричного та графічного аналізу, вимірювання та рахування).

Методи науки та методи практичної діяльності. Спеціальні методи криміналістики. Критерії допустимості спеціальних методів криміналістики у кримінальному судочинстві.

Передумови виникнення і розвитку криміналістики. Етапи становлення криміналістики. Сучасний стан та тенденції розвитку криміналістики в Україні. Становлення і розвиток експертних установ в Україні. Українські вчені-криміналісти та криміналістична література. Можливості щодо реалізації криміналістичних засобів, прийомів і методів у вирішенні завдань протидії злочинності.

Криміналістична ідентифікація. Поняття криміналістичної ідентифікації. Наукові засади криміналістичної ідентифікації. Загальна теорія криміналістичної ідентифікації. Значення криміналістичної ідентифікації в судовій, слідчій та експертній практиці. Типи та види криміналістичної ідентифікації. Групова належність і її значення. Об'єкти криміналістичної ідентифікації та їх класифікація. Поняття і класифікація ідентифікаційних ознак. Критерії ідентифікаційних ознак. Ідентифікаційне поле. Ідентифікаційний період. Загальна методика ідентифікації. Стадії ідентифікації. Способи порівняльного дослідження. Результат ідентифікаційного дослідження.

Загальні положення криміналістичної техніки. Поняття, завдання та система криміналістичної техніки. Правові основи, суб'єкти, форми і принципи застосування криміналістичної техніки. Поняття техніко-криміналістичних засобів, які застосовуються з метою виявлення, фіксації, вилучення та дослідження доказів, їх класифікація. Поняття техніко-криміналістичних прийомів і методів, що застосовуються під час виявлення, фіксації, вилучення та дослідження доказів, їх класифікація. Порядок процесуального оформлення застосування техніко-криміналістичних засобів й отриманих результатів. Доказове значення результатів застосування науково-технічних засобів. Техніко-криміналістична оснащеність органів досудового розслідування. Мобільні пересувні криміналістичні лабораторії під час проведення слідчих (розшукових) дій: відділи та завдання. Техніко-криміналістичні засоби, методи і технології профілактики кримінальних правопорушень. Тенденції та сучасний стан розвитку криміналістичної техніки.

Криміналістична фотографія та відеозапис. Поняття і значення криміналістичної фотографії та відеозапису, їх види і правова основа використання. Судово-оперативна фотозйомка. Фотозйомка місця події. Особливості фотозйомки трупа. Фотографування слідів. Упізнавальна фотозйомка. Фотозйомка при провадженні слідчого експерименту, обшуку, пред'явленні для впізнання. Методи судово-оперативної фотографії. Панорамна

та вимірювальна фотозйомки. Судово-дослідницька фотографія. Фотографічні методи змінення контрастів. Фотозйомка в інфрачервоних, ультрафіолетових, рентгенівських променях. Макро- і мікрофотографія. Криміналістичний відеозапис: методи та прийоми відеозйомки. Порядок процесуального оформлення результатів застосування судової фотографії і відеозапису.

Криміналістичне дослідження слідів (трасологія). Поняття «трасологія», система, її наукові основи. Значення трасології в слідчій, експертній та судовій практиці. Поняття сліду у трасології. Механізм слідоутворення. Класифікація слідів. Основи дактилоскопії. Сліди рук. Папілярні візерунки, їх види. Виявлення, фіксація та вилучення слідів рук. Способи виявлення і фіксації слідів рук. Порошкові та еджеоскопічні дослідження. Сутність дактилоскопічної експертизи. Сліди ніг і взуття людини. Доріжка слідів ніг та її криміналістичне значення. Фіксація слідів ніг. Способи копіювання і виготовлення зліпків слідів ніг та взуття людини. Сліди знарядь злочину та інструментів, їх класифікація. Способи фіксації слідів знарядь злочину та інструментів. Сліди транспортних засобів, їх класифікація. Особливості фіксації і вилучення слідів транспортних засобів. Мікротрасологія.

Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї, боєприпасів та слідів їх дії (судова балістика). Поняття «судова балістика», її значення в розслідуванні кримінальних правопорушень. Класифікація вогнепальної зброї і боєприпасів до неї. Сліди дії вогнепальної зброї, їх види. Механізм утворення слідів на кулях та гільзах. Методика вивчення напрямку пострілу по слідах дії зброї. Методика оглядів боєприпасів, зброї і слідів їх застосування на місці події. Методи виявлення, фіксації, вилучення й дослідження зброї, боєприпасів і слідів їх застосування на місці події. Основні напрямки й питання, які вирішує експертиза зброї та слідів і обставин її використання. Підготовка матеріалів для експертизи зброї, слідів та обставин її використання.

Техніко-криміналістичне дослідження документів. Поняття, предмет, система та завдання криміналістичного документознавства. Поняття і класифікація документів у криміналістиці. Слідчий огляд документів.

Криміналістичні правила поводження з документами-речовими доказами та комп'ютерними даними. Поняття, завдання, об'єкти, система техніко-криміналістичного дослідження документів. Види та способи підробки документів, техніко-криміналістичні засоби і методи їх виявлення. Сучасні різновиди та перспективні можливості техніко-криміналістичної експертизи документів. Підготовка матеріалів для її проведення. Техніко-криміналістичне дослідження документів з метою встановлення їх початкового (первинного) вигляду, відновлення реквізитів і текстів. Правила поводження з обвугленими, розірваними та старими документами. Техніко-криміналістичне дослідження паперових грошових знаків і номерних документів суворого обліку: характеристика основних елементів захисту та ознак їх підробки.

Криміналістичне дослідження письма (судове почеркознавство і судове авторознавство). Поняття «криміналістичне дослідження письма». Навички письма, їх властивості. Ідентифікаційні ознаки письма та їх класифікація. Топографічні ознаки письма. Поняття «почерк». Загальні та окремі ознаки почерку. Судово-почеркознавча експертиза. Підготовка матеріалів до почеркознавчої експертизи. Вільні й експериментальні зразки почерку і підписів. Методика судово-почеркознавчої експертизи. Особливості дослідження підписів. Лінгвістична експертиза писемного мовлення, її види. Можливості судово-авторознавчої експертизи, вимоги до матеріалів дослідження. Завдання семантико-текстуальної експертизи писемного мовлення.

Криміналістичне дослідження ознак зовнішності людини (криміналістична габітологія). Історія становлення та розвитку криміналістичної габітології. Поняття, завдання, значення криміналістичної габітології. Ознаки зовнішності людини, їх класифікація. Методика опису зовнішності за методом «словесного портрета». Методи, засоби й джерела збирання інформації про ознаки зовнішності людини. Види та системи створення суб'єктивних портретів. Види і форми ототожнення людини. Портретна експертиза: предмет, завдання, можливості.

Криміналістичне дослідження цифрових слідів. Поняття та види цифрових слідів. Метадані і хеш-функції. Значення криміналістичного дослідження цифрових слідів. Механізм утворення цифрових слідів, їх класифікація. Особливості виявлення, вилучення та дослідження цифрових слідів. Методи забезпечення цілісності й захисту цифрових доказів та їх перевірки. Підготовка і призначення судових експертиз для дослідження цифрових слідів.

Криміналістичний ДНК-аналіз. ДНК як об'єкт криміналістичного дослідження. Особливості здійснення ДНК-ідентифікації. Поняття, завдання та значення криміналістичного ДНК-аналізу. Сліди біологічного походження для ДНК-аналізу, їх види і правила поводження з ними під час проведення слідчих (розшукових) дій. Виявлення, фіксація та вилучення біологічного матеріалу для ДНК-аналізу. Особливості відібрання біологічних зразків живих осіб, необхідних для проведення генетичних досліджень. Використання можливостей криміналістичного обліку генетичних ознак людини під час досудового розслідування. Особливості підготовки, призначення та проведення молекулярно-генетичних досліджень. Сутність і завдання судової молекулярно-генетичної експертизи. Формулювання запитань експерту. Можливості повнопрофільних та мобільних ДНК-лабораторій. Значення результатів криміналістичного ДНК-аналізу для вирішення завдань кримінального провадження.

Криміналістична реєстрація. Поняття «криміналістична реєстрація» та її значення. Види криміналістичних обліків Експертної служби МВС України. Дактилоскопічний облік. Дактилоскопіювання живих осіб і трупів. Основна дактилоскопічна формула. Особливості формування слідотек. Порядок ведення дактилоскопічного обліку. Електронні реєстри з розшуку та ідентифікації загиблих і зниклих безвісті осіб. Міжнародні обліки Інтерполу. Автоматизовані інформаційні системи органів кримінальної юстиції.

Загальні положення криміналістичної тактики. Поняття та предмет криміналістичної тактики. Засоби криміналістичної тактики: поняття, види,

система і значення. Тактика досудового розслідування та судового розгляду. Принципи криміналістичної тактики. Тенденції розвитку криміналістичної тактики. Тактичний прийом як елемент криміналістичної тактики. Джерела і функції тактичних прийомів. Класифікація тактичних прийомів. Система тактичних прийомів. Тактичні комбінації та тактичні операції. Тактичні операції: поняття, функції, структура й види. Психологічні основи використання тактичних прийомів. Тактичне рішення. Проблема тактичного ризику. Прийняття тактичних рішень.

Організація і планування розслідування. Сутність організації розслідування, принципи та рівні реалізації. Поняття і значення планування розслідування. Принципи планування розслідування. Елементи планування. Види, форми та техніка планування розслідування. Особливості планування в складних і багатоепізодних провадженнях. Використання графіків та схем при плануванні. Сіткове планування. Прогнозування в структурі організації та плануванні розслідування. Вчення про криміналістичну версію. Логічна природа криміналістичної версії. Види криміналістичних версій. Слідча версія. Загальні та окремі версії. Типові версії. Побудова версій, їх перевірка. Тактичні помилки в слідчій діяльності.

Огляд. Поняття, види та принципи слідчого огляду. Учасники слідчого огляду, їх роль. Поняття «огляд місця події». Принципи огляду місця події. Підготовка до огляду місця події. Ситуації огляду місця події. Методи огляду місця події. Тактичні прийоми огляду місця події та їх системи. Негативні обставини, їх значення. Огляд трупа. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією. Особливості огляду місця вибуху від реактивної та ракетної зброї. Фіксація результатів огляду місця події. Складання фототаблиць, планів і схем. Інноваційні засоби та методи фіксації результатів огляду місця події.

Допит. Поняття та види допиту. Процес формування показань. Підготовка до допиту. План допиту. Зміст тактики допиту. Установлення психологічного контакту. Актуалізація забутого в пам'яті допитуваного. Викриття неправди в показаннях. Допит малолітніх та неповнолітніх. Тактика

одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб. Процесуальні й тактичні особливості судового допиту. Перехресний допит. Допит судового експерта. Проведення допиту в режимі відеоконференції під час досудового розслідування й судового розгляду. Фіксація допиту. Застосування звуко- та відеозапису.

Обшук. Поняття, ознаки та завдання обшуку. Місце обшуку в системі слідчих (розшукових) дій. Види обшуку та їх характеристика. Об'єкти обшуку та пошуку. Підстави для проведення обшуку в контексті конституційних і міжнародно-правових гарантій недоторканості особи та її житла. Підготовка до проведення обшуку. Особливості застосування спеціальних знань. Системи тактичних прийомів обшуку. Тактичні особливості проведення різних видів обшуку. Фіксація результатів обшуку.

Пред'явлення для впізнання. Поняття, види та етапи пред'явлення для впізнання. Відмінності пред'явлення для впізнання від інших слідчих (розшукових) дій. Об'єкти пред'явлення для впізнання. Підготовка до пред'явлення для впізнання. Тактичні та психологічні особливості попереднього допиту особи, яка впізнає. Порядок пред'явлення для впізнання живих осіб, трупів, предметів і тварин. Тактичні прийоми пред'явлення для впізнання. Організація та проведення пред'явлення для впізнання: за фотографічними знімками, за матеріалами відеозапису, поза візуальним й аудіоспостереженням, за голосом, у режимі відеоконференції. Фіксація процесу та результатів пред'явлення для впізнання. Оцінка результатів упізнання.

Слідчий експеримент. Поняття, види та значення слідчого експерименту. Процесуальні й тактичні умови проведення слідчого експерименту. Мета і види слідчого експерименту, їх пізнавальна сутність. Підготовка до проведення слідчого експерименту. Процесуальні та тактичні правила проведення слідчого експерименту. Типові помилки проведення і фіксації слідчого експерименту. Фіксація ходу та результатів слідчого експерименту, оцінка його результатів.

Використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві.

Поняття спеціальних знань та форми використання в судочинстві. Поняття і значення судової експертизи. Класифікація судових експертиз. Предмет, методи та завдання судової експертизи. Підстави й порядок залучення експерта. Система судово-експертних установ в Україні. Підготовка матеріалів до призначення судової експертизи (залучення експерта), визначення мети й обсягу дослідження, формулювання питань експерту, відібрання зразків для експертизи. Висновок експерта, його структура і зміст. Форми експертних висновків. Критерії оцінки висновку експерта як джерела доказів. Експертні недоліки та помилки. Залучення спеціаліста під час кримінального провадження.

Загальні положення криміналістичної методики. Сутність та зміст криміналістичної методики, її роль у системі криміналістики. Поняття методичних рекомендацій. Поняття, ознаки і сфера реалізації окремої криміналістичної методики. Структура та зміст окремої криміналістичної методики. Функції окремої криміналістичної методики. Значення окремої криміналістичної методики. Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, її вплив на поділ методик розслідування. Поняття «криміналістична характеристика кримінальних правопорушень» та її структурні елементи. Види та форми взаємодії у виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Розслідування вбивств. Види вбивств. Криміналістична характеристика вбивств. Організація та планування розслідування вбивств. Обставини, що підлягають з'ясуванню. Типові слідчі ситуації і версії при розслідуванні вбивств. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії. Особливості розслідування деяких видів вбивств. Розслідування вбивств на замовлення. Особливості розслідування вбивств за відсутності трупа. Особливості розслідування вбивств, пов'язаних із виявленням частин розчленованого трупа. Розслідування вбивств, прихованих інсценуванням.

Розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадання). Криміналістична характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Особливості організації та планування розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Типові слідчі ситуації і комплекс слідчих (розшукових) дій на початку досудового розслідування. Призначення та проведення ревізій на досудовому розслідуванні. Тактика проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Розслідування крадіжок. Криміналістична характеристика крадіжок. Обставини, що підлягають з'ясуванню. Організація й планування розслідування крадіжок. Типові слідчі ситуації та версії при розслідуванні крадіжок. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Особливості залучення експертів і проведення судових експертиз при розслідуванні крадіжок.

Розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху. Криміналістична характеристика злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху. Поняття дорожньо-транспортної події. Особливості початку кримінального провадження. Обставини, що підлягають з'ясуванню. Організація і планування розслідування. Типові слідчі ситуації. Типові версії. Тактика провадження окремих слідчих (розшукових) дій. Слідчий експеримент. Використання спеціальних знань. Судова автотехнічна експертиза. Завдання судової автотехнічної експертизи. Судова дорожньо-технічна експертиза. Завдання дорожньо-технічної експертизи. Трасологічна експертиза дорожньо-транспортної події.

Розслідування підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж. Криміналістична характеристика підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж. Обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж. Типові слідчі ситуації і типові версії при розслідуванні підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій. Залучення спеціалістів і призначення експертиз при розслідуванні підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж.

Розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень проти довкілля. Обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля. Типові слідчі ситуації та типові версії при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій. Залучення спеціалістів та призначення експертиз при розслідуванні екологічних кримінальних правопорушень.

Розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами. Обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами. Типові слідчі ситуації та версії при розслідуванні кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій при розслідуванні кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тема	Практичні заняття	Самостійна робота
1	2	3	4
<i>Розділ I. Теоретичні засади криміналістики</i>			
1	Криміналістична ідентифікація	2	4
<i>Розділ II. Криміналістична техніка</i>			
2	Загальні положення криміналістичної техніки	2	2
3	Криміналістична фотографія та відеозапис	2 (ЛР)	3
4	Трасологія. Сліди рук людини	2 (ЛР)	2
5	Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї, боєприпасів та слідів їх дії	2 (ЛР)	2
6	Техніко-криміналістичне дослідження документів	2 (ЛР)	2
7	Криміналістичне дослідження письма	2	2
8	Криміналістичне дослідження ознак зовнішності людини	2	4
9	Криміналістичне дослідження цифрових слідів	2 (ЛР)	4
10.	Криміналістичний ДНК-аналіз	2	2
11.	Криміналістична реєстрація	2 (ЛР)	2

<i>Розділ III. Криміналістична тактика</i>			
12.	Огляд місця події	2 (ЛР)	4
13.	Допит	2 (ЛР)	2
14.	Обшук	2	2
15.	Пред'явлення для впізнання	2	4
16.	Слідчий експеримент	2	2
17.	Залучення експертів та проведення судових експертиз	2 (ЛР)	4
<i>Розділ IV. Методика розслідування кримінальних правопорушень</i>			
18.	Розслідування вбивств	2 (ЛР)	4
19.	Розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадання)	2 (ЛР)	4
20.	Розслідування крадіжок	2	2
21.	Розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху	2 (ЛР)	2
22.	Розслідування підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж	2	2
23.	Розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля	2	2
24.	Розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами.	2	2
	Разом	48	75

3. ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ, ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Загальні положення

Практичні заняття – важлива форма навчання здобувачів вищої освіти. Їх мета полягає в набутті практичних навичок у застосуванні криміналістичних прийомів, методів і засобів. Вони проходять у формі виконання завдань, проведення ділових ігор, складання необхідних документів.

До кожної з тем навчальної дисципліни «Криміналістика» наведені найважливіші питання, список додаткової літератури, завдання, лабораторні роботи з рекомендаціями щодо їх виконання. Кожна тема також містить фабули конкретних кримінальних проваджень і зразки окремих процесуальних документів, необхідних для виконання завдань із планування розслідування, підготовки планів та організації ділових ігор із тактики провадження окремих слідчих (розшукових) дій, складання процесуальних документів.

Виконання лабораторних робіт передбачає використання наочного приладдя й обладнання, самостійне виконання здобувачем вищої освіти завдань із використанням криміналістичної техніки, комп'ютерних технологій, матеріалів, речовин та отримання відповідного матеріалізованого результату.

Під час підготовки до занять здобувачі вищої освіти мають опрацювати відповідні розділи підручника і додаткову літературу, блоки навчального електронного інформаційного комплексу з курсу «Криміналістика», ознайомитися з необхідними нормативно-правовими актами, виконати інші роботи, які відводяться на позааудиторний час.

Список літератури до всіх тем

Нормативно-правові акти

Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.

Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.

Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.

Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>

Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.

Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України: затв. Наказом МВС України від 10.09.2009 р. № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09>.

Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затв. Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень і Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 р. № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

Інструкція про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол: затв. наказом МВС України, Офісу Генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України 17.08.2020 р. № 613/380/93/228/414/510/2801/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>

Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03.11.2015 р. № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text>

Інструкція про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах внутрішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України: затв. Наказом МВС України та ДДУПВП від 23.08.2002 р. № 823/188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-02#Text>

Інструкція про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України: затв. Наказом МВС України від 11.09.2001 р. № 785. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1066-01#Text>

Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС: затв. Наказом МВС України від 20.10.2017 № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1433-17#Text>

Положення про Експертну службу МВС України: затв. Наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15#Text>

Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. № 1024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2018-%D0%BF#Text>

Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: затв. наказом Генерального прокурора від 17.08.2023 р. № 231. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.

Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування «іКейс»: затв. наказом Національного антикорупційного бюро України, Офісу Генерального прокурора, Ради суддів України, Вищого антикорупційного суду від 15.12.2021 р. № 175/390/57/72. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0390886-21#Text>

Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 20.05.2020 р. № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>.

Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.07.2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.

Література

Арешенков В. В. Техніко-криміналістичні дослідження у розслідуванні злочинів: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2020. 584 с.

Благуа Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 256 с.

Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 20: Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В. Ю. Шепітько (голова) та ін. Харків: Право, 2018. 952 с.

Вступ до цифрової криміналістики: навч. посіб. / [В. Ю. Шепітько, М. В. Шепітько, К. В. Латиш, М. В. Капустіна, Є. Є. Демидова]; за ред.. В. Ю. Шепітька; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2025. 124 с.

Журавель В. А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан: монографія. Харків: Право, 2021. 448с.

Економічна безпека держави: криміналістичне забезпечення: навч. посіб. / В. В. Топчій, Т. П. Яцик, В. А. Шкелебей, А. В. Свінцицький, А. М. Падалка, В. В. Топчій. Київ: 7БЦ, 2021. 537 с.

Єфімов М. М. Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень: підруч. / М. М. Єфімов, І. В. Пиріг. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2022. 271 с.

Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції: монографія / кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін.; за заг. ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків: Апостіль, 2017. 260 с.

Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці: матеріали міжнар. «круглого столу» (Харків, 12 груд. 2019 р.) / редкол.: В. Ю. Шепітько (голов. ред.), В. А. Журавель, В. М. Шевчук, Г. К. Авдєєва. Харків: Право, 2019. 164 с.

Інноваційні методи, засоби та технології в криміналістиці та судовій експертизі: наук.-практ. посібник: електрон. наук. вид. / [Шепітько В. Ю., Авдєєва Г. К., Коновалова В. О. та ін.]; за ред. В. Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків: Право, 2023. 116 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2024/02/Посіб_Криміналістика_2023_НДІ-ВПЗ_ПВ1_compressed.pdf

Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці та судовій експертизі: монографія / [В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдєєва, В. М. Шевчук та ін.]; за заг. ред. В. Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків: Право, 2024. 208 с.

Кафедра криміналістики: історія становлення та розвитку. До 80-річчя заснування: монографія / В. Ю. Шепітько, В. М. Шевчук, В. І. Алексєйчук та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2020. 268 с.

Керівництво з розслідування злочинів: наук.-практ. посібник / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Вид. 2-ге, стереотип. Харків: Одиссей, 2010. 960 с.

Коваленко А. В. Криміналістичне вчення про збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні: монографія. Київ: Алерта, 2024. 558с.

Копча В. В. Криміналістична техніка, тактика і методика: навчальний посібник / В. В. Копча, Н. В. Копча. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 286 с.

Криміналістика: акад. курс: підручник / Т. В. Варфоломєєва, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та ін. 2-ге вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 495 с.

Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.; за заг. ред. В. В. Пясковського, 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 752 с.

Криміналістика: підручник / за ред. В. В. Тіщенка. Одеса: Гельветика, 2019. 556 с.

Криміналістика: підручник у 2-х т. Т. 1. / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019. 456 с.

Криміналістика: підручник у 2-х т. Т. 2 / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019. 328 с.

Криміналістика: підручник / [В. М. Шевчук, В. А. Журавель, В. Ю. Шепітько та ін.]; за ред. В. М. Шевчука; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2024. 1008 с.

Криміналістичне дослідження ДНК: технології та можливості: навчальний посібник / Р. Л. Степанюк та ін. Харків: ФОП Панов А. М., 2019. 144 с.

Криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів: монографія / за ред. В. В. Тіщенка. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 430 с.

Криміналістичні засоби та методи розкриття та розслідування кримінальних правопорушень: підручник / Цільмак О. М., Користін О. Є., Шаптала О. С., Талалай Д. В. Одеса, 2015. 302 с.

Настільна книга слідчого: наук.-практ. посібник / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. 3-є вид., переробл. і допов. Київ: Ін Юре, 2011. 736 с.

Науково-технічне забезпечення слідчої діяльності в умовах змагального кримінального провадження: монографія / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. М. Шевчук та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2021. 248 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2023/08/96_2021.pdf

Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії досудовому розслідуванню: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 424 с.

Правова доктрина України у 5 т. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. Харків: Право, 2013. 1240 с.

Правова наука України: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку: монографія / редкол. О. В. Петришин (голова), В. А. Журавель (заст. голови) [та ін.] / Ю. В. Баулін, В. А. Журавель, В. Ю. Шепітько та ін. Харків: Право, 2021. 680 с.

Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану: монографія / редкол.: В. А. Журавель (співголова), Н. С. Кузнецова (співголова), О. М. Бандурка та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. Харків: Право, 2023. 902 с. URL: <https://www.academia.edu/110918729>

Пряхін Є. В. Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 164 с.

Основи судової експертизи: навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / авт.-уклад.: Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. Харків: Право, 2016. 928 с.

Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти: наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2023. 400 с.

Сиводєд І. С. Теоретичні та організаційно-тактичні проблеми розслідування кримінальних правопорушень, які вчинені на окупованих територіях України: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 924 с.

Скрипник А. В. Використання цифрової інформації в кримінальному процесуальному доказуванні: монографія. Харків: Право, 2022. 408 с.

Шевчук В. М. Криміналістика: традиції, новації, перспективи: добірка наук. пр. Харків: Право, 2020. 1280 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2020/Kriminalistika_Shevchuk_2020.pdf

Шепітько В., Шепітько М. Кримінальне право, криміналістика та судові науки: енциклопедія. Харків: Право, 2021. 508 с.

Шепітько В. Ю. Вступ до навчального курсу «Криміналістика»: лекція. Київ: Ін Юре, 2016. 192 с.

Developments of criminalistics theory and future of forensic expertology: liber amicorum profesoriui Egidijui Vidmantui Kurapkai. Collective monograpfy / Malewski H., Matulienė S., Shepitko V., Shepitko M., Shevchuk V. and others. Vilnius, Lithuanian association of criminalists, Mykolas Romeris University, 2022. 608 p. URL: https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/18633/Kriminalistika_2022-2-154-170.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Legal support of European integration: general legal and sectoral aspect : Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2024. 712 p. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/451>

Military offences and war crimes: background, theory and practice: collective monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 876 p. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/322>

Quo vadis, kriminalistika? Liber Amicorum profesoriui Henryk Malewski. Collective monograpfy / Kurapkai E. V., Matulienė S., Navickienė Ž., Shevchuk V. and others. Vilnius, Mykolas Romeris University, 2023. 472 p. URL: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/8014d3c4-a745-4db0-b68e-2584e8083069/content>

Transformation of the legal system and human rights protection under the influence of martial law: collective monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2024. 462 p. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/495>

The basics of criminalistics: practical manual / Anna Myrovska, Artem Samodin, Tetiana Tsymbaliuk and other; under the general editorship of Anna Myrovska. Kyiv : Osvita Ukrainy, 2021. 148 p.

Textbook of Criminalistics. Vol. 1: General Theory / ed.: H. Malevski, V. Shepitko. Kharkiv: Apostil, 2016. 474 p.

Textbook of Criminalistics. Vol II: Criminalistic Technique and Tactics / edited by Hendryk Malevski, Valery Shepitko. Vilnius, Kharkiv: Pravo Publishing Hause LLC, 2023. 840 p.

Ukrainian Legal Doctrine editor by V. Ia. Tatsyi and Translated by William E. Butler. Vol. 5 (2): Judicial Law, Penal Law, and Forensic Legal Sciences “Wildy, Simmonds & Hill”, London, 2018.

Інтернет-ресурси

Офіційний веб-портал Верховної Ради України - <http://rada.gov.ua/>
 Офіційний веб-портал Президента України - <http://www.president.gov.ua>
 Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України - <http://www.kmu.gov.ua>
 Офіційний веб-портал Верховного Суду - https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/

Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України -
<https://minjust.gov.ua/>

Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України -
<http://mvs.gov.ua>.

Офіційний веб-портал Офіс Генерального прокурора -
<https://www.gp.gov.ua/>

Офіційний веб-портал Служби безпеки України - <https://ssu.gov.ua>.

Офіційний веб-портал Національного антикорупційного бюро України -
<https://nabu.gov.ua/>

Офіційний веб-портал Державного Бюро Розслідувань - <https://dbr.gov.ua/>

Єдиний державний реєстр судових рішень - <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс. URL:
<https://library.nlu.edu.ua/senmk/itemlist/category/79-kafedra-kriminalistiki>. html

НЕІК

Навчальний електронний інформаційний комплекс «Криміналістика» URL:
<https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=1163>

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИКИ

Практичне заняття 1

Тема 1. Криміналістична ідентифікація

План

1. Поняття, наукові основи і значення криміналістичної ідентифікації.
2. Об'єкти криміналістичної ідентифікації та їх класифікація.
3. Типи та види криміналістичної ідентифікації.
4. Поняття, види та значення ідентифікаційних ознак. Ідентифікаційне поле. Ідентифікаційний період.
5. Загальна методика криміналістичної ідентифікації. Сутність і стадії ідентифікаційного дослідження. Способи порівняльного дослідження.
6. Форми вираження результатів ідентифікаційного дослідження.

Мета практичного заняття: здобувачі вищої освіти мають отримати: знання щодо наукових основ криміналістичної ідентифікації та методики ідентифікаційних досліджень; навички та вміння з формулювання й розв'язання ідентифікаційних завдань у процесі кримінального провадження.

Загальні настанови: під час практичного заняття під керівництвом викладача здобувачі вищої освіти аналізують висновки судових експертиз, виокремлюють об'єкти ідентифікації, оцінюють значення встановлених фактів тотожності, обговорюють сукупність виявлених експертом ідентифікаційних ознак, визначають стадії та оцінюють результати експертного дослідження.

Завдання

Відповідно до умов кожної фабули визначити: 1) вид та тип ідентифікації; 2) ідентифіковані й ідентифікуючі об'єкти.

Фабули

1. 08.06.202_ р. біля с. Безлюдівка, Харківського району Харківської області в лісовому масиві було виявлено частини розчленованого трупа 30-річної В. складені в поліетиленовий пакет. Під час огляду місця події поряд з фрагментами людського тіла були виявлені чіткі відбитки слідів протектору шин легкового автомобілю, а на поліетиленовому пакеті – сліди пальців рук бурого кольору.

Згідно висновку судово-медичної експертизи труп було розчленовано за допомогою кухонного ножа та сокири. На хрящовій і кістковій тканинах розчленованих частин трупа виявлено мікро-речовини заліза та мікрівідбитки нерівності сокири і ріжучих крайків ножа.

У процесі розслідування було встановлено, що загинула мала неприємні стосунки з колишнім чоловіком Б. Під час обшуку в автомобілі «Honda CR-V», що належить Б., у багажному відділенні, а також на обшивці і пасажирському сидінні були виявлені сліди, схожі на кров. Під час обшуку в будинку гр. Б. виявлено та вилучено кухонні ножі і сокиру, що могли бути знаряддям розчленування трупа та вчинення вбивства.

2. У потерпілого К. біля супермаркету «Мрія» невідомі особи викрали мобільний телефон. На записі з відеокамер спостереження супермаркету чітко видно обличчя цих осіб. Потерпілий К. під час допиту повідомив прикмети злочинців і надав фотознімки схожих із ними осіб, які він скопіював з їх особистих сторінок у соціальних мережах. Слідчий вважає за необхідне призначити фототехнічну експертизу.

3. 17.08.202_ р. було вчинено розбійний напад на П. У ході допиту потерпілий описав зовнішність нападника: вік 40-45 років, зріст приблизно 180 см., сухорлявої статури, голос глухий, трохи гаркавий, з кавказьким акцентом, на правій руці татуювання у вигляді блискавки. Зі слів потерпілого П. було

складено комп'ютерний фоторобот нападника. За підозрою у вчиненні розбійного нападу було затримано А., який раніше був неодноразово судимий за подібні кримінальні правопорушення.

4. Біля воріт власного будинку в автомобілі виявлено труп С. із колото-різаними ушкодженнями. Після обшуку помешкання К. вилучено мисливський ніж із відламаним кінцем леза, а під час судово-медичної експертизи тіла потерпілого з місця пошкодження в області печінки вилучено відламаний фрагмент ножа. Слідчий вирішив призначити експертизу цілого за частинами.

5. При розслідуванні вбивства Н. встановлено, що її квартира й автомобіль продані на підставі довіреності, виписаної від імені потерпілої. Родичі потерпілої вважають, що підпис у довіреності не належить Н., і надали документи зі зразками підпису загиблої. Призначено судово-почеркознавчу експертизу.

6. 19 липня 202_ року в гаражному кооперативі «Уран» з гаражу К. був викрадений автомобіль синього кольору марки «Toyota Prado», комплект гумових покришок, набір інструментів, компресор «Alpha», зарядна станція «Jackery Explorer» 1000 EU/1000 Вт. Зі слів потерпілого він може їх упізнати, а на зарядну станцію та компресор надати документацію та товарні чеки.

Через два дні К. визвали у відділ поліції і повідомили, що на березі В'яловського водосховища було знайдено обгорілий кузов схожого автомобіля. Потерпілий упізнав свою машину за саморобною сходинкою-підніжкою, зварними швами на днищі. Під час допиту, потерпілий заявив, що у крадіжці свого автомобіля він підозрює свого знайомого М., який проводив ремонт автомобіля та неодноразово бував у нього в гаражі. Під час обшуку в підозрюваного М. було виявлено комплект зимових гумових покришок «Michelin» (Іспанія), набір інструментів «Grand» у пластиковому кейсі, поршневий двохступінчастий компресор «Alpha», зарядна станція «Jackery Explorer» 1000 EU/1000 Вт.

7. На місці крадіжки виявлено чіткі відбитки долонь і менш чіткі відбитки пальців рук. У підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення М. і П. слідчий відібрав на дактилокарту експериментальні відбитки їх пальців і долонь та направив на експертизу разом із виявленими на місці події слідами рук.

8. У районі центрального залізничного вокзалу 12.12.20__ р. було вчинено розбійний напад. Потерпіла Б. на допиті повідомила, що достатньо чітко запам'ятала прикмети злочинця: вузькі губи з косим шрамом ліворуч, чорні широкі брови, темні очі, чорне волосся і татуювання на шиї у вигляді змії. Слідчий вирішив провести впізнання підозрюваного.

9. Під час розслідування незаконного збуту наркотичних засобів у туалеті нічного клубу «Метелик» виявлено полімерний пакет із порошком білого кольору, схожим на героїн. У вчиненні кримінального правопорушення підозрювався громадянин Н., у квартирі якого виявлено 62 аналогічні пакети з білою речовиною. Слідчий направив 63 пакети з речовиною білого кольору на судово-хімічну експертизу й експертизу наркотичних засобів із метою встановлення спільної групової належності полімерних пакетів і спільної групової належності речовини білого кольору.

10. При розслідуванні злочинного порушення правил безпеки дорожнього руху на поверхні одягу трупа виявлено сліди шин транспортного засобу. У результаті розшуку встановлено автомобіль, який, ймовірно, здійснив наїзд на потерпілого. Слідчий призначив трасологічну експертизу.

11. Під час обшуку у підозрюваного К. було вилучено 5 паспортів із різними прізвищами. На фотографіях у паспортах зображені особи, схожі на К., але підозрюваний заперечує приналежність йому зазначених паспортів.

12. Потерпіла внаслідок її зґвалтування громадянином А. під час допиту повідомила, що достатньо чітко запам'ятала прикмети зовнішності злочинця: темне волосся, вузькі очі темного кольору, широкі чорні брови, шрам на верхній губі довжиною близько 2 см, рідкі передні зуби жовтуватого кольору. Слідчий вирішив провести пред'явлення підозрюваного для впізнання.

13. У підвальному приміщенні багатоквартирного будинку виявлено обладнання для виготовлення підроблених грошей, а з квартири М. вилучено 525 грошових купюр номіналом 200 грн. з ознаками підроблення. Слідчий призначив судову експертизу з метою встановлення факту виготовлення грошових купюр на виявленому обладнанні.

14. На місці вбивства Б. виявлено сліди крові, які не належать жертві. Свідок злочину Т. повідомила слідчому, що добре знає особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, і має серветку зі слідами його крові. Слідчий вирішив призначити генотипоскопічну (ДНК) експертизу.

Список додаткової літератури

Гусєва В. О., Пензєва К. М. Текст лекції «Криміналістична діагностика та ідентифікація». Вінниця: ХНУВС, 2024. 15 с. URL: https://ru.scribd.com/document/806289890/T-2-Понят-крим-ідент-та-діагн-ЗАПАЧН?_gl=1*1ej2y3b*_gcl_au*NzQzMzY3MDQxLjE3NTY0OTQwMjU.

Затенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації). Харків: Право, 2010. 160 с.

Котюк І. І. Теоретичні аспекти криміналістичної ідентифікації: монографія. Київ: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2004. 208 с.

Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д., Петряєв С. Ю. Криміналістична ідентифікація об'єктів за ідеальними відображеннями: монографія. Київ: НТУУ «КПІ» Вид. «Політехнік», 2016. 204 с.

Полянська Г. С. Криміналістична діагностика у розкритті та розслідуванні злочинів: монографія. Кривий Ріг: 2015. 197 с.

Шепітько В. Ю., Борисенко І. В., Когут С. А., Могильніков О. М. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності. Харків: Гриф, 2003. 112 с.

РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА

Практичне заняття 2

Тема 2. Загальні положення криміналістичної техніки

План

1. Поняття, завдання та система криміналістичної техніки.
2. Правові основи, суб'єкти, форми і принципи застосування криміналістичної техніки.
3. Поняття техніко-криміналістичних засобів, які застосовуються з метою виявлення, фіксації, вилучення та дослідження доказів, їх класифікація.
4. Порядок процесуального оформлення застосування техніко-криміналістичних засобів й отриманих результатів.
5. Техніко-криміналістична оснащеність органів досудового розслідування. Мобільні пересувні криміналістичні лабораторії під час проведення слідчих (розшукових) дій: відділи та завдання.
6. Техніко-криміналістичні засоби, методи і технології профілактики кримінальних правопорушень.

Мета практичного заняття: здобувачі вищої освіти мають ознайомитись із широким колом науково-технічних засобів, які використовуються в межах досудового розслідування з метою протидії та профілактики злочинності; засвоїти прийоми і методи роботи з ними під час здійснення пошуку та виявлення, фіксації, попереднього дослідження і вилучення різних слідів та речових доказів; отримати практичний досвід і сформувати навички використання окремих техніко-криміналістичних засобів.

Наочне приладдя й обладнання:

- 1) універсальний криміналістичний комплект слідчого та його змістовне наповнення;
- 2) спеціалізовані комплекти науково-технічних засобів, їх змістовне наповнення (дактилоскопічна валіза, фото/відео комплект, комплект пошукових засобів, комплект науково-технічних засобів митника та ін.);

3) науково-технічні засоби, які використовуються під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, в умовах надзвичайних правових режимів, спеціальних та лабораторних умовах (пристрій для вимірювання швидкості балістичного об'єкта, БПЛА (дрон, на зразок квадрокоптера «Phantom», чи іншого).

Загальні настанови:

1) перегляд під час практичного заняття відеофільму «Науково-технічні засоби при розслідуванні кримінальних правопорушень» (10 хв), його обговорення в межах представленого плану практичного заняття;

2) відвідування криміналістичного полігону (локації з науково-технічними засобами) під час якого здобувачі вищої освіти отримують обґрунтований та професійний коментар викладача або завідувача лабораторії щодо особливостей їх застосування в межах досудового розслідування і судового провадження. Обговорення окремих питань у межах представленого плану практичного заняття;

3) під час заняття здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача ознайомлюються із спеціалізованими комплектами науково-технічних засобів (комплект науково-технічних засобів для огляду місця дорожньо-транспортної події, для огляду місця пожежі, набір для роботи з мікрооб'єктами «Молекула», дактилоскопічний набір, комплект пошукових засобів та ін.), аналізують ситуаційні особливості застосування окремих техніко-криміналістичних засобів, приладів і пристосувань.

4) здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача детально вивчають змістовне наповнення універсальної слідчої валізи (особлива увага приділяється поясненню викладача щодо цільового призначення різних науково-технічних засобів, їх окремих технічних характеристик), обговорюють практичні аспекти використання окремих техніко-криміналістичних засобів, приладів, пристосувань та розвивають навички щодо їх застосування;

5) під час заняття здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача досліджують можливості та особливості застосування окремих науково-

технічних засобів в умовах надзвичайних правових режимів, спеціальних і лабораторних умовах (наприклад будову та призначення, принципи роботи пристрою для вимірювання швидкості балістичного об'єкта, або квадрокоптера «Phantom» тощо).

Список додаткової літератури

Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції: монографія / за заг. ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. Харків: Апостіль, 2017. 260 с.

Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці та судовій експертизі: монографія / [В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдєєва, В. М. Шевчук та ін.]; за заг. ред. В. Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків: Право, 2024. 208 с.

Криміналістика: криміналістична техніка: навч. посіб. / Р. Л. Степанюк, В. О. Гусєва, В. В. Кікінчук та ін.; МВС України, Харків: ХНУВС, 2023. 388 с.

Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістична техніка, тактика і методика: навч. посібник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 286 с.

Назимко С. С., Коваленко А. В. Сучасні техніко-криміналістичні засоби доказування в кримінальному провадженні: навч.-метод. посіб. Київ: Алерта, 2024. 106 с.

Особливості фіксації ходу та результатів проведення слідчих (розшукових) дій: метод. рекомендації / Осауленко О. А., Александренко О. В., Моргун Н. С. та ін. Київ: НАВС, 2015. 136 с.

Практикум з криміналістики: навч. посібник / За заг. ред. В. Ю. Шепітька. Київ: Ін Юре, 2013. 128 с.

Цільмак О. М., Користін О. Є., Шантала О. С., Талалай Д. В. Криміналістичні засоби та методи розкриття та розслідування правопорушень. Підручник. Одеса, ОДУВС, 2016. 302 с.

Інформаційні ресурси

Експертні системи / Валізи криміналістичні / Пошук ВДС, Пошук ПС, ВДС-1, ВДС-2. URL: <http://es-trade.kiev.ua/uk/forensic-kits.tXLKh/>

Практичне заняття 3

Тема 3. Криміналістична фотографія та відеозапис

П л а н

1. Поняття і значення криміналістичної фотографії та відеозапису, їх види і правова основа використання.
2. Судово-оперативна фотозйомка: методи, способи, прийоми.
3. Судово-дослідницька фотографія та її методи.
4. Криміналістичний відеозапис: методи і прийоми відеозйомки.
5. Особливості фотозйомки: живої особи, трупа, окремих предметів, слідів та документів.
6. Порядок процесуального оформлення результатів застосування судової фотографії та відеозапису.

Мета практичного заняття: здобувачі вищої освіти мають ознайомитись з видами та правовими основами використання криміналістичної фотографії та відеозапису; засвоїти прийоми і методи судово-оперативної фотозйомки на місці події; опанувати практичні навички здійснення судово-оперативної фотозйомки.

Загальні настанови: під час практичного заняття під керівництвом викладача здобувачі вищої освіти опановують практичні навички здійснення судово-оперативної фотозйомки та виконують лабораторну роботу № 1 «Судово-оперативна фотозйомка на місці події».

Завдання

Ознайомтеся з умовами завдань і надайте відповіді на поставлені питання.

Фабули

1.

Водій автомобіля, який порушив дозволений швидкісний режим, вчинив наїзд на пішохода, який переходив проїзну частину в дозволеному місці. Від отриманих травм людина загинула на місці.

Проаналізуйте зображення та визначте: які методи, способи, прийоми фотозйомки доцільно використати для фотофіксації обстановки місця події? Які об'єкти і з яких точок необхідно зафіксувати?

https://drive.google.com/file/d/1QXl3Aqb52-un_c3Ln8U9Fk_GSXnh-mEg/view?usp=drive_link

2.

а.

б.

Визначте реальні розміри об'єктів за фотознімками.

https://drive.google.com/drive/folders/1FTsG_9zighGvVh0t6EptrmmT2Vglw1xb?usp=drive_link

3. Під час огляду місця події, пов'язаного з квартирною крадіжкою, на склі рами вікна виявлено сліди пальців руки людини, придатні для ідентифікації.

Як необхідно сфотографувати вказані сліди?

4. Під час проведення обшуку в бухгалтерії було знайдено чисті бланки видаткових касових ордерів. Оглядаючи бланки, слідчий виявив на одному із них сліди тиску з текстом, що погано читається.

Запропонуйте способи та прийоми фотофіксації виявленого тексту?

5. У процесі огляду будинку в одній із кімнат слідчий виявив пістолет і, на відстані п'яти метрів від нього під столом, - гільзу. Зафіксувати зазначені об'єкти за допомогою фотоапарата одним кадром було неможливо через невеликі розміри приміщення.

Які методи, способи, прийоми фотозйомки доцільно використати для фіксації вказаних об'єктів?

6. Оглядаючи місце вчинення злочину, слідчий виявив об'ємний слід взуття на свіжому снігу. Була виконана вимірювальна фотозйомка масштабним способом.

Яких правил (рекомендацій) детальної фотозйомки масштабним способом необхідно дотримуватися для того, щоб зображення сліду взуття було придатне для експертного дослідження?

7. У процесі огляду виробничого приміщення приватної фірми в одній із кімнат слідчий виявив оригінал договору на виконання робіт.

Яких правил (рекомендацій) репродукційної фотозйомки необхідно дотримуватися для того, щоб зображення документу було якісним?

8. Під час огляду місця події у справі про ДТП слідчий, враховуючи, що аварія сталася на ділянці дороги з інтенсивним рухом і його перекриття викликало б затор руху, склав протокол огляду, коротко зафіксувавши обстановку в цілому, без опису окремих її елементів і слідів, а всі деталі обстановки сфотографував і долучив отримані фотографії до протоколу.

Чи правильно зробив слідчий? Яке доказове значення фотографій, доданих до протоколу?

9. Слідчий вирішив провести упізнавальну фотозйомку затриманої особи. Фотозйомка проводилася у вечірній час на фоні стіни, пофарбованої у синьо-жовті кольори. Особа при зйомці освітлювалась одним фотоспалахом,

вбудованим у фотоапарат. Затримана особа постійно носить окуляри, але слідчий наказав їх зняти.

Чи правильно було проведено упізнавальну зйомку?

Лабораторна робота №1

«Судово-оперативна фотозйомка на місці події»

Настанови: під керівництвом викладача в місці, де інсценовано типові сліди певної події і виявлено не менше двох об'єктів – речових доказів кожен здобувач вищої освіти повинен виконати такі види судово-оперативної фотозйомки:

- 1) орієнтуючу, панорамним методом (вид: лінійна, кругова, ярусна; 3–4 окремі фотознімки);
- 2) оглядову (1–2 фотознімки);
- 3) вузлову (1 знімок);
- 4) детальну, вимірювальним методом та масштабним способом щодо кожного речового доказу (по 1 фотознімку).

У позааудиторний час студенти виготовляють на твердому носієві (папері) відзняті під час проведення заняття фотознімки у форматі не менше ніж 9 x 12 см. На аркушах паперу формату А4 звичайної щільності складають фрагмент протоколу огляду місця події і виготовляють додаток до нього у вигляді фототаблиці відповідно до запропонованих зразків.

(зразок)

ПРОТОКОЛ огляду місця події (фрагмент)

м. Харків

«___» _____ 202__ року

Огляд почато о «___» год. «___» хв.

Огляд закінчено о «___» год. «___» хв.

(слідчий (прокурор, детектив), посада, найменування органу, ініціали, прізвище)
на підставі _____

(вказується ухвала слідчого судді, якщо проводиться огляд житла чи іншого володіння особи, якщо огляд місця події проводиться до початку кримінального провадження, вказуються відомості про заяву чи повідомлення про подію)

відповідно до ст. 104–107, 223, 234, 237 КПК України
у присутності **понятих**:

1) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

2) _____,

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

яким згідно зі ст. 11, 13, 15, 223 КПК України роз'яснені їх права й
обов'язки, за участю **потерпілого**:

_____,

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

якому відповідно до ч. 1, 2 ст. 56, ст. 57 КПК України роз'яснені його
права й обов'язки, підозрюваного:

_____,

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

якому за ч. 3, 5, 6, 7 ст. 42 КПК України роз'яснені його права й
обов'язки, **захисника**:

_____,

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

якому відповідно до ст. 46, 47 КПК України роз'яснені його права й
обов'язки, **представника**:

_____,

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання, підпис)

якому згідно з ч. 5 ст. 44, ч. 4 ст. 58, ч. 2 ст. 59 КПК України роз'яснені
його права й обов'язки, **спеціаліста**:

_____,

(прізвище, ім'я, по батькові, посада, підпис)

якому відповідно до ч. 4, 5 ст. 71 КПК України роз'яснені його права й
обов'язки **інших учасників**:

_____.

(прізвище, ім'я, по батькові, посада, підпис)

Перед початком огляду зазначеним вище особам роз'яснено їх право бути присутніми при всіх діях, які проводяться в процесі огляду, робити зауваження, що підлягають занесенню до протоколу. Особам, які беруть участь у проведенні огляду, також роз'яснено вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їх обов'язок не розголошувати відомостей щодо проведеної процесуальної дії. Вказаним особам заздалегідь повідомлено також про застосування технічних засобів фіксування процесуальної дії, умови й порядок їх використання. Зокрема, про застосування: цифрової дзеркальної фотокамери (*назва, модель, серійний номер*), об'єктиву (*назва, модель, серійний номер*), картки пам'яті (*назва, вид, об'єм, серійний номер*), в автоматичному режимі експонування, смартфона (*назва, модель, серійний номер*) для визначення GPS-координат місць виявлення об'єктів фотозйомки та їх орієнтації за сторонами світу за допомогою інсталюваних електронних додатків, штативу (*назва, модель*), комплекту карток із нанесеним масштабом і масштабної лінійки, рулетки (*вказується*

перелік обладнання, яке фактично було застосовано із зазначенням його найменування, моделі та технічних параметрів).

Огляд проводиться при природному денному освітленні при температурі повітря + ____ С°, в (ясно, сонячно, похмуро; дощ, снігопад) погоду.

У режимі експонування спеціалістом (прізвище, ім'я, по батькові) здійснена фотозйомка із використанням цифрової дзеркальної фотокамери (назва, модель, серійний номер), об'єктиву (назва, модель, серійний номер), картки пам'яті (назва, модель, об'єм, серійний номер), в автоматичному режимі експонування, смартфона (назва, модель, серійний номер) для визначення GPS-координат місць виявлення об'єктів фотозйомки та їх орієнтації за сторонами світу за допомогою інстальованих електронних додатків, штативу (назва, модель), комплекту карток із нанесеним масштабом і масштабної лінійки, рулетки (вказується перелік обладнання, яке фактично було застосовано із зазначенням його найменування, моделі та технічних параметрів).

Усього виконано ____ фотознімків:

Фото 1. Орієнтуючий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Виконано методом _____ панорами.

(лінійної, кругової, ярусної)

Фото 2. Оглядовий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Фото 3. Вузловий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Фото 4. Детальний фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Виконано вимірювальним методом, масштабним способом.

За допомогою ноутбука (назва, модель, серійний номер) і з використанням універсального адаптера (картрідера) (назва, модель, серійний номер) електронні файли з цифровими фотознімками, виготовленими під час проведення огляду місця події, записано на (вказати назву, вид, об'єм, серійний номер електронного носія інформації), який додано до цього протоколу огляду місця події у вигляді додатку під № (вказати номер).

За допомогою ноутбука (назва, модель, серійний номер) і багатофункціонального пристрою кольорового друку (назва, модель, серійний номер) фотознімки роздруковано у вигляді фототаблиці на (вказати кількість) аркушах, який додано до цього протоколу огляду місця події у вигляді додатку під № (вказати номер).

Зміст протоколу та усіх додатків був прочитаний та продемонстрований усім учасникам слідчої дії. Записаний правильно.

Заяви, скарги та зауваження від учасників слідчої дії не надходили (зазначити зауваження та заперечення учасників процесуальної дії у разі їх виникнення).

Учасники (вказати процесуальний статус):

1. _____ / _____ /

2. _____ / _____
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Поняті:

1. _____ / _____

(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

2. _____ / _____

(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Огляд провів:

(слідчий (прокурор, детектив), посада, найменування органу, ініціали, прізвище, підпис)

Додаток 1

(кожний номер додатку заповнюється з нової сторінки лабораторної роботи)

ФОТОТАБЛИЦЯ

до протоколу огляду місця події від «___» _____ 202__ р.

Фото 1. Орієнтуючий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Виконано методом _____ панорами.

(лінійної, кругової, ярусної)

Фото 2. Оглядовий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Фото 3. Вузловий фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Фото 4. Детальний фотознімок. _____.

(найменування об'єкта фотозйомки)

Виконано вимірювальним методом, масштабним способом.

Учасники *(вказати процесуальний статус)*:

1. _____ / _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

2. _____ / _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Поняті:

1. _____ / _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

2. _____ / _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Слідчий:

_____ / _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Додаток 2

(кожний номер додатку заповнюється з нової сторінки лабораторної роботи)

Електронний носій інформації із записом фотознімків до протоколу
огляду місця події від «___» _____ 202__ р.

*(на сторінці додатку має міститися опечатаний конверт, в якому має бути
розміщений матеріальний носій інформації з фотознімками чи відеозаписом з
місця події, під конвертом має бути опис електронного носія інформації:
назва, вид, об'єм, серійний номер).*

Учасники *(вказати процесуальний статус):*

1. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

2. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Поняті:

1. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

2. _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Слідчий:

_____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Список додаткової літератури

Благуа Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів:
сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020.
256 с.

Застосування безпілотних літальних апаратів під час досудового
розслідування: практич. poradnik / Когут А. А., Білоус В. В., Костенко Ю. О.,
Старостін О. Ю. Харків: ФОП Бровін О. В., 2024. 76 с.

Кобилянський О., Кофанов А. Фотографічна фіксація перебігу та
результатів слідчих (розшукових) дій: метод. рекомєнд. Київ: УкрДГРІ, 2012.
64 с.

Уль А. В., Мельник Ю. А. Прикладна фотограметрія: курс лекцій. Луцьк. Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки, 2022. 108 с.

Michael Freeman. The photography bible: all you need to know to take perfect photos. Lewes, United Kingdom: Plex Press, 2018. 352 p.

Практичне заняття 4

Тема 4. Трасологія. Сліди рук людини

П л а н

1. Поняття і наукові основи «трасології».
2. Поняття «слід» у трасології. Класифікація слідів у трасології та механізм їх утворення.
3. Основи дактилоскопії. Будова шкіри на долонній поверхні рук. Типи та види папілярних візерунків.
4. Сліди рук людини. Загальні та окремі ознаки слідів рук.
5. Порядок виявлення, фіксації та вилучення слідів рук.
6. Дактилоскопічна експертиза. Підготовка матеріалів для призначення дактилоскопічної експертизи.
7. Методика дактилоскопічної експертизи. Порошково-порошкові та еджеоскопічні дослідження.

Мета практичного заняття: здобувачі вищої освіти оволодівають практичними навичками з виявлення, фіксації та вилучення слідів рук на місці події, звертаючи особливу увагу на технічні прийоми виявлення й фіксації маловидимих і невидимих слідів рук, правила опису у протоколі огляду предметів зі слідами рук і безпосередньо слідів. Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять успішно виконати лабораторну роботу № 2 «Сліди рук».

Наочне приладдя та обладнання: наочні графічні матеріали, фотознімки слідів рук, зразки різних предметів зі слідами рук, дактилоскопічні

лупи, дактилоскопічний набір, висновки дактилоскопічних експертиз, цифрова фотокамера, масштабна лінійка.

Загальні настанови: під час заняття, що проводиться під керівництвом викладача, здобувачі вищої освіти аналізують висновки судових експертиз, надають класифікацію слідів, досліджених експертом, визначають типи завдань, які були поставлені слідчим, аналізують дії експерта на кожній стадії дослідження; оглядають зразки слідів рук і визначають типи та види візерунків.

На занятті демонструється відеофільм (8 хв.) після перегляду якого здійснюється його обговорення.

Завдання

Відповідно до умов кожної фабули:

- 1. Встановіть можливі способи виявлення, фіксації та вилучення слідів.*
- 2. Сформулюйте запитання для судової експертизи.*

Фабули

1. Під час огляду місця події у процесі розслідування вбивства М. виявлено п'ять слідів пальців рук на таких об'єктах: на піаніно, на ручці дверей кухні, на кухонному ножі, що був біля трупа, на дорученні, виписаному від імені потерпілого та на поверхні ноутбука. За показаннями свідків напередодні вбивства у приміщенні було багато людей, що прийшли до потерпілого на його День народження.

2. При розслідуванні крадіжки із домоволодіння грошових коштів слідчий виявив чіткі відбитки пальців рук, що знаходилися на поверхні відчиненого сейфу. Сейф був розташований у стіні, в глибині шафи із одягом. Складність фіксації вказаних слідів полягала в тому, що поверхня сейфу була шорсткою і сліди були нечіткі.

3. У ході розслідування шахрайства слідчий вилучив документи, які правопорушник пред'явив потерпілому і на підставі яких отримав 86000 грн. Документи були підробленими. Потерпілий пояснив, що зазначені документи

шахрай передав йому особисто в руки. Слідчий вирішив оглянути документи з метою виявлення на них відбитків пальців рук правопорушника.

4. Приблизно о 23:00 год на вул. Сумській автомобіль «Toyota» здійснив наїзд на пішохода Г., який від отриманих травм помер на місці події. Слідчий, що прибув на місце події виявив автомобіль «Toyota». Водій автомобіля з місця події зник. Для встановлення відбитків пальців особи, що знаходилася за кермом слідчий здійснив огляд автомобіля. Вкажіть, на які частини автомобіля необхідно звернути увагу під час огляду з метою виявлення, фіксації та вилучення слідів рук.

5. У р. Лопань був виявлений труп невідомого чоловіка з колотиріжучими пораненнями. Обличчя трупа було понівечено, що перешкоджало встановленню його особи. Для ідентифікації трупа слідчий вирішив дактилоскопіювати труп.

Лабораторна робота № 2 «Сліди рук»

Настанови: здобувачам вищої освіти необхідно самостійно виявити, зафіксувати та вилучити сліди рук із різних поверхонь, використовуючи дактилоскопічний набір, цифрову фотокамеру й масштабну лінійку. Для цього студенти виконують такі дії:

1. оглядають предмет зі слідами рук, визначають ознаки предмета – носія сліду й тип візерунка;
2. складають протокол огляду місця події з описом предмета, на якому виявлено сліди, й здійснюють опис слідів рук;
3. фотографують предмет зі слідами рук вимірювальним методом і масштабним способом для виготовлення фотознімку;
4. фотографують великомасштабним способом (збільшення трикратне) з фокусуванням на папілярному візерунку та його окремих ознаках виявлений на предметі слід пальця для виготовлення фотознімку.
5. складають протокол огляду місця події із додатками: фототаблицею, вилученими копіями слідів рук, електронним носієм інформації.

Опис слідів рук у протоколі здійснюється за такою схемою: а) опис предмета – носія сліду, його індивідуальних ознак і місцезнаходження; б) місце розташування (локалізація) слідів рук на об'єкті за двомірною системою координат, взаємне розташування слідів та їх розміри; в) вид слідів (об'ємні, поверхневі та інші критерії класифікації), вид і колір речовини сліду; г) тип папілярного візерунку слідів (дуговий, петльовий, завитковий, аномальний); ґ) спосіб виявлення, фіксації й вилучення слідів.

(зразок)

ПРОТОКОЛ
огляду місця події
(фрагмент)

м. Харків

«___» _____ 202__ року

Огляд почато о «___» год. «___» хв.

Огляд закінчено о «___» год. «___» хв.

На підлозі біля вікна кімнати виявлено _____ (вказати найменування предмета), який має такі ознаки: (вказати розміри, колір та ін. ознаки). На нижній частині предмета (вказати якого) шляхом оброблення останнього магнітним дактилоскопічним порошком «_____» і використання магнітної щіточки виявлено два сліди рук. Перший слід (слід №1) виявлено в лівому нижньому куті предмета на відстані ___ мм від лівого краю і ___ мм від нижнього краю; слід чіткий, його розміри (довжина та ширина в мм). Папілярний візерунок цього сліду (дуговий, петльовий, завитковий, аномальний).

На відстані ___ мм від лівого нижнього кута і ___ мм від нижнього краю предмета виявлено другий слід пальця (слід №2); його розміри – (довжина, ширина в мм), папілярний візерунок – (дуговий, петльовий, завитковий).

Під час огляду місця події проведено фотозйомку цифровою дзеркальною фотокамерою «Nikon D7500 Body» серійний номер: GRT23575435, режим запису – HQ, розмір зображення – 2048x1536, чутливість за ISO – 400 од. з карткою пам'яті: «SanDisk», тип: Ultra II, об'єм пам'яті: 64.0 гб, серійний номер: KFF577784AS в автоматичному режимі експонування при природному/штучному освітленні.

Слід № 1 скопійовано на відрізок білої дактилоплівки розміром: 10x50 мм, який прошитий по краям ниткою чорного кольору, кінці якої опечатані відбитком печатки № ___, і упакований у паперовий конверт, на якому зроблено пояснювальний надпис: «Відрізок білої дактилоплівки зі слідом пальця руки, виявленого _____ (вказати найменування предмета) під час огляду місця події (дата) за фактом (вказати якого правопорушення та адресу проведення слідчої (розшукової) дії)», з посвідчувальними підписами

понятих і слідчого і вилучений з місця події...», який додано до цього протоколу огляду місця події у вигляді додатку під № (вказати номер).

Слід № 2 (процес копіювання та вилучення описати подібним способом).

Опис процесу фотозйомки вузлового та детального знімків (форма та зміст опису процесу фотозйомки аналогічна змісту Лабораторній роботі № 1).

За допомогою ноутбука (назва, модель, серійний номер) і з використанням універсального адаптера (картрідера) (назва, модель, серійний номер) електронні файли з цифровими фотознімками, виготовленими під час проведення огляду місця події, записано на (вказати назву, вид, об'єм, серійний номер електронного носія інформації), який додано до цього протоколу огляду місця події у вигляді додатку під № (вказати номер).

За допомогою ноутбука (назва, модель, серійний номер) і багатофункціонального пристрою кольорового друку (назва, модель, серійний номер) фотознімки роздруковано у вигляді фототаблиці на (вказати кількість) аркушах, який додано до цього протоколу огляду місця події у вигляді додатку під № (вказати номер).

Зміст протоколу та усіх додатків був прочитаний та продемонстрований усім учасникам слідчої дії. Записаний правильно.

Заяви, скарги та зауваження від учасників слідчої дії не надходили (зазначити зауваження та заперечення учасників процесуальної дії у разі їх виникнення).

Поняті	(підписи)	(розшифровка підписів)
Слідчий	(підпис)	(розшифровка підпису)

(зразок)
Додаток 1

ФОТОТАБЛИЦЯ

до протоколу огляду місця події від «___» квітня 202_ р.

Фото 1. Загальний вигляд місця виявлення предмета (зазначити, якого саме) зі слідами рук.

Фото 2. Загальний вигляд предмета (зазначити, якого саме) зі слідами рук.

Фото 3. Детальний фотознімок сліду пальця руки.

Поняті:	(підпис)	(розшифровка підпису)
Слідчий:	(підпис)	(розшифровка підпису)

Список додаткової літератури

Дактилоскопічні дослідження: навч. посіб. / О. В. Шведова. К.: КНТ, 2010. 208 с.

Жолтанська І. І., Кузнецов В. А., Щавелєв А. В., Димитрова Ю. В. Методика дактилоскопічної експертизи. Експертна спеціальність 4.6 «Дактилоскопічні дослідження». К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2014. 119 с.

Ковальов К. М., Кузнецов В. А., Щавелєв А. В. Визначення граничної кількості окремих ознак папілярного візерунку, придатних для ідентифікації особи, за їх якісно-кількісною сукупністю: методичні рекомендації. К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2011. 19 с.

Консультації спеціаліста на стадії досудового розслідування: практ. посіб. / МВС України, Експерт. служба; Харків. наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр; авт.-уклад.: С. О. Шевцов, О. А. Кожевніков. Харків, 2020. 43 с.

Шахрайчук А. М., Юзик В. П., Трач-Росоловська С. В. Порядок дослідження деформацій папілярних узорів, відображених у слідах, та оцінка отриманої дактилоскопічної інформації: методичні рекомендації. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2021. 104 с.

Popa G., Potorac R., Preda N. Method for fingerprint determination. [URL: http://www.interpol.int/Public/Forensic/fingerprints/research/AgeDetermination.pdf](http://www.interpol.int/Public/Forensic/fingerprints/research/AgeDetermination.pdf)

Практичне заняття 5

Тема 5. Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї, боєприпасів та слідів їх дії

План

1. Поняття «судова балістика», її значення в розслідуванні кримінальних правопорушень.
2. Класифікація вогнепальної зброї та боєприпасів до неї. Сліди дії вогнепальної зброї, їх види.

3. Механізм утворення слідів на кулях і гільзах. Методика вивчення напрямку пострілу по слідах дії зброї.

4. Методика оглядів боєприпасів, зброї та слідів їх застосування на місці події.

5. Методи виявлення, фіксації, вилучення й дослідження зброї, боєприпасів і слідів їх застосування на місці події.

6. Основні напрямки та питання, які вирішує експертиза зброї й слідів і обставин її використання. Підготовка матеріалів для експертизи зброї та слідів і обставин її використання.

Мета практичного заняття: здобувачі вищої освіти оволодівають практичними навичками з виявлення, фіксації, вилучення й дослідження зброї, боєприпасів і слідів їх застосування на місці події. Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять успішно виконати лабораторну роботу № 3 «Судова балістика».

Наочне приладдя й обладнання: ММГ зброї, зразки гільз і куль; зразки пробоїн (скло, залізо, дерево та інші); висновки експертизи зброї та слідів, обставин їх використання; мікроскоп МБС; лупа з дво- і чотирикратним збільшенням; масштабна лінійка, штангенциркуль.

Загальні настанови: під час заняття, що проводиться під керівництвом викладача, здобувачі вищої освіти аналізують висновки експертиз зброї та слідів і обставин їх використання, визначають типи завдань, які були поставлені слідчим, аналізують дії експерта на кожній стадії дослідження.

На занятті демонструється відеофільм (20 хв.) після перегляду якого здійснюється його обговорення.

Завдання

Проаналізуйте наведені фабули і виконайте завдання до них.

Фабули

1. Ознайомтеся з представленими фотознімками і складіть фрагмент протоколу огляду місця події з описом зображених об'єктів.

Перший варіант (пістолет і гільза)

https://drive.google.com/drive/folders/1_xEi0dWMkyM-JVzV4mwQp0HBOmQvu185?usp=drive_link

Другий варіант (револьвер і гільза) https://drive.google.com/drive/folders/14wE-d5MHJekt3dRdaUHGutjY_LYTOOZY?usp=drive_link

Ознайомившись із фабулами 2, 3 та 4 вкажіть, які види експертиз слід призначити. Сформулюйте запитання експерту. Визначте, які матеріали необхідно надати для вирішення цих питань.

2. Під час огляду місця події слідчий виявив та вилучив біля трупа В. три стріляні гільзи та кулю. Під час проведення судово-медичної експертизи з трупа було вилучено одну кулю.

3. При огляді місця події виявлено стріляну гільзу, виготовлену з металу жовтого кольору. Довжина гільзи – 16 мм, діаметр денця – 9 мм, діаметр дульця – 7,6 мм. Маркування на денці гільзи частково стерто.

4. При огляді транспортного засобу у багажнику та салоні слідчим було виявлено два автомата “АКМ -74”, пістолет “Форт - 12” та 150 патронів.

Лабораторна робота № 3

«Судова балістика»

Настанови: огляньте ММГ зброї, кулю (дріб), гільзу, пробоїну і складіть фрагмент протоколу огляду місця події. Сформулюйте питання експерту щодо оглянутого предмета. У позааудиторний час складіть протокол огляду місця події (фрагмент), схематичне зображення кулі та гільзи, фрагмент постанови про призначення експертизи зброї й слідів і обставин її використання.

(зразок)

ПРОТОКОЛ
огляду місця події
(фрагмент)

м. Харків

18 жовтня 20__р.

... На підлозі кімнати виявлено пістолет Форт-12 темного кольору. Пістолет лежить на лівому боці. За системою прямокутних координат відстань від дульного зрізу до північної стіни 200 см і 150 см до східної. Від заднього кута рукоятки пістолета відстань до тих самих стін відповідно 220 см і 165 см. Осьова лінія каналу ствола спрямована в бік північної стіни. Затвор пістолета перебуває на затворній затримці. Запобіжник вимкнено. Патронник порожній. Патрони в магазині відсутні. Відбитків пальців на пістолеті та магазині не виявлено. На кожусі затвора з лівого боку є рельєфне маркувальне позначення «Форт 12, 9x18 мм, Вироблено в Україні». На кожусі затвора з правого боку нанесено рельєфне маркувальне позначення «Р 0022». На правій стороні рами затвора є рельєфне маркувальне позначення «Р 0022». У каналі ствола помітний нагар і відчувається запах згорілого пороху. Видимих пошкоджень, слідів корозії при зовнішньому огляді не виявлено. На дульну частину кожуха затвора одягнений ковпачок із сухої білої серветки, зафіксований чорною гумкою.

... Поряд із пістолетом, на відстані 70 см від дульного зрізу, на підлозі знаходиться гільза циліндричної форми, виготовлена з металу жовтого кольору. Відстань від північної стіни до гільзи 200 см і 80 см від східної стіни. Довжина гільзи – 18 мм, діаметр денця – 9,8 мм, діаметр дульця – 9,7 мм; Денце гільзи має кільцевий паз та маркування «270-Е». Якщо денце уявити за циферблат

годинника, то 12 годинам відповідатиме цифрове позначенням - «270», 6 годинам – літерне позначення «Е». Капсуль жовто-червоного кольору має вм'ятину округлої форми. На зовнішній поверхні дульної частини дрібні подряпини. На поверхні гільзи відбитків пальців не виявлено. Із гільзи відчувається запах згорілого пороху.

... Оболонкова куля жовтого кольору, витягнута з отвору в дверцятах книжкової шафи, розташованого на відстані 60 см від підлоги і 20 см від правого краю шафи, має напівсферичну форму. Довжина кулі 12, 35 мм, діаметр 9, 27 мм. Денце кулі сірого кольору, не має оболонки. На поверхні кулі видно чотири паралельні правопохилі траси. У головній частині кулі наявна велика кількість дрібних подряпин, які безладно розташовані.

(Далі необхідно здійснити послідовний опис процесу фотозйомки, процесу виготовлення фототаблиці, процесу перенесення цифрових знімків з фотоапарата на електронний носій інформації аналогічно формі та змісту, що містяться у запропонованому зразку в Лабораторній роботі № 1).

(Також необхідно підготувати (сформувати) фототаблицю, у вигляді додатку № 1 до протоколу, додаток № 2 – конверт/експертний пакет з вилученими зразками набоїв чи їх окремих частин, а за наявності зразків зброї, - описати їх спосіб упакування та вилучення, додаток № 3 - електронний носій інформації).

Зміст протоколу та усіх додатків був прочитаний та продемонстрований усім учасникам слідчої дії. Записаний правильно.

Заяви, скарги та зауваження від учасників слідчої дії не надходили (зазначити зауваження та заперечення учасників процесуальної дії у разі їх виникнення).

Поняті	(підписи)	(розшифровка підписів)
Слідчий	(підпис)	(розшифровка підпису)

Список додаткової літератури

Гіверц П. В. Криміналістичне дослідження атипової вогнепальної зброї (за матеріалами ізраїльської експертної практики): монографія. Харків: Видавнича агенція «Апостіль», 2022. 216 с.

Меше О. П. Вогнепальна зброя: сучасний стан обігу зброї в Україні: підручник. Харків: Право, 2019. 206 с.

Комісаров М. Л., Комісарова Н. О. Криміналістичне дослідження зброї. Ч.1. Судова балістика: криміналістичне дослідження ручної вогнестрільної

зброї, боєприпасів до неї, слідів та обставин їх застосування: навч. посіб. Київ: КІ НГУ, 2023. 340 с.

Колесник В. А., Гора І. В. Криміналістика в протидії незаконному використанню вибухових пристроїв, вогнепальної зброї та обігу наркотиків: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер. 2017. 400 с.

Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Арешонков В. В. Судова балістика: практичні аспекти: навч. посіб. / за ред. П. Д. Біленчука. Київ: УкрДГРІ, 2016. 408 с.

Практичні рекомендації з вилучення, фіксації та упакування слідової інформації при проведенні слідчих дій і оперативно-розшукових заходів / Ф. В. Синяков, В. О. Сайдагов, С. Л. Трибушна та ін. Київ.: ДНДЕКЦ МВС України, 2011. 69 с.

Соколов О. С., Грищенко О. В. Нарізна мисливська та багатоцільова вогнепальна зброя, виготовлена на базі автомата Калашнікова: суд.-баліст. довід. Київ, 2017. 137 с.

Практичне заняття 6

Тема 7. Техніко-криміналістичне дослідження документів

П л а н

1. Поняття, завдання, об'єкти, система техніко-криміналістичного дослідження документів.
2. Поняття та класифікація документів у криміналістиці.
3. Слідчий огляд документів. Криміналістичні правила поводження з документами-речовими доказами і комп'ютерними даними.
4. Види та способи підробки документів, техніко-криміналістичні засоби й методи їх виявлення:
 - а) повна підробка документів, бланків з використанням сучасних репрографічних знакодрукуювальних приладів, копіювальних апаратів і

сучасного поліграфічного устаткування, а також можливість встановлення групової належності та ідентифікації обладнання, яким виготовлено документ;

б) техніко-криміналістичне дослідження документів зі зміненим первинним змістом: способи, методи, технології підроблення і сліди-ознаки дописки, додруковування, підчищення, витравлення, змивання, виправлення тексту, заміни фотокарток (зображень), голограм, захисних елементів чи аркушів документа (або окремих частин), засоби та методи виявлення таких змін;

в) способи, методи, технології підробки, сліди-ознаки і засоби виявлення підробки підписів, печаток, штампів, штемпелів та їхніх відбитків.

5. Сучасні різновиди й перспективні можливості техніко-криміналістичної експертизи документів. Підготовка матеріалів для її проведення.

6. Техніко-криміналістичне дослідження документів з метою встановлення їх початкового (первинного) вигляду, відновлення реквізитів і текстів. Правила поводження з обвугленими, розірваними та старими документами.

7. Техніко-криміналістичне дослідження паперових грошових знаків і номерних документів суворого обліку: характеристика основних елементів захисту та ознак їх підробки.

Мета практичного заняття:

1) здобувачі вищої освіти ознайомлюються з сучасними науково-технічними засобами, що використовуються при роботі з документами;

2) застосовують прийоми та методи, які використовуються під час роботи з документами з метою виявлення різноманітних ознак змін тексту та зображень документів, ознак підробки штампів і печаток, їхніх відбитків, а також вивчають особливості підготовки та проведення техніко-криміналістичної експертизи документів;

3) набувають практичних навичок щодо виявлення, фіксації, дослідження різних слідів підробки із використанням окремих техніко-криміналістичних засобів.

Наочне приладдя й обладнання:

1) експертні висновки з технічної експертизи реквізитів документів, експертизи друкарських форм та експертизи матеріалів документів;

2) науково-технічні засоби для техніко-криміналістичного дослідження документів (збільшувальні пристрої (мікроскоп, лупа тощо); освітлювальні прилади та ультрафіолетовий освітлювач тощо);

3) широкий спектр документів (зразків, аналогів) зі слідами підробки;

4) науково-технічні засоби фіксації (масштабні лінійки, фотокамера, світлофільтри, штатив для камери тощо).

Загальні настанови:

1) перегляд під час практичного заняття відеофільму «Техніко-криміналістичне дослідження документів» (10 хв), його обговорення в межах затвердженого плану практичного заняття;

2) відвідування музею (локації з техніко-криміналістичного дослідження документів) під час якого здобувачі вищої освіти отримують обґрунтований коментар викладача щодо особливостей роботи з документами, підготовкою та проведенням техніко-криміналістичної експертизи документів, а також здійснюється обговорення окремих питань в межах представленого плану практичного заняття;

3) здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача зосереджують свою увагу на дослідженні способів підробки, а також ретельно ознайомлюються з основними ознаками таких видів підробки, як: а) матеріальна підробка текстів (підчистка, дописка, друк, виправлення, витравлення і змив записів); б) технічна підробка підписів (з використанням спеціально виготовлених кліше (факсиміле), можливостей сучасної комп'ютерної та копіювально-розмножувальної техніки, наприклад за допомогою плоттера тощо); в) переклеювання фотокарток (зображень) у документах; г) підробка відбитків

печаток і штампів, машинописних текстів; г) підробка пластикових документів, банкнот, цінних паперів;

4) здобувачі вищої освіти ознайомлюються з експертними висновками, які надає викладач, здійснюють їх аналіз;

5) під керівництвом викладача виконується Лабораторна робота № 5 «Техніко-криміналістичне дослідження документів», під час якої викладач розподіляє між здобувачами вищої освіти об'єкти огляду – документи з відповідними слідами підробки (та/або визначається вид документу та сліди підробки, які студент повинен підготувати/підібрати самостійно, в позааудиторний час), у разі необхідності, за можливості, викладач забезпечує здобувача вищої освіти відповідними науково-технічними засобами для виконання ЛР № 4.

Лабораторна робота № 4

«Техніко-криміналістичне дослідження документів»

Наочне приладдя й обладнання: документи – об'єкти огляду, збільшувальні пристрої (мікроскоп, лупа тощо); ультрафіолетовий освітлювач; світлофільтри; масштабна лінійка; штатив.

Настанови:

1. За допомогою науково-технічних засобів оглянути наданий (або підготовлений власноруч за вказівками викладача) документ і виявити у ньому сліди підробки.

2. Скласти протокол огляду документа, в якому приділити значну увагу послідовному та детальному опису документа, слідів-ознак підробки бланка документа та/чи його реквізитів; способам і засобам їх виявлення та фіксації.

3. Сфотографувати загальний вигляд документа вимірювальним методом та масштабним способом, роздрукувати знімок розміром 9 x 12 см.

4. Сфотографувати виявлені сліди підробки за допомогою науково-технічних засобів та великомасштабного способу, роздрукувати знімок 9 x 12 см.

5. Підготувати (сформувати) фототаблицю, у вигляді додатку № 1 до протоколу огляду документа, додаток № 2 – конверт з вилученим зразком документа та додаток № 3 – електронний носій інформації.

(зразок)

ПРОТОКОЛ огляду документа

Місто (сел.) _____ “___” _____ 202__ року
Огляд почато о “___” год “___” хв
Огляд закінчено о “___” год “___” хв

Слідчий ХРУП № 1 ГУНП в Харківській області капітан поліції _____
(*зазначити П.І.Б.*) за участю інспектора-криміналіста/техніка-криміналіста,
капітана поліції (спеціаліста – наукового співробітника НДЕКЦ МВС України)
_____ (*зазначити П.І.Б.*).

у присутності **понятих**:

- 1) П.І.Б., _____ р. н., який мешкає за адресою _____,
(підпис),
- 2) П.І.Б. _____ р. н., який мешкає за адресою _____, (підпис).

у приміщенні _____ (*зазначити місце/адресу*)
з додержанням вимог ст. 223, 237 КПК України провів огляд документа –
_____ від _____ 20__ р. (*зазначити назву та відповідні реквізити*
документа), вилученого/виявленого _____ (*зазначити час,*
місце та інші обставини вилучення або виявлення, наприклад: під час обшуку
службового приміщення бухгалтера Петрова В. І. у приміщенні Гімназії № 14,
м. Харків, вулиця Уборевіча, 30-Є) про що відповідно до ст. 103–107 КПК
України складено цей протокол.

Слідчий, керуючись ч. 7 ст. 223 та ч. 4 ст. 237 КПК України, роз’яснив
понятим відповідно до ст. 66 КПК України, а спеціалісту відповідно до ст. 71,
72 КПК України їх права й обов’язки.

Огляд розпочато о _____ год, закінчено об _____ год; проведено при
_____ освітленні (*зазначити тип освітлення – природнє/денне,*
штучне, комбіноване).

Оглядом встановлено: документ являє собою друкарський бланк
_____ (*зазначити назву та реквізити документа*), виданої
_____ 20__ р. на ім’я _____ (*зазначити ПІБ, посаду та місце роботи*).
Документ виконано на папері _____ кольору середньої товщини, його довжина
– _____ см, ширина – _____ см. Край документа має сліди відриву (*зазначити інші*
виявлені сліди пошкодження документа – наявні отвори, надриви тощо).

У рядку «_____» (зазначити на мові оригіналу без перекладу назву рядку, графі тощо) при огляді за допомогою збільшувального пристрою _____ (зазначити науково-технічні засоби, які використовувались та їх індивідуально-визначені ознаки – назва, модель, серійний номер тощо) і при _____ (вказати тип освітлення) освітленні у _____ (зазначити місце підробки, наприклад: у цифрі 3 (загальна 300) виявлено _____ (зазначити притаманні способу підробки виявлені ознаки, наприклад пошкодження волокон, порушення верхнього прошарку паперу, зменшення товщини паперу, пошкодження ліновки або захисної сітки, розпливання барвника в штрихах нового тексту).

Під час огляду документа проведено фотозйомку _____ (зазначити засіб фіксування та його індивідуально-визначені ознаки, такі як назва, модель та серійний номер, наприклад: «цифровою дзеркальною фотокамерою Nikon, D800, серійний номер HS6028379», з об'єктивом _____ (зазначити індивідуально-визначені ознаки об'єктиву, наприклад «Nikon», ED AF-S Nikkor, 28-300 mm, 1:3.5-5.6 G), та карткою пам'яті _____ (зазначити індивідуально-визначені ознаки – назву, модель, об'єм пам'яті, серійний номер, наприклад назва: «SanDisk», тип: Ultra II, об'єм: 4.0 gb, серійний номер: BH0712904895B в автоматичному режимі експонування при _____ (зазначити тип освітлення) освітленні.

За допомогою комп'ютерного пристрою (системного блока/ноутбука/планшета) _____ (зазначити назву, модель, серійний номер портативного персонального комп'ютера та його індивідуально-визначені ознаки, наприклад «Toshiba, модель Satellite A500-137, партія № PSAM3E-01800HUA, серійний номер 79553247K») фотознімки записано на носій інформації – _____ (зазначити його індивідуально-визначені ознаки - назву, модель, об'єм пам'яті, серійний номер, наприклад «USB-флеш-накопичувач: «Kingston», модель: HyperX Savage, об'єм: 32 Gb, стандарт: USB 3.0, серійний номер: NF7867845»), який додано до протоколу огляду документа.

Зміст протоколу та усіх додатків був прочитаний та продемонстрований усім учасникам слідчої дії. Записаний правильно.

Заяви, скарги та зауваження від учасників слідчої дії не надходили (зазначити зауваження та заперечення учасників процесуальної дії у разі їх виникнення).

Поняті:	1) _____ (підпис) _____ (П.І.Б.)
	2) _____ (підпис) _____ (П.І.Б.)
Спеціаліст	_____ (підпис) _____ (П.І.Б.)
Слідчий	_____ (підпис) _____ (П.І.Б.)

(зразок)
Додаток 1

ФОТОТАБЛИЦЯ

до протоколу огляду документа від _____ 20__ р.

Фото 1. Загальний вигляд документа – _____ від _____ 20__ р. (зазначити назву документа, номер чи дату створення) зі слідами пошкоджень та несених змін/підробки (розмір фотознімка 9 х 12 см). Використовувався вимірювальний метод. Відзнято 1 (один) фотознімок.

Фото 2. Детальний знімок слідів пошкоджень та несених змін/підробки на документі – _____ від _____ 20__ р. (зазначити назву документа та спосіб внесення змін) (розмір фотознімка 9 х 12 см). Використовувався вимірювальний метод, великомасштабний спосіб. Відзнято 1 (один) фотознімок.

Поняті: 1) _____ (підпис) _____ (П.І.Б.)
2) _____ (підпис) _____ (П.І.Б.)

Спеціаліст _____ (підпис) _____ (П.І.Б.)
Слідчий _____ (підпис) _____ (П.І.Б.)

Список додаткової літератури

Воробей О. В. Лабораторний практикум з техніко-криміналістичного дослідження документів. Київ: НАВС, 2016. 72 с.

Воробей О. В. Техніко-криміналістичне дослідження документів: навч.-метод. посіб. Київ: ЦУЛ, 2016. 304 с.

Дослідження невидимих або слабо видимих давлених зображень в техніко-криміналістичній експертизі документів: методичні рекомендації / Є. А. Рябоконь, О. О. Любимцева. Київ: Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, 2020. 20 с.

Запобігання та розслідування кримінальних правопорушень щодо незаконного обігу підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку та голографічних захисних елементів: юридично-правова та криміналістична характеристики; запобігання та розслідування правопорушень; актуальна судова практика. Практичний посібник. / За заг. ред Копотуна І. М. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2025. 546 с.

Ковальов К. М., Давидова О. О., Коваленко В. В., Тимофєєва Т. В. Методика технічної експертизи документів: загальна частина. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2016. 34 с.

Лабораторний практикум з техніко-криміналістичного дослідження документів / О. В. Воробей. Київ, 2017. 72 с.

Методичні рекомендації «Дослідження паспортів громадянина України в форматі ID-1 з безконтактним електронним носієм та без електронного носія, які виготовляються в Україні»: звіт про НДР (остаточний) / КНДІСЕ; керівник: С. М. Науменко, викон: А. О. Полтавський, М. П. Молибога, О. Г. Приймак, Г. М. Янкович, О. А. Макачук, В. С. Криловський, А. В. Лозинська. 0118U000993. Київ, 2019. 58 с.

Інформаційні ресурси

Експертні системи / Технічна експертиза документів. URL: <http://es-trade.kiev.ua/uk/documents-examination.tXLkh/>

Експертні системи / Regula 4325 Прилад контролю справжності документів <http://es-trade.kiev.ua/uk/4325-document-authenticity-verification-device.6X6HmT/>

Практичне заняття 7

Тема 7. Криміналістичне дослідження письма

План

1. Поняття «криміналістичне дослідження письма».
2. Сутність письмової мови й почерку, їх ідентифікаційні ознаки.
3. Судово-почеркознавча експертиза та її завдання.
4. Підготовка матеріалів для судово-почеркознавчої експертизи. Особливості відбору зразків при експертизі зміненого почерку, підписів, цифрового письма в разі смерті виконавця.

5. Лінгвістична експертиза писемного мовлення, її види. Можливості судово-авторознавчої експертизи, вимоги до матеріалів дослідження.

6. Завдання семантико-текстуальної експертизи писемного мовлення.

Мета практичного заняття: здобувачі вищої освіти мають отримати знання щодо сутності письмової мови та почерку; вміння виокремлювати загальні та окремі ідентифікаційні ознаки письмової мови та почерку; вміння та навички щодо відбору експериментальних зразків для судово-почеркознавчої та судово-авторознавчої експертиз.

Наочне приладдя: висновки судово-почеркознавчої, судово-авторознавчої експертиз, лінгвістичної експертизи писемного мовлення.

Загальні настанови: під час заняття проведіть аналіз висновків судово-почеркознавчої, судово-авторознавчої експертиз, лінгвістичної експертизи писемного мовлення.

Завдання

Визначте вид судової експертизи, яку необхідно призначити за запропонованими нижче фабулами. Сформулюйте питання перед експертом.

Фабули

1. У кримінальному провадженні щодо розкрадання грошових коштів (ст. 191 КК України) у будівельній компанії «Еліт-буд» встановлено, що незаконне отримання грошей одним із прорабів компанії К. здійснювалося в умовах безконтрольності з боку її керівництва і головного бухгалтера. Так, К. оформлював на роботу тимчасово, строком до двох місяців, працівників будівельних спеціальностей – П., С. та Б., закривав на їх прізвища наряди на нібито виконані роботи, а в кінці місяця отримував за них заробітну платню, розписуючись у платіжних відомостях. Допитані П., С. і Б. показали, що ніколи не працювали в будівельній компанії «Еліт-буд». Під час досудового розслідування виникла необхідність встановити виконавця підписів у

платіжних відомостях напроти прізвищ П., С. та Б., а також автора і виконавця заяв про прийняття на роботу та звільнення з роботи вищевказаних осіб.

2. У квартирі № 12 житлового будинку 12.04.202__ р. був виявлений труп директора фінансової компанії, яка спеціалізувалася на переказі грошових коштів за кордон, громадянки Н. із вогнепальним пораненням у голову. При огляді місця події поряд із трупом знайшли мисливську рушницю ІЖ-56, а на столі записку наступного змісту: «Я йду із життя, тому що воно мені набридло». Ретельно оглядаючи обстановку місця події, слідчий звернув увагу на наступні обставини: біля рани відсутні сліди пострілу з близької відстані; на рушниці відсутні будь-які відбитки пальців; на столі знаходився посуд для двох осіб із залишками їжі. Приймаючи до уваги вказані обставини, слідчий висловив припущення щодо ймовірного інсценування самогубства і вирішив перевірити, чи є загиблий автором і виконавцем тексту у виявленій записці.

3. З Охтирського паливного складу громадянам відпускали вугілля тільки за довідками встановленого зразка, за наявності на них відповідної резолюції «Л. Відпустити вугілля відповідно до норми», дати та підпису завідуючого плановою комісією П. Скориставшись вільним доступом до бланків довідок, працівники паливного складу викрали 51 такий бланк із завчасно поставленими відбитками печатки і продали водію автомобіля Б. по 100 грн. за кожен. За цими бланками Б. отримав вугілля і продав його, привласнивши отримані грошові кошти. У ході розслідування підозра щодо виконання текстів і резолюцій, дат, підписів від імені завідуючого плановою комісією П. впала на громадянина М., а щодо записів прізвищ, імен і по батькові, адрес вигаданих одержувачів вугілля – на водія Б.

4. До поліції звернулася жінка-підприємець (грузинка за національністю) і пред'явила дві записки, виконані грузинською мовою, пояснивши, що в них містяться погрози вбивством всій її родині й знищення всього майна.

Список додаткової літератури

Белова Л. М., Білоус І. В., Шведова О. В. Особливості криміналістичного дослідження рукописів, виконаних у незвичних умовах: метод. рек. Київ, 2017. 43 с.

Кожевніков О. А. Дослідження підписів, що виконані з розривом у часі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 607-609.

Ковкіна Є. Актуальність лінгвістичної експертизи мовлення у кримінальних справах щодоінкримінування погрози. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 3 (28). С. 98-108.

Судово-почеркознавча експертиза у кримінальних провадженнях про корупційні правопорушення: метод. рекомендації / В. В. Юсупов, Є. Ю. Свобода, О. М. Шрамко, Ю. О. Пілюков, А. А. Саковський. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. 46 с.

Черняк А. М. Використання спеціальних знань при дослідженні текстів із закликами до підриву конституційного ладу, порушення територіальної цілісності і недоторканості України. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 3/4. С. 101-111.

Харитонов О. І. Авторське право та авторознавча лінгвістична експертиза у цифрову добу: монографія / О. І. Харитонов [та ін.]; за ред. О. І. Харитонової, Н. І. Клименко. Одеса: Фенікс, 2017. 267 с.

Практичне заняття 8

Тема 8. Криміналістичне дослідження ознак зовнішності людини

План

1. Поняття, завдання та значення криміналістичної габітології.
2. Ознаки зовнішності людини, їх види і класифікація.
3. Методика опису зовнішності за методом «словесного портрета».
4. Види суб'єктивних портретів та системи/технології їх створення.
5. Портретна експертиза: предмет, завдання, об'єкти дослідження, сучасні можливості.

6. Підготовка матеріалів для портретної експертизи, особливості призначення та формулювання запитань експерту.

Мета практичного заняття: отримання навичок і їх відпрацювання щодо методик складання суб'єктивних портретів.

Наочне приладдя й обладнання: альбом типізованих елементів зовнішності; система ІКМ – ідентифікаційний комплект малюнків; планшет, ноутбук; зразки складених за допомогою програм фотороботів; висновки портретної експертизи.

Загальні настанови: під керівництвом викладача відпрацюйте навички щодо відтворення зовнішності особи за допомогою ідентифікаційного комплексу малюнків та комп'ютерної системи «RAIPS – портрет». Виконайте завдання зі складання фоторобота (фоторобот складається із використання системи «RAIPS – портрет» у комп'ютерному залі кафедри, або за допомогою програмного забезпечення: «Faces», «FaceGen Modeller», «PortraitPad», спеціалізованих онлайн-сервісів для створення суб'єктивного портрета чи за допомогою мобільного додатку (наприклад Flashface).

Завдання

Ознайомтеся з обставинами кримінального провадження і виконайте завдання до запропонованих фабул.

Фабули

1. За фактом шахрайства з фінансовими ресурсами, що завдало великої матеріальної шкоди, був затриманий Ш. У підозрюваного було вилучено паспорт з фотографією особи, схожої на нього. Гр. Ш. заявив, що паспорт належить йому, але фотознімок було зроблено 10 років тому. Під час перевірки заяв та повідомлень громадян про втрачені паспорти був виявлений заявник В. Після пред'явлення йому паспорта на ім'я Ш., В. впевнено заявив, що на фото в паспорті зображений саме він.

Визначте перелік запитань на розв'язання портретної експертизи. Які об'єкти необхідно надати експерту?

2. У м. Чугуїв з 2023 по 2024 рр. було вчинено низку крадіжок з квартир. Після проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, слідчий отримав від декількох потерпілих відеоматеріали з камер спостереження, розташованих біля дверей квартир та на стінах під'їздів, на яких зафіксований, у нічний час доби, молодий чоловік, приблизно 20-30 років, у спортивному верхньому одязі, на голові був одягнений спортивний головний убір темного кольору - «бейсболка», обличчя до очей закрито темною тканиною, ймовірно «банданою». Усі камери знімали відео у нічному режимі, у чорно-білому форматі. Після збуту у ломбарді сусіднього міста крадених речей був затриманий К.

Проаналізуйте слідчу ситуацію та поясніть чи можна призначити портретну експертизу з такими матеріалами? Які дії має вчинити слідчий з метою здійснення ідентифікації підозрюваного на відеозаписах?

3. У 2022 році, у м. Буча, під час 33-денної окупації російські військові здійснювали катування та розстріли мирного населення. У родині Н., 2007 р. н. була вбита матір на її очах, а батько після проведеного арешту російськими військовими зник безвісти. Під час допиту Н. повідомила, що запам'ятала криві зуби одного з підозрюваних, нестандартну форму правого вуха, темні очі та татуювання у вигляді перстня на лівій руці. Через 8 місяців дівчина звернулася до органів правопорядку, пред'явила 6 фотознімків і 2 відеозаписи, які вона завантажила з соціальних мереж та зазначила, що упізнала за ними двох підозрюваних, яких вона шукала увесь цей час.

Проаналізуйте ознаки зовнішності надані свідком. Визначте чи може слідчий використовувати надані матеріали у якості доказів та призначити портретну експертизу? Які матеріали та об'єкти надають експерту при призначенні портретної експертизи?

Список додаткової літератури

Гусєва В. Проблеми ідентифікації особистості людини за зовнішніми ознаками при розслідуванні кримінальних правопорушень. *Теорія та практика судової експертизи та криміналістики*. 2021. 24 (2), С. 109-122. <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2021.07>.

Затенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації): монографія. Харків: Право, 2010. 160 с.

Калюга К. В. Окрема криміналістична теорія про зовнішні ознаки та властивості особи злочинця: монографія. Запоріжжя: КСК-Льянс, 2017. 296 с.

Левицький А. О., Антощук А. О. Роль габітоскопії при розкритті кримінальних правопорушень «по гарячих слідах». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Випуск 82: частина 3. URL: DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.3.14/>.

Лук'янчиков Є. Д. Криміналістична ідентифікація об'єктів за ідеальними відображеннями: монографія. Київ: НТУУ «КПІ» Вид «Політехнік», 2016. 204 с.

Шепітько В. Ю., Борисенко І. В., Могильніков О. М., Когут С. О. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності: наук.-практ. посіб. Харків: Гриф, 2003. 112 с.

Он-лайн сервіси та мобільні додатки

Он-лайн сервіс Police Sketch-AI-powered sketch generation. URL: <https://www.yeschat.ai/gpts-9t55QeNOt2h-Police-Sketch>

Он-лайн сервіс Британського королівського університету Photofit-me URL: <https://www.open.edu/openlearn/PhotoFitMe>

Мобільний додаток Police Tool №1 Facial Composite (OS Android) URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.mlabeca.police.tool.n1>

Мобільний додаток Flashface. (OS Android, IOS) URL: <http://flashface.ctapt.de/>

Практичне заняття 9

Тема 9. Криміналістичне дослідження цифрових слідів

План

1. Поняття та види цифрових слідів. Метадані і хеш-функції.
2. Значення криміналістичного дослідження цифрових слідів.
3. Механізм утворення цифрових слідів та їх класифікація.
4. Особливості виявлення, вилучення і дослідження цифрових слідів.
5. Методи забезпечення цілісності й захисту цифрових доказів та їх перевірки.
6. Підготовка і призначення судових експертиз для дослідження цифрових слідів.

Мета практичного заняття: під час заняття здобувачі вищої освіти оволодівають практичними навичками з виявлення, фіксації та вилучення цифрових слідів, звертаючи особливу увагу на технічні прийоми виявлення й фіксації доказової інформації із відкритих джерел (Osint), правила їх опису за протоколом Берклі.

Загальні настанови: під керівництвом викладача здобувачі вищої освіти також аналізують висновки судових експертиз, надають класифікацію цифрових слідів досліджених експертом, визначають типи завдань, які були поставлені слідчим, аналізують дії експерта на кожній стадії дослідження.

Завдання

1. Проведіть огляд наданого викладачем файлу (фото або відео). Встановіть його метадані: час, дату та місце зйомки, модель камери та ін. З'ясуйте можливості щодо внесення змін у ці дані.

Фабули

1. Під час обшуку в кабінеті В. директора фірми «Інвестком» було виявлено комп'ютер. Слідчий за допомогою флеш-носія скопіював дані, які

знаходились на диску «С» комп'ютера та долучив його, у якості додатку до протоколу обшуку.

Оцініть правомірність дій слідчого.

2. Під час розслідування вбивства у підозрюваного при затриманні виявлено мобільний телефон та відеореєстратор з транспортного засобу.

Які обставини можуть бути з'ясовані за допомогою цих пристроїв? Який порядок виявлення та вилучення цифрових слідів з цих пристроїв?

3. У результаті перевищення швидкості водієм було вчинено наїзд на пішохода. Водій на транспортному засобі з місця події зник. У ході розслідування було виявлено відеозапис з камер відеоспостереження, на якому зображено момент ДТП та підозрювану особу. У судовому засіданні підозрюваний заявив, що ДТП не вчиняв, а відеозапис є змонтованим.

Яку експертизу доцільно призначити з метою встановлення достовірності відеоматеріалів і визначення, чи були вони піддані редагуванню чи монтажу? Який порядок вилучення відеозаписів з камер відеоспостереження?

Лабораторна робота № 5

«Цифрові сліди»

Настанови: виявіть, зафіксуйте і вилучіть цифрові сліди, використовуючи сайт українських новин релевантний даті практичного заняття (наприклад, <https://life.nv.ua>), виконуючи такі дії:

1. огляд опублікованого відео (фото);
2. опис сайту, на якому виявлено цифрові сліди у протоколі огляду;
3. фіксація цифрових слідів, створенням скріншоту екрана комп'ютера (клавіша з логотипом Windows + PrtScn);
4. складання протоколу огляду із додатком (фототаблицею) за наданим зразком.

Опис цифрових слідів у протоколі здійснюється за такою схемою: а) опис відео (фото) – носія цифрового сліду, його назва та дата публікації; б) місце

розташування (локалізація) цифрових слідів: URL-адреса сайту; в) вид програмного забезпечення – Інтернет-браузера, в якому можна переглянути відповідне відео (фото); г) підтвердження можливості переглянути виявлені цифрові сліди за вказаним посиланням у відповідному Інтернет-браузері; г) за допомогою вбудованої функції Інтернет-браузера «Google Chrome» створення посилання на сторінку у вигляді QR-коду.

(зразок)

ПРОТОКОЛ ОГЛЯДУ

м. Харків

«___» _____ 202__ року

Огляд почато о «___» год. «___» хв.

Огляд закінчено о «___» год. «___» хв.

(слідчий (прокурор, детектив), посада, найменування органу, ініціали, прізвище)

розглянувши матеріали кримінального провадження № _____ від _____ 2024 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого _____ (напр. ч. 5 ст. 111-1 КК України), у службовому кабінеті (вказати найменування органу) відповідно до ст. ст. 104-107, 223, 237 КПК України, з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення, а саме факту _____ (напр., добровільного зайняття громадянином України ПІБ посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядних та адміністративно-господарських функцій, а саме: «заступника голови адміністрації _____ району т. зв. «ЛНР» на тимчасово окупованій території України), провів слідчу (розшукову) дію – огляд і фіксацію інформації, розміщеної у вільному доступі в мережі Інтернет.

У ході проведення огляду використовувався персональний комп'ютер (моноблок) Lenovo s/n CB3088734, а також службовий принтер марки «Canon».

ОГЛЯДОМ ВСТАНОВЛЕНО

Об'єктом огляду є відео, яке опубліковане під назвою «_____» (вказати назву публікації), яке розміщене (вказати дату) ким (каналом, компанією, фізичною особою) за посиланням - <https://video>.

Проведеним оглядом встановлені відомості, важливі для цього кримінального провадження.

З метою перегляду вищевказаної публікації у програмному забезпеченні – Інтернет-браузері «Google» у вкладці пошуку введено посилання: <https://video>.

У браузері відкрився відеозапис під назвою «_____», як відображено нижче:

У публікаціях (повідомленнях) від _____._____._____ виявлено повідомлення / публікацію такого змісту:

«_____».

(зміст/ опис повідомлення / публікації)

Зазначене повідомлення опубліковане _____._____._____ о ____ год ____ хв.

З метою збереження змісту веб сторінки виготовлено _____ зображень екрана (скріншотів).

Виготовлені зображення екрана (скріншоти) роздруковані на ____ аркушах, засвідчені підписом прокурора та додаються до протоколу.

Виготовлені зображення екрана (скріншоти) також збережені в електронному форматі та скопійовані до папки «додаток до протоколу огляду від «_____._____.2025», яка була створена на флешці _____ (наприклад, назва: Transcend, об'єм: 8Gb, тип: Micro SDHC, серійний номер: DFG547890). Даний флеш накопичувач долучається до протоколу та має відповідне маркування, що підтверджує його приналежність до цього протоколу.

Після зазначеного повідомлення було опубліковано відеозапис тривалістю ____ хв ____ сек, який під час огляду було завантажено на комп'ютер для подальшого аналізу. Відеозапис має назву «_____», **тип файлу «»**, розмір файлу становить ____ МБ. Цей відеозапис був скопійований до папки «додаток до протоколу огляду від «_____._____.2025», яка попередньо створена на флешці _____ (Transcend, об'єм: 8Gb, тип: Micro SDHC, серійний номер: DFG547890), який долучається до протоколу з метою збереження доказової бази.

З метою аналізу метаданих відеозапису за допомогою інтернет-браузера _____ (наприклад, Google Chrome) (версія браузера _____ (наприклад, 98.0.4758.102)) було відкрито вебсайт за адресою: <https://www.metadata2go.com/>, де завантажено зазначений відеозапис для отримання всієї доступної інформації з його метаданих.

Результати аналізу автоматично згенеровані та розміщені у вигляді звіту за посиланням:

https://_____.

Даний звіт було роздруковано на ____ аркушах, засвідчено підписом слідчого, та додається до протоколу для подальшого використання у провадженні.

Для збереження вебсторінки із результатами аналізу (звітом) було здійснено її архівацію за допомогою інтернет-ресурсу <https://archive.ph> або схожим ресурсом. У відповідному полі «Архівувати сторінку, яка зараз онлайн», _____ було введено інтернет-адресу:

https://_____, після чого процес архівації було розпочато натисканням кнопки «зберегти».

Після завершення архівації було отримано наступну інформацію з посиланнями на збережену сторінку:

- Коротке посилання: http://_____
- Повне посилання: http://_____

Заархівовану вебсторінку було завантажено та скопійовано до папки «додаток до протоколу огляду від «___.2025», яка попередньо створена на флешносії _____ (наприклад, Transcend, об'єм: 8Gb, тип: Micro SDHC, серійний номер: DFG547890), який долучається до протоколу як доказовий матеріал.

Додатки до протоколу огляду:

1) зображення (скріншот(и)) на ____ арк.;

2) флеш накопичувач _____ обсягом «__» ГБ

№_____, на якому зафіксовано ____ електронних файлів:

– зображення (скріншот(и)) «_____» у форматі «_____» розміром _____ КБ;

– відеозапис «_____» у форматі «_____» розміром _____ КБ;

– вебсторінка «_____» у форматі «_____» розміром _____ КБ, загальним обсягом «_____» КБ.

ФОТОТАБЛИЦЯ

(Зразок екрана комп'ютера)

За допомогою вбудованої функції Інтернет-браузера браузера «Google Chrome» створено посилання на цю сторінку у вигляді QR-коду:

(Демонстрація згенерованого QR-коду)

У ході огляду розміщеного відео встановлено, що: з 13 хв. 22 сек. по 13. 44 сек. зазначеного відеозапису у кадрі з'являється особа як підписана як «ППП, посада».

Слідчий

(підпис)

(розшифровка підпису)

Список додаткової літератури

Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях: метод. рек. / М. В. Гребенюк, В. Д. Гавлонський, М. В. Гуцалюк, В. Г. Хахановський та ін. Київ, 2017. 76 с.

Демидова Є. Є. Цифрові сліди кримінального правопорушення: поняття та особливості. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 85. С. 71-75.

Кіберзлочинність та електронні докази: навч. посібник / [Б. М. Головкін, О. І. Денькович, В. В. Луцик, Д. М. Цехан]; за ред. канд. юрид. наук, доц. Ольги Денькович, д-р права, проф. Габріеле Шмельцер. Електрон. видання. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 298 с. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/08/Cybercrime-and-Digital-Evidence.pdf>

Кримінальні процесуальні та криміналістичні основи використання електронних документів у доказуванні: колективна монографія / А. В. Гутник, А. Я. Хитра. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 204 с.

Коваленко А. В. Класифікація електронних (цифрових слідів кримінального правопорушення). *Проблеми законності*. 2023. Вип. 161. С. 202–214.

Колеснікова І. А. Цифрові сліди: поняття та їх значення про розслідуванні кримінальних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №10. С. 472-475.

Протокол Берклі щодо розслідування із використанням відкритих цифрових даних. Jurfem: офіційний сайт. URL: <https://jurfem.com.ua/protokol-berkli-schodo-rozsliduvannia-iz-vykorystannyam-zyfrovychdanyh>

Торбас О. О. OSINT при розслідуванні кримінальних правопорушень: підручник. Одеса: Юридика, 2024. 180 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.27740>

Shevchuk, V., Morozova T., Chorny, H., Nehrebetskyi V., Slobodeniuk Inna. (2025). Artificial Intelligence in Criminal Proceedings: Criminalistic and Criminal Procedural Problems. *International Annals of Criminology*, 2025. Pp. 1-19. DOI: <https://doi.org/10.1017/cri.2025.10090>

Shevchuk, V., Bululukov, O., Chorny, H., Tyshchenko, O., Baranchuk, V. (2025). Latest criminalistic tools and technologies in the investigation of cybercrimes: International and Ukrainian experience. *Law, State and*

Практичне заняття 10

Тема 10. Криміналістичний аналіз ДНК

План

1. ДНК як об'єкт криміналістичного дослідження. Особливості здійснення ДНК-ідентифікації.
2. Поняття, завдання та значення криміналістичного ДНК-аналізу.
3. Сліди біологічного походження для ДНК-аналізу, їх види.
4. Правила поводження зі слідами біологічного походження під час проведення слідчих (розшукових) дій.
5. Виявлення, фіксація та вилучення біологічного матеріалу для ДНК-аналізу. Особливості відібрання біологічних зразків живих осіб, необхідних для проведення генетичних досліджень.
6. Використання можливостей криміналістичного обліку генетичних ознак людини під час досудового розслідування.
7. Особливості підготовки, призначення та проведення молекулярно-генетичних досліджень. Формулювання запитань експерту.
8. Можливості повнопрофільних та мобільних ДНК-лабораторій.
9. Значення результатів криміналістичного ДНК-аналізу для вирішення завдань кримінального провадження.

Мета практичного заняття: опанування здобувачами вищої освіти наукових теоретичних основ та нормативно-правового регулювання проведення генетичних досліджень, здійснення криміналістичного ДНК-аналізу під час досудового розслідування; засвоєння правил поводження зі слідами біологічного походження, ознайомлення з прийомами та методами роботи з ними під час їх виявлення, фіксації та вилучення; набуття практичного досвіду

у складанні процесуальних документів, а саме: постанови слідчого про відбір зразків біологічного матеріалу, постанови про призначення експертизи, доручення слідчого/суду про відбір зразків безпосередньо у відділеннях судово-медичної лабораторії.

Наочне приладдя й обладнання: висновки молекулярно-генетичної експертизи, картки невпізнаних трупів, шаблони реєстраційних карток різних категорій осіб (родичів, засуджених, зниклих безвісти, невстановлених живих/мертвих осіб, полонених, підозрюваних/обвинувачених тощо).

Загальні настанови:

1) перегляд навчальних презентацій «Процес ідентифікації в Україні» або «Гуманітарний тренінговий центр судово-медичної ідентифікації» (за вибором викладача);

2) відвідування Криміналістичного полігону та Музею (локації з біологічними зразками та матеріалами), під час якого здобувачі вищої освіти отримують обґрунтований та професійний коментар викладача або завідувача лабораторії щодо особливостей виявлення, фіксації та вилучення таких об'єктів й підготовки матеріалів для призначення молекулярно-генетичної експертизи;

3) під час заняття здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача ознайомлюються з висновками молекулярно-генетичної експертизи, картками невпізнаних трупів, шаблонами реєстраційних карток різних категорій осіб (родичів, засуджених, зниклих безвісти, невстановлених живих/мертвих осіб, полонених, підозрюваних/обвинувачених тощо);

4) під час заняття здобувачі вищої освіти здійснюють аналіз сучасних можливостей повнопрофільних ДНК-лабораторій чи мобільних (за типом «Ande 6 C» чи ін.);

5) під час заняття здобувачі вищої освіти аналізують запропоновані фабули та надають свої обґрунтовані відповіді на поставлені запитання.

Завдання

Вирішіть запропоновані фабули і дайте відповіді на запитання.

Фабули

1. Під час розслідування вбивства було проведено обшук у квартирі підозрюваної особи. У верхній шухляді комоду у вітальні було виявлено футболку сірого кольору зі слідами речовини бурого кольору, схожими на кров. Слідчий висунув версію, що ці сліди можуть належати потерпілій особі.

Які особливості виявлення, упакування та вилучення об'єктів зі слідами біологічного походження? Яка експертиза має бути призначена? Які питання можуть бути поставлені на вирішення експертів? До якої експертної установи має звернутися слідчий для проведення судової експертизи? Які об'єкти мають бути надані судовому експерту?

2. Під час огляду місця події у правій руці трупа було виявлено пасмо волосся. В ході розслідування було затримано К. за підозрою у вчиненні цього вбивства. Слідчий висунув версію, що це волосся може належати К. та вирішив призначити судову експертизу.

Які особливості упакування та вилучення волосся? Яка експертиза має бути призначена? Складіть постанову про призначення судової експертизи. Які матеріали мають бути надані судовому експерту?

3. У лісі біля с. Земляківка було виявлено частини розчленованого трупу жіночої статі. Напередодні до Національної поліції поступила заява від О., який проживає в с. Земляківка про зникнення його дружини.

Яка експертиза має бути призначена для ідентифікації трупа? Які об'єкти мають бути надані судовому експерту?

4. Після повітряної тривоги пролунали вибухи у м. Кривий Ріг. До чергової частини КрРУП № 1 надійшли повідомлення про наслідки російської агресії та постраждалих осіб, які потребують допомоги. Після надання медичної допомоги пораненим та проведення огляду слідчий виявив та зафіксував 24 частини тіл ймовірно різних людей (4 голови, 2 тулуба, 6 кінцівок рук різної конфігурації, 3 ступні та 9 невпізнаних частин тіла людини). Оперативні

співробітники відібрали заяви та письмові пояснення у ймовірних родичів невпізнаних осіб.

Які особливості фіксування, упакування та вилучення об'єктів зі слідами біологічного походження у зазначеному випадку ? Яку експертизу необхідно призначити? Якими мають бути наступні дії слідчого, спрямовані на ідентифікацію загиблих, після призначеної експертизи/-из ?

5. Із висновку експерта судової молекулярно-генетичної експертизи відомо, що в наданих на експертизу слідах крові встановлена наявність Y-хромосоми.

Про що свідчить результат даного ДНК-аналізу?

6. Під час ексгумації трупа невідомої людини було встановлено, що труп знаходиться в стані часткового скелетування з відсутністю більшої кількості м'яких тканин.

Які частини тіла є найбільш придатними для встановлення генетичних ознак людини в цьому випадку та які частини доцільно направити на судову молекулярно-генетичну експертизу?

7. Під час огляду місця події слідчим були виявлені сліди, що схожі на кров, які він вирішив направити на судову молекулярно-генетичну експертизу.

За яким алгоритмом повинен діяти судовий експерт-біолог, якому доручено проведення даної експертизи?

8. Батько 3-річної дитини звернувся з заявою до суду з приводу ймовірного спірного батьківства.

В разі призначення судової молекулярно-генетичної експертизи, які об'єкти необхідно відібрати судовому експерту-біологу у дитини та її ймовірного батька? Які методи відібрання зразків при цьому слід використовувати для уникнення явища контамінації?

9. Родичі безвісти зниклої особи звернулись в Національну поліцію з відповідною заявою про зникнення особи.

Які дії повинні зробити співробітники Національної поліції у випадку пошуку безвісти зниклої особи за її генетичними ознаками? Положеннями

якого Закону при цьому повинні керуватись співробітники Національної поліції?

Список додаткової літератури

Про державну реєстрацію геномної інформації людини: Закон України від 09.07.2022 № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text>

Положення про Електронний реєстр геномної інформації людини: затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ України 04 серпня 2023 року № 639. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1657-23#Text>

Генетичний фінгерпринтинг: вилучення та дослідження слідів біологічного походження: практичний poradnik. Вид. 2-ге, переробл. і допов. / Перлін С. І., Шевцов С. О., Іонова В. В. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2021. 51 с.

Криміналістичне дослідження ДНК: технології та можливості: навч. посіб. / Р. Л. Степанюк, С. І. Перлін, В. В. Кікінчук та ін. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Харків, 2022. 120 с.

Методичні рекомендації з організації проведення відбору зразків біологічного походження в близьких осіб зниклих безвісти та призначення молекулярно-генетичної експертизи, проведення заходів з розшуку зазначених громадян та реагування за фактами зникнення безвісти людей у районах проведення антитерористичних операцій / МВС України, Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр, Національна поліція України, Головне слідче управління, Департамент карного розшуку. Київ, 2016. 73 с.

Особливості збирання у досудовому провадженні біологічних слідів людини: метод. рек. / Я. В. Фурман та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 44 с.

Шаповаленко, Є. В. Міжнародне співробітництво України у розшуку та ідентифікації зниклих безвісти в умовах воєнного часу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 502-505.

Костіков І. Ю. Молекулярно-генетична ідентифікація осіб, загиблих під час російської збройної агресії проти України: успіхи та проблеми *Криміналістичний вісник*. 2023. № 1 (39). С. 10-28.

Степанюк Р. Л. Організаційні засади ДНК-ідентифікації загиблих унаслідок надзвичайних подій із масовими жертвами. *Криміналістичний вісник*. 2023. № 1 (39). С. 29-38.

Bruijns B, Knotter J, Tiggelaar R. A Systematic Review on Commercially Available Integrated Systems for Forensic DNA Analysis. *Sensors*. 2023. Vol. 23 (3). P. 1075. URL : <https://doi.org/10.3390/s23031075>.

Shevchuk, V., Dunaev, O., Tyshchenko O., Biletska G., and Nehrebetskyi V. (2025). Innovative Methods in the Identification of Deceased Persons during Armed Conflicts and Disasters: Criminalistic and Forensic Medical Issues. *International Annals of Criminology*, 2025. Pp. 1-20. DOI: <https://doi.org/10.1017/cri.2025.10094>

Інформаційні ресурси

Дніпропетровське обласне бюро судово-медичної експертизи / Інструкція / Для слідчих. URL: <https://dobsme.org/struktura.html>

Експертна Служба МВС України. Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України URL: <https://dndekc.mvs.gov.ua>

Практичне заняття 11

Тема 11. Криміналістична реєстрація

План

1. Поняття «криміналістична реєстрація» та «криміналістичний облік», їх завдання.
2. Види криміналістичних обліків Експертної служби МВС України.
3. Реєстрація злочинців. Дактилоскопічний облік. Дактилоскопічна формула.

4. Реєстрація осіб, які зникли безвісти. Реєстрація геномної інформації людини.
5. Міжнародні обліки Інтерполу.
6. Особливості використання інформаційних систем при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Мета практичного заняття: здобувачі вищої освіти опановують функціонування системи криміналістичних обліків та можливостей їх використання у кримінальному провадженні; отримають практичні навички з пошуку криміналістично-значущої інформації в базах даних криміналістичних обліків. Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять успішно виконати лабораторну роботу № 6 «Дактилоскопіювання живих осіб».

Наочне приладдя: бланки дактилоскопічної картки; друкарська фарба; валик; скло. Оцифровані дактилоскопічні картки осіб.

Загальні настанови: під час заняття здобувачі вищої освіти відпрацьовують практичні навички виведення основної частини дактилоскопічної формули; за оцифрованими дактилокартами аналізують типи папілярних візерунків та вчаться вираховувати дактилоскопічну формулу. Вирішують фабули запропоновані викладачем.

На занятті демонструється відеофільм (10 хв.) після перегляду якого здійснюється його обговорення.

Завдання

Вирішіть запропоновані фабули і дайте відповіді на запитання.

Фабули

1. Виведіть основну частину дактилоскопічної формули за наступними даними:

- а) на дактилокартці І. всі візерунки на пальцях рук завиткові;
- б) у затриманого П. наявні завиткові візерунки на великому й безіменному пальцях правої руки, а на лівій руці завиткові візерунки відсутні;

в) на дактилокартці С. відсутні завиткові візерунки на обох руках;

г) у підозрюваного А. завитковими є візерунки на всіх пальцях правої руки й на великому і безіменному пальцях лівої;

г) на дактилокартці В. завиткові візерунки на середньому, безіменному пальцях і мізинці правої руки, великому й вказівному – лівої.

д) у підозрюваного А. завитковими є візерунки на всіх пальцях лівої руки й на безіменному – правої;

2. Основна частина дактилоскопічної формули виражена дробами: 17/1; 21/15; 15/21; 1/16; 32/5; 24/30.

Визначте, які пальці мають завиткові візерунки.

3. У лісі знайдено труп чоловіка, з пальців рук якого було знято відбитки. Документи й особисті речі загиблого відсутні.

До яких видів криміналістичних обліків слід звернутися для встановлення особи потерпілого?

4. Під час розслідування вбивства на місці події було знайдено сліди крові. Молекулярно-генетична експертиза встановила, що кров не належить потерпілій особі. Слідчий припустив, що кров належить особі, яка вчинила вбивство.

Як можна встановити особу підозрюваного? До яких видів криміналістичних обліків слід звернутися?

5. При розслідуванні квартирної крадіжки, за підозрою у вчиненні якої був затриманий В., слідчий отримав оперативну інформацію, що саме В. міг вчинити аналогічний злочин на території сусідньої області.

Яким шляхом це можна перевірити?

6. При огляді місця події під час розслідування вбивства Ш. слідчий знайшов гільзу від пістолета «ТТ». Аналогічні три гільзи раніше були знайдені на місці розбійного нападу у пункті обміну валюти.

Як можна використати можливості криміналістичних обліків та які саме?

7. На місці кримінального правопорушення було затримано невідомого, який назвався Д. Документи, що могли б посвідчити особу, відсутні, постійного місця проживання немає. Із метою встановлення особи затриманого була проведена перевірка за одним із видів обліку і з'ясовано, що людину з такими даними в місті не зареєстровано.

Як можна встановити особу підозрюваного? Куди необхідно направити вимогу для перевірки на наявність або відсутність судимості?

8. Під час допиту свідків при розслідуванні дорожньо-транспортної події слідчий отримав інформацію щодо номера і марки автомобіля, яким було вчинено наїзд на пішохода.

До якого підрозділу необхідно звернутися за обліковою інформацією щодо автотранспорту та його власників? Який вид обліку і порядок отримання інформації?

9. Під час розслідування вбивства було встановлено, що підозрюваний може мати зв'язки з організованими злочинними угрупованнями у декількох країнах. Слідчий вирішив перевірити його кримінальне минуле за кордоном.

До яких видів криміналістичних обліків слід звернутися? Який порядок використання правоохоронними органами України міжнародних обліків?

Лабораторна робота № 6

«Дактилоскопіювання живих осіб»

Настанови: здійсніть дактилоскопіювання. Заповніть дактилоскопічну картку. Самостійно виведіть основну частину дактилоскопічної формули. Виконану лабораторну роботу наприкінці заняття надайте викладачеві для перевірки.

Список додаткової літератури

Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України: затв. Наказом МВС України від 10.09.2009 р. № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text>

Інструкція про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України: затв. Наказом МВС України від 11.09.2001 р. № 785. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1066-01#Text>.

Інструкція про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції - Інтерпол: затв. наказом МВС України, Офісу Генпрокурора, НАБУ, СБУ, ДБР, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17 серпня 2020 року № 613/380/93/228/414/510/2801/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text>

Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: затв. наказом МВС України від 3 листопада 2015 р. № 1343 (у редакції наказу МВС України від 22 грудня 2021 року № 972) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15#Text>

Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. № 1024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2018-%D0%BF#Text>

Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: затв. Наказом МВС України від 03.08.2017 № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17#Text>

Положення про Електронний реєстр геномної інформації людини: затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ України 04 серпня 2023 року № 639. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1657-23#Text>

Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ України 29 серпня 2022 року № 535. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-22#Text>

Інформаційно-довідкове забезпечення кримінальних проваджень: підручник / за заг. ред. В. В. Бірюкова. Київ: ЦУЛ, 2014. 288 с.

Кулешник Я. Ф., Сенік В. В., Сорокач О. В. Застосування інформаційних технологій для автоматизованої ідентифікації осіб: навчально-методичний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 122 с.

Некрасов В. А., Смелік В. Б., Житняк С. Є. Використання можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у боротьбі зі злочинами: навч. посіб. / Київ: КНТ: Скіф, 2008. 168 с.

Хахановський В. Г., Дабіжа Д. В., Пясковський В. В. Особливості використання обліків та автоматизованих інформаційних систем при розслідуванні кримінальних правопорушень: метод. рек. Київ, 2017. 37 с.

РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА

Практичне заняття 12

Тема 12. Огляд місця події

План

1. Поняття, принципи й види огляду.
2. Підготовка до огляду місця події.
3. Стадії та методи дослідження обстановки місця події.
4. Слідчі ситуації та системи тактичних прийомів огляду місця події.
5. Способи фіксації результатів огляду місця події.

Мета практичного заняття: здобувачі вищої освіти відпрацьовують навички із застосування тактичних прийомів, методів проведення огляду місця події і способів фіксації перебігу й результатів огляду; відпрацьовують вміння відтворювати механізм події кримінального правопорушення шляхом створення його уявної моделі. Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять успішно виконати лабораторну роботу № 7 «Огляд місця події».

Наочне приладдя й обладнання: універсальна слідча валіза; науково-технічні засоби для здійснення фотографування місця події, його окремих вузлів, слідів і предметів.

Загальні настанови: під час заняття, що проводиться під керівництвом викладача, здобувачі вищої освіти відвідують Криміналістичний полігон та обирають відповідну локацію, де заздалегідь інсценоване місце події з метою відпрацювання навичок з обрання методів проведення огляду місця події, застосування відповідної системи тактичних прийомів і способів фіксації перебігу й результатів огляду. Під час проведення заняття здобувачі вищої освіти вирішують фабули та обґрунтовують надані відповіді посилаючись на судову практику ККС ВС.

На занятті демонструється відеофільм (15 хв.) після перегляду якого здійснюється його обговорення.

Завдання

Вирішіть запропоновані фабули і дайте відповіді на запитання.

Фабули

1. До чергової частини ХРУП № 1 ГУНП в Харківській області надійшло повідомлення від невідомої особи про стрільбу біля спортивного комплексу «Політехнік», який знаходиться за адресою м. Харків, вул. Алчевських 50-А. Виїздом на місце події встановлено, що в районі центрального входу до спортивного комплексу стоїть автомобіль «Toyota RAV4», в салоні якого знаходиться один труп жіночої статі з чисельними вогнепальними пораненнями. Сліди пошкодження у вигляді отворів наявні також на кузові та склі автомобіля. На відстані 8 метрів від автомобіля на асфальтному покритті знаходяться 10 стріляних гільз і штурмова гвинтівка 10.5" AR15 MC6590M GAS BLOW-BACK GOLDEN EAGLE.

Визначити склад слідчо-оперативної групи для огляду місця події (огляду трупа). Вкажіть, що необхідно зафіксувати (види, методи та прийоми судової

фотографії) та які об'єкти вилучити під час проведення огляду місця події (огляду трупа).

2. Які основні способи (прийоми, методи) огляду місця події доцільно обрати та застосувати в наступних ситуаціях:

а) багато однотипних слідів на достатньо великій ділянці місцевості, (чітко визначеного центру місця події не має);

б) наявність великої кількості слідів і речових доказів в середині певного приміщення та на підходах до нього (торгівельний центр, складське приміщення тощо);

в) ускладнений підхід до місця події (наприклад, до місця де розпочалась пожежа);

г) при дослідженні місця зіткнення автомобілів при ДТП;

г) авіакатастрофа, де місце падіння транспортного засобу відоме, проте уламки транспортного засобу, тіла людей (їх частини), речі тощо знаходяться на достатньо великих відстанях від місця падіння засобу;

д) місце влучання «Іскандер», С-300, шахеда тощо;

е) труп, сліди кримінального правопорушення та речові докази сконцентровані (виявлені, розташовані) в певному місці.

3. Під час досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 206-2 КК України слідчий, окрім різних слідчих (розшукових) дій провів також огляд місцевості та приміщення, яке належить на праві власності ТОВ «Імпульс», за адресою м. Київ, 65. Проте, під час судового розгляду захисник заявив клопотання щодо визнання огляду приміщення ТОВ «Імпульс» недопустимим доказом в контексті вимог ст. 87 КПК України, обґрунтовуючи свою позицію наступним:

1) огляд приміщення, яке належить на праві власності ТОВ «Імпульс» проведено з порушенням вимог ч. 2 ст. 237 КПК України (огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється згідно з правилами, передбаченими законом для обшуку);

2) огляд приміщення, яке належить на праві власності ТОВ «Імпульс» проведено у відсутності власників та без участі понятих, а лише із застосуванням відеозапису;

3) протокол не містить підписів понятих та детального опису дій щодо проведення зазначеного огляду приміщення;

4) додатки належним чином не оформлені, відповідно до вимог ст. 103-107 КПК України.

Оцініть доводи сторони захисту на предмет задоволення клопотання. У яких випадках проводиться огляд місцевості, приміщень та визначте процесуальні особливості їх проведення? Які методи та способи обстеження доцільно обрати при огляді приміщень?

4. 12.02.2024 р. приблизно о 18:00 у лісі, поблизу села Щасливе Стрийського району Львівської області, громадянин В. під час незаконного полювання намагався втекти від громадського інспектора з охорони довкілля А. Інспектор А. знімаючи подію на камеру мобільного телефону намагався затримати правопорушника. Розуміючи, що він викритий під час незаконного полювання та застосування зброї, В. вистрілив із рушниці в інспектора А., який в результаті отриманого вогнепального поранення зазнав тяжких тілесних ушкоджень.

Слідчим в якості доказу щодо винуватості В. було долучено до матеріалів кримінального провадження копію відеозапису в частині переслідування громадянина В. Проте, в матеріалах кримінального провадження була відсутня інформація щодо джерела походження зазначеного запису; місця, обстановки вилучення носія інформації (відеозапису).

Надайте правову оцінку дій слідчого в даній ситуації. Які види огляду необхідно провести? Які особливості їх проведення? Які обставини повинні бути враховані судом при оцінці таких доказів як відеодокази? Чи потрібна на стадії досудового розслідування для огляду відеозапису ухвала слідчого судді щодо втручання у приватне життя?

5. З метою встановлення та фіксації повноти всіх обставин, які мають значення для кримінального провадження слідчий до внесення відомостей в ЄРДР та після проведення огляду місця події провів додатковий огляд місця події.

Чи є на Вашу думку проведення додаткового огляду місця події невідкладною слідчою (розшуковою) дією у розумінні ч. 3 ст. 214 КПК України? Чи мав право слідчий проводити додатковий огляд місця події до внесення відомостей до ЄРДР?

6. *Порушення яких правил фіксації огляду місця події призведе до визнання недопустимості протоколу даної слідчої (розшукової) дії:*

- 1) відсутність підписів спеціаліста, який брав участь у проведенні огляду;
- 2) відсутність у тексті протоколу огляду місця події (трупа, документів тощо) номера ЄРДР;
- 3) відсутності даних щодо серії та номерів вилучених в ході проведеного огляду грошових купюр;
- 4) протокол огляду місця події і відповідний відеозапис не відображають затримання особи та виявлення заборонених предметів (зброя, наркотичні засоби тощо);
- 5) у ситуації відсутності постанови слідчого, прокурора про залучення до огляду спеціаліста для проведення огляду місця події.

7. 25.01.2024 р. близько 24:00 годин в чергову частину ХРУП № 1 ГУНП в Харківській області поступило повідомлення від мешканця приватного будинку, який знаходиться за адресою м. Харків, вул. Г. Сковороди № 34 громадянина М., який скаржився на гучні звуки схожі на постріли з вогнепальної зброї та запах канабісу з території сусіднього (прилеглого) будинку № 35. За викликом виїхала слідчо-оперативна група. По приїзду слідчий з дозволу Б. потрапив на територію будинку № 35 де з'ясували, що у будинку за адресою м. Харків, вул. Ахсарова № 35 проживає (мешкає) громадянин Б., який є орендарем даного будинку. Будинок має площу 230 м², 1 кухню, 4 спальні, 2 вітальні, 2 коридори, 2 санвузли. Будинок має два поверхи

та цокольне приміщення. З будинку, де проживав Б., а саме з кухні був сильний запах канабісу, останній мляво розмовляв.

Слідчий провів огляд присадибної ділянки на якій розташований будинок № 35 (6 соток) та безпосередньо будинку (помешкання) громадянина Б. У ході проведення огляду присадибної ділянки до будинку слідчий за допомогою освітлювальних пристроїв виявив 4 гільзи, попередньо до пістолету Макарова. Виявлені гільзи мали різкий запах схожий на запах загорання пороху.

В ході проведення огляду будинку слідчий вирішив почати обшук з другого поверху. На першому поверсі, слідчий відкрив сейф, який знаходився у вітальні будинку в середині шафи та виявив там пістолет Макарова, з надписом на рукоятці «Дорогому другу Б. з найкращими побажаннями від друга А.» та пакет з маркуванням «АТБ» з подрібненою речовиною зеленого кольору, схожою на канабіс (маріхуана), вагою 2,5 кг.

На кухні, на столі були виявлені попільничка із недопалками цигарок, одна самокрутка із запахом який нагадує запах канабісу (маріхуани), залишки їжі та пуста пляшка з під горілки «Немирів» (Україна).

Окрім цього, слідчий при огляді одягу громадянина Б. у правому кармані виявив 6 патронів, попередньо до пістолету Макарова та запальничку зеленого кольору «Cricket».

Оцініть дії слідчого. Які помилки тактичного та процесуального характеру були допущені слідчим? Чи може бути одяг окремим об'єктом огляду? Які тактичні прийоми доцільно застосувати в цій ситуації? Які методи (способи, прийоми) дослідження обстановки необхідно використовувати при огляді такого помешкання? Які ознаки притаманні огляду місця події (житла, іншого володіння особи)? На що необхідно звернути увагу при розмежуванні огляду від обшуку?

Лабораторна робота 7

«Огляд місця події»

Настанови: проведіть огляд місця події. Складіть протокол огляду місця події. Сфотографуйте місце події, його окремі вузли, сліди й предмети з використанням необхідних науково-технічних засобів виявлення і фіксації слідів. Складіть план або схему місця події та фототаблицю.

(зразок)

ПРОТОКОЛ огляду місця події

Місто (сел.) _____ “___” березня 20__ року
Огляд почато о “___” год. “___” хв.
Огляд закінчено о “___” год. “___” хв.

Слідчий ХРУП № 1 ГУНП в Харківській області капітан поліції _____ (зазначити ПІБ) одержав о 10 год. 30 хв повідомлення від чергового ХРУП № 1 ГУНП в Харківській області лейтенанта В. про вчинення розбійного нападу, прибув до банку «Сатурн», який розташований за адресою вул. Пушкінська, 88.

У присутності **понятих**:

1. _____
(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)
2. _____
(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)

за участю **інспектора-криміналіста/техніка-криміналіста, капітана поліції** (спеціаліста – наукового співробітника НДЕКЦ МВС України) _____ (зазначити ПІБ), на підставі ст. 223, 237, 238 КПК України здійснив огляд місця події (об'єкт огляду: приміщення, відкрита місцевість, адреса) і про хід та результати огляду відповідно до ст. 103–107 КПК України склав цей протокол.

Перед початком огляду понятим (зазначити ПІБ) відповідно до ст. 66 КПК України роз'яснено їх права й обов'язки.

Поняті: 1. (ПІБ) (підпис);
2. (ПІБ) (підпис).

Спеціалісту (прізвище, ініціали) відповідно до ст. 71, 72 КПК України роз'яснено його права й обов'язки.

Спеціаліст (ПІБ) (підпис).

Особам, які беруть участь у проведенні огляду, також роз'яснено вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їх обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії, а також про застосування технічних засобів фіксації, умови й порядок їх використання.

Огляд проведено в умовах (похмурої, дощової, ясної, сонячної погоди при природному або штучному освітленні).

Оглядом встановлено:

- 1) загальна характеристика місця події, його місцезнаходження, межі й оточення;
- 2) опис входів (шляхів або дверей), які ведуть до місця події;
- 3) послідовний опис окремих об'єктів (предметів, слідів) із зазначенням місця їх розташування, властивостей, ознак, змісту;
- 4) способи виявлення, фіксації та вилучення предметів і слідів;
- 5) вказівка про здійснення фотозйомки в ході огляду місця події.

З місця події вилучено (*перелік та опис вилучених об'єктів, спосіб пакування, відмітка про місце їх направлення й зберігання*).

До протоколу додаються план або схема, фототаблиця, носій інформації з фотознімками.

Протокол прочитано, записано вірно, зауважень від учасників огляду не надійшло.

Поняті: 1. (підпис) (ПІБ)
2. (підпис) (ПІБ)

Спеціаліст (підпис) (ПІБ)

Слідчий ХРУП № 1
ГУНП в Харківській області
капітан поліції (підпис) (ПІБ)

Список додаткової літератури

Алексейчук В. І. Огляд місця події: тактика та психологія: монографія. Харків: «Апостиль», 2011. 232 с.

Огляд місця події: процесуальні підстави, особливості тактики, криміналістичні рекомендації: наук.-практ. посіб. для слідчих, прокурорів, поліцейських патрул. та кримінал. поліції. / В. П. Корж. Харків: Золоті сторінки, 2019. 224 с.

Особливості фіксації ходу та результатів проведення слідчих (розшукових) дій: метод. рекомендації / Осауленко О. А., Александренко О. В., Моргун Н. С. та ін. Київ: НАВС, 2015. 136 с.

Тарасюк С. М. Теоретичні та практичні проблеми забезпечення конституційних прав особи при проведенні в її житлі чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій : монографія. Київ: 7БЦ, 2021. 228 с.

Фурман Я. В., Юсупов В. В., Приходько Ю. П., Максимчук І. М. Огляд науково-технічних засобів, що використовуються при розслідуванні злочинів,

пов'язаних з використанням вибухових матеріалів (пристроїв). Довідкове видання. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 64 с.

Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія. Харків: Харків юрид., 2007. 432 с.

Практичне заняття 13

Тема 13. Допит

П л а н

1. Поняття та види допиту.
2. Процес формування показань.
3. Підготовка до допиту. План допиту.
4. Зміст тактики допиту.
5. Встановлення психологічного контакту.
6. Актуалізація забутого в пам'яті допитуваного.
7. Викриття неправди в показаннях.
8. Допит малолітніх або неповнолітніх.
9. Тактика одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб.
10. Процесуальні й тактичні особливості судового допиту. Перехресний допит.
11. Допит судового експерта.
12. Проведення допиту в режимі відеоконференції під час досудового розслідування й судового розгляду.
13. Фіксація допиту. Застосування звуко- та відеозапису.

Мета практичного заняття:

1) здобувачі вищої освіти мають ознайомитись з етапами підготовки до допиту, процесуальними та тактичними особливостями проведення допиту, сучасними науково-технічними засобами проведення та фіксації допиту;

2) опанувати тактичні й психологічні особливості та рекомендації проведення допиту різних учасників кримінального провадження, відповідно до різних ситуацій допиту (конфліктна і безконфліктна).

Наочне приладдя та обладнання:

1) науково-технічні засоби (гаджети у вигляді електронного пристрою, або іншого засобу, наприклад смартфон, мобільний телефон, планшет тощо) для проведення та фіксації допиту. Студенти під час практичного заняття використовують власні та/або надані викладачем електронні пристрої;

2) короткометражний відеозапис щодо проведення допиту різних учасників кримінального провадження.

Загальні настанови:

1) під час заняття здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача зосереджують увагу на дослідженні питань щодо етапів підготовки та планування допиту, процесуальних та тактичних особливостей його проведення з різними учасниками кримінального провадження;

2) перегляд під час практичного заняття короткометражних відео- (із запропонованих викладачем або інших джерел), їх обговорення в межах затвердженого плану практичного заняття на предмет аналізу процесуальних та тактичних помилок;

3) під час заняття здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача організовують та проводять ділову гру за темою практичного заняття та набувають практичні навички застосування тактики допиту окремих учасників кримінального провадження;

4) під час заняття здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача вирішують запропоновані фабули та ситуативні завдання, застосовують отримані теоретичні знання та удосконалюють практичні навички;

5) під час заняття під керівництвом викладача обговорюються фабули та завдання Лабораторної роботи № 8 «Тактика допиту». Фабули розподіляються викладачем.

Завдання

Вирішіть запропоновані фабули і дайте відповіді на запитання.

Фабули

1. При розслідуванні викрадення речей з квартири В. свідок Р. повідомив, що в день крадіжки він бачив, як з під'їзду будинку вийшов молодий чоловік з двома валізами, сів у автомобіль та поїхав. Проте, в межах досудового розслідування, під час допиту було встановлено, що свідок Р. не пам'ятає окремих обставин події кримінального правопорушення, посилаючись на достатньо великий проміжок часу, який минув з моменту вчинення кримінального правопорушення.

Які психологічні закономірності необхідно враховувати, коли допитувана особа забуває окремі факти або обставини?

Які тактичні прийоми можуть бути ефективними в даній ситуації?

2. За підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України (Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів) був затриманий мешканець м. Ужгород К., у якого було виявлено та вилучено сумку з 10 кг макової соломки і 15 (п'ятнадцять) набоями до пістолету, калібром 9 мм. Підозрюваний К. відповідати на запитання та надавати показання під час допиту відмовлявся. Слідчий вирішив допитати К. ще раз.

Визначте види допиту за послідовністю проведення (первинний, повторний, додатковий) та аргументуйте свою відповідь. Які тактичні прийоми необхідно застосувати слідчому при допиті К.?

3. Під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 152 КК України (Зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього) було встановлено наступні обставини: 18 липня 2024 року, приблизно о 23:00, громадянка Л. (1985 р. н.), перебуваючи з подругами у нічному клубі «Radmir», який знаходиться за адресою вулиця І. Сірка, б. 271 познайомилась з трьома повнолітніми чоловіками, які знаходяться між собою в дружніх стосунках – В. (1970 р. н.), О. (1972 р. н.) та І (1973 р. н.).

Чоловіки запропонували Л. продовжити відпочинок разом у будинку, який належить В. та розташований за адресою: м. Харків, пров. Молочний, 34. Л. погодилась на пропозицію. Наступного дня (19 липня 2024 року) Л. звернулась із заявою до ХРУП № 1 ГУНП в Харківській області та надала показання щодо обставин, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення передбаченого ч. 3 ст. 152 КК України. Заяву про кримінальне правопорушення за ч. 3 ст. 152 КК України прийняли та внесли відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, визнали Л. потерпілою та відібрали свідчення. В. під час первинного допиту відмовлявся надавати показання; О. заявляв, що був у стані сильного алкогольного сп'яніння та не пам'ятає усіх обставин події; а І. погодився надати правдиві показання щодо обставин 18-19 липня 2024 року.

Яку тактику потрібно обрати слідчому та як правильно діяти в таких ситуаціях? Які тактичні прийоми доцільно використовувати у процесі допиту потерпілої та кожного з підозрюваних? Які психологічні закономірності необхідно враховувати, коли допитувана особа забуває окремі факти або обставини? Які тактичні прийоми можуть бути ефективними в даній ситуації?

4. Під час досудового розслідування щодо вчиненого кримінального правопорушення, передбаченого ст. 115 КК України («Умисне вбивство») були встановлені розбіжності у показаннях підозрюваного В. а також свідків І. та Д. Слідчий викликав усіх трьох для проведення одночасного допиту зазначених осіб. Під час одночасного допиту декількох осіб слідчий оголосив (зачитав) показання підозрюваного В. свідкам І. та Д., які підозрюваний надав під час первинного допиту.

Чи дозволяється оголошення показань, наданих учасниками цієї слідчої дії на первинних (попередніх) допитах іншим особам у межах проведення одночасного допиту зазначених осіб? Якщо ні, то чому? Якщо так, то за яких умов?

Яке значення для проведення одночасного допиту декількох осіб має те, що свідок І. є неповнолітньою особою, а свідок Д. є глухонімим? Назвіть учасників одночасного допиту декількох осіб у цій ситуації.

5. Під час досудового розслідування виникла необхідність у роз'ясненні експертом сутності проведення судово-медичної експертизи, яка суперечила всім іншим матеріалам кримінального провадження. Слідчий вирішив викликати та допитати судового експерта В., який надав експертний висновок. Судовий експерт був викликаний на допит, йому були поставлені запитання з приводу його дослідження.

Оцініть правомірність дій слідчого в цій ситуації. Хто має право допитувати судового експерта? Визначте предмет такого допиту.

6. 26.04.2024 р. в м. Харків, на перехресті вулиць Сумської та Динамівської відбулось зіткнення автомобіля «Renault Megane», державний номер АМ 6616 АХ, яким керував водій В. і автомобіля «Ford Scorpio», державний номер АМ 7657 АТ, яким керував водій С. Внаслідок даної ДТП водій В. отримав тілесні ушкодження, які відносяться до легких тілесних ушкоджень без короточасного розладу здоров'я, а його пасажир – дружина З. померла на місці. В якості свідка ДТП був допитаний В., власник автомобіля «Renault Megane», з державним номером АМ 6616 АХ, який керував автомобілем під час зіткнення. В межах первинного допиту зі слів В. було встановлено, що він є адвокатом.

Які тактичні особливості первинного допиту адвоката в якості свідка у кримінальному провадженні? Які обставини необхідно встановити під час первинного допиту В.? Які помилки тактичного та процесуального характеру можуть бути допущені слідчим під час досудового розслідування, відносно осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження? Як саме помилки допущені на досудовому розслідуванні можуть вплинути на судові провадження?

7. Під час досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України (Домашнє насильство), виникла

необхідність допитати спільну дитину подружжя К. та С. – дівчинку Л., 2017 р. н. Малолітня Л. на думку слідства була свідком систематичного вчинення насильства в сім'ї, а саме чоловіка К. у відношенні до своєї дружини С. та могла б допомогти слідству. Проте малолітня Л. відмовлялась говорити зі своїми батьками, слідчим та законним представником. Слідчий вирішив залучити особу зі спеціальними знаннями.

Визначте кого краще залучити у якості спеціаліста та обґрунтуйте свою відповідь. Які психологічні та тактичні особливості проведення допиту у наведеній ситуації слідчої дії?

Ділова гра «Допит»

Настанови: прочитайте одну із запропонованих фабул або перегляньте короткометражне відео- з матеріалами проведення допиту різних учасників кримінального провадження. Проаналізуйте процес отримання показань під час допиту з точки зору допущених помилок тактичного та процесуального характеру.

Викладач попередньо визначає учасників допиту серед навчальної групи здобувачів вищої освіти. Здобувачі вищої освіти проводять допит визначеної викладачем особи, із застосуванням тактичних прийомів, залежно від ситуації допиту. Після завершення ділової гри обговорюються допущені помилки, у тому числі зі здобувачами вищої освіти, які безпосередню не приймали участь у діловій грі.

Під керівництвом викладача здобувачі вищої освіти формують практичні навички щодо застосування тактики допиту залежно від його виду та ситуації в межах організації та проведення ділової гри щодо допиту підозрюваного, свідка, потерпілого, малолітньої або неповнолітньої особи, одночасного допиту двох чи більше осіб, експерта; процесуальної послідовності та особливостей допиту у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування), допиту в межах судового розгляду.

Примітка: викладач та студенти, або студенти (за умови завчасного узгодження своїх дій та матеріалів із викладачем) можуть обрати будь-яке відео з інших доступних («відкритих»/не заборонених) джерел для самостійного здійснення аналізу.

Лабораторна робота 8

«Тактика допиту»

Настанови: ознайомтесь із фабулою для ЛР № 8 «Тактика допиту» та у позааудиторний час складіть план допиту особи (або декількох осіб), дослідивши одну із запропонованою викладачем фабул.

Примітки: здобувачі вищої освіти також можуть працювати колегіально (у мікрогрупах), які визначає викладач. У такому випадку викладач може індивідуалізувати завдання в межах певної мікрогрупи, шляхом визначення конкретної допитуваної особи для кожного здобувача вищої освіти.

Рекомендований план допиту:

п/п	Обставини, які підлягають з'ясуванню та доказуванню	Докази та орієнтуюча інформація	Запитання допитуваному	Тактичні прийоми	Особисті примітки
	2	3	4	5	6

Рекомендований план одночасного допиту декількох осіб:

п/п	Розбіжності та спірні обставини	Показання допитуваних		Докази та наявні матеріали	Запитання допитуваним		Особисті примітки
		Допитуваний А	Допитуваний Б		Допитуваний А	Допитуваний Б	
1	2	3	4	5	6	7	8

Фабули

1. 27.05.202_ р. на березі р. Донець виявлений труп М. з вогнепальними ушкодженнями в області голови та живота. Під час судово-медичного дослідження з тіла М. було витягнуто 48 дробинок. Під час огляду

місця події було виявлено: 1) пиж у вигляді обривка паперу з рукописним текстом, 2) сліди взуття; 3) сліди від шин автотранспортного засобу (можливо мотоцикла). Всі сліди сфотографовані, зі слідів ніг та слідів двоколісного транспорту були виготовлені зліпки.

Опитування родичів М. та відібрання у них письмових пояснень надали можливість отримати наступну інформацію: напередодні, після вживання спиртних напоїв, М. посварився й побився зі своїм знайомим В., після чого він поїхав на нічну риболовлю. За підозрою у вчиненні кримінального правопорушення було затримано В., у якого в ході обшуку були вилучені рушниця, боєприпаси, мотоцикл, взуття.

В. пояснив, що сварка та бійка між ним та М. відбулася ще за три тижні до 26 травня, а не напередодні смерті потерпілого. Також знайома підозрюваного, гр-ка К. повідомила, що в ту ніч, коли М. був на риболовлі, В. весь час знаходився у неї в квартирі, яка розташована за 45 км. від того місця, де знайдено тіло потерпілого.

2. Троє невідомих в масках вчинили кримінальне правопорушення, передбачене ст. 187 КК України (Розбій) щодо подружжя К. та С. Під час розбійного нападу злочинці прив'язували до меблів кожного члена сім'ї та застосовували електрострум з метою отримання інформації про місце зберігання сімейних заощаджень та цінностей. Завдавши фізичних знущань вони забрали всі грошові цінності, золото, діаманти, заволоділи автомобілем Audi Q8, державний номер КХ 0078 ХА, та виїхали з міста. Після допиту потерпілого К., стало відомо, що власник з метою безпеки встановив на автомобіль додатковий GPS-маяк, окрім встановленого німецькою компанією-виробником автомобіля GPS-трекера. Завдяки отриманим координатам та проведеним слідчим та оперативним заходам трьох підозрюваних у вчиненні кримінального Ф., Х. та Т. було затримано.

Першим слідчий допитав Ф., який був наймолодшим з підозрюваних, йшов на контакт зі слідством та надав показання. Так, підозрюваний Ф. повідомив, що познайомився з іншими підозрюваними (Х. та Т.) після

військової служби, коли повернувся в рідне місто. Зі слів Ф. вони всі у трьох підробляли на будівельних роботах та відвідували спортивний зал. Підозрюваний Т. був їхнім лідером та постійно знаходив усій трійці тимчасові підробітки, які були пов'язані в переважній більшості з поверненням чужих боргів, перевезенням невідомих об'єктів, залякуванням конкурентів. Проте, Ф. не бажав продовжувати злочинну діяльність та мав намір забрати сестру О., яка була у відносинах з Т. та виїхати в інше місто для того, щоб почати звичайне життя. Однак, Т. шантажував Ф. та його сестру О., погрожував розправою, якщо вони поїдуть з міста.

На другий день слідчий допитав Х., який повідомив, що знайомий з Ф. та Т. багато років, ще зі школи, а О. він знає як свою сусідку та сестру Ф. Він розповів слідчому, що відносини між Ф. та його сестрою О. складі, вони довго не спілкувалися між собою. Їх примирив між собою Т., який запропонував О. вести бухгалтерію сумісної діяльності Ф., Х. та Т. Окрім цього, О. працювала також на подружжя К та С., декілька разів на місяць вона підбивала підсумки господарської діяльності К. У зв'язку, з чим О. дізналась про фінансову операцію з готівкою, яку мала здійснити компанія К. Зі слів Х. він не брав участі у насильницьких діях щодо подружжя К. та С., а планував лише заволодіти автомобілем Audi Q8, державний номер КХ 0078 ХА з метою подальшого продажу й поверненню великих боргів. Таку ідею йому запропонував Т., в обмін на допомогу.

На допиті Т. розповів слідчому, що О. зібрала їх усіх (Ф., Х. і Т.) та повідомила про великі гроші, які скоро потраплять до К. У зв'язку з чим, О. запропонувала їм трьом вчинити розбійний напад з метою заволодіння майном та потім «залягти на дно». Свого брата Ф. вона повністю контролює, так як він полюбляє азартні ігри і вона частинами виплачує його борги, а Х. мав вивезти їх усіх з міста та організувати, по своїм каналам, збут майна, яким вони заволодіють. Після чого, отримані гроші планувалось розділити між усіма порівну. Зі слів Т. він не вчиняв насильницьких дій, а лише спостерігав, щоб Ф. та Х. не вбили випадково подружжя К. та С., через свою невірноваженість. Він

не думав, що справа дійде до застосування насильницьких дій, і дуже шкодує, що послухав О.

Окрім цього, слідчий допитав О., яка є сестрою Ф. Вона повідомила, що Т. та Х. примусили її слідувати за К. та здійсненням фінансово-господарських операцій з готівкою компанії, яка йому належить з метою заволодіння коштами. Окрім цього, Т. та Х. погрожували та шантажували їй тим, що заберуть у неї її сина та нашкодять батькам. З братом Ф. у неї нормальні стосунки, вони живуть неподалік один від одного та допомагають один одному. Допитувана О. також повідомила, що Т. примушує її брата Ф. до здійснення протиправних дій шляхом погроз заподіяння йому та їй фізичного насильства. Слідчий вирішив провести одночасні допити декількох осіб.

3. 17.06.2023 р., приблизно о 15 год., К., перебуваючи на станції Київського метрополітену «Берестейська» в м. Києві, під час зустрічі зі своїми знайомими М., О. та знайомою Л., запропонував останнім відкрито заволодіти майном свого знайомого П. Отримавши згоду на вказану пропозицію, К., М., О. та Л. розробили злочинний план, відповідно до якого 18.06.2023 р., вони під вигаданим приводом, використовуючи товариські стосунки між К. та П., проникнуть у квартиру останнього, де користуючись своєю перевагою у фізичній силі та кількості, застосовуючи до потерпілого фізичне насильство, яке не є небезпечним для життя та здоров'я та відкрито викрадуть цінне майно з вищевказаного помешкання.

18.06.2023 р. приблизно о 15 год. 30 хв., О., М., Л. та К., який взяв з собою ніж, виношуючи самотійно таємно від інших співучасників намір можливого його використання під час вчинення злочину, зустрілись поряд із будинком № 7/19 по вул. Андрющенко в м. Києві.

Після цього, зайшовши разом до під'їзду вказаного будинку, О. залишився на сходах та став спостерігати за навколишньою обстановкою, щоб у разі появи сторонніх осіб попередити про це інших співучасників злочину, а при виникненні необхідності – зайти до квартири та надати допомогу у побитті П., у той час як К., М. та Л. підійшли до квартири № 25 та дочекались поки її

мешканець П. відчинить їм двері. Після чого К., представивши М. та подругу Л. як своїх друзів, попросив П. пропустити їх до себе в квартиру під вигаданим приводом спільного проведення вільного часу. Отримавши згоду П., чоловіки К., М. та дівчина Л., під вигаданим приводом проникли в квартиру № 25.

Знаходячись у квартирі, К., М. та Л., пересвідчилися, що в приміщенні, немає сторонніх осіб, а у П. відсутня можливість покликати на допомогу, після чого Л. та М. залишились у кімнаті, щоб у разі необхідності надати допомогу К. у застосуванні фізичного насильства до потерпілого. В цей час, приблизно о 16:34 год. реалізуючи спільний з К., М. та Л. злочинний намір К., користуючись своєю перевагою в фізичній силі, повалив П. на підлогу та наніс не менш ніж п'ятнадцять ударів руками та ногами потерпілому в різні частини тіла, чим спричинив йому, згідно висновку експерта № 1868 від 05.09.2023 р., легкі тілесні ушкодження у вигляді синців та саден на обличчі, синців на тильних поверхнях обох кистей, саден на обох колінах.

В цей час у К. сформувався злочинний умисел, спрямований на застосування щодо П. фізичного насильства, яке є небезпечним для його життя та здоров'я, він вирішив використати принесений з собою заздалегідь заготовлений ніж. Знаходячись у коридорі квартири та користуючись тим, що потерпілий опинився в положенні лежачи на підлозі та майже втратив можливість чинити реальний опір, К. взяв наніс ним, лежачому на підлозі П. сім ударів в шию. Внаслідок заподіяння ударів ножом настала смерть П. від колото-різаного поранення шиї з ушкодженням сонної артерії і розвитком масової крововтрати та шоку.

О., який повернувся в квартиру, та Л. не очікували що К. захоче вбити П. і вирішили залишити квартиру. М. та К., за попередньою змовою від'єднали від електричної мережі належний П. персональний комп'ютер, що знаходився в кімнаті квартири та викрали його частини: системний блок вартістю 40000 грн., монітор вартістю 10000 грн., клавіатуру вартістю 1000 грн., дві акустичні колонки вартістю 5000 грн., золоті прикраси та знайдені гроші потерпілого, всього майна на загальну суму 123000 грн., після чого М. разом з К. загрузили

зазначене майно в автомобіль Volkswagen Transporter та зникли з місця вчинення злочину, а викраденим розпорядились на власний розсуд.

24.06.2023 р. О. самостійно прийшов до КРУП № 3 м. Києва та повідомив про злочин, він просив захистити його та Л. від К. та М., які погрожували їм вбивством. 25.07.2023 р. дівчина Л., К. та М. були затримані. Слідчий вирішив допитати зазначених осіб.

Список додаткової літератури

Баранчук В. В. Система тактичних прийомів установлення психологічного контакту при допиті: монографія / В. В. Баранчук Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2018. 205 с.

Ващук О. П. Тактика використання невербальної інформації в кримінальному провадженні: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017.

Демидова Є. Є. Тактика допиту обізнаних осіб: монографія. Харків: Апостіль, 2013. 232 с.

Домашенко О. М. Тактичні помилки у слідчій діяльності: монографія. Харків: Апостіль, 2019. 168 с.

Затенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації): монографія / Д. В. Затенацький; за ред. В. Ю. Шепітько. Х.: Право, 2010. 160 с.

Зейкан Я. П. Прямий і перехресний допит у суді: навч.-практ. посібник. Київ: Алерта, 2017. 368 с.

Когутич І. І., Максимішин Н. М. Судовий допит: процесуальне і криміналістичне дослідження: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 240 с.

Колеснікова І. А. Тактика виявлення та нейтралізації добросовісних помилок у показаннях свідків: монографія. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2014. 184 с.

Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/16976/file/Green%20Room%20Methodology%20for%20Police%20Officers.pdf>

Модель «Барнахус»: загальна характеристика і впровадження в Україні. Збірка матеріалів із впровадження моделі «Барнахус» в Україні. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/20941/file/BARNAHUS_web.pdf

Організація і тактика одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб: навч. посібник / С. С. Чернявський, О. О. Алексєєв, А. А. Вознюк Київ, 2016. 66 с.

Павлюк Н. В. Процес формування показань неповнолітніх (інтерпретація та використання під час допиту): монографія. Харків: Апостиль, 2013. 208 с.

Піз Аллан, Піз Барбара. Мова рухів тіла. Київ: КМ-Букс, 2021. 416 с.

Пол Екман. Теорія брехні. Київ: КМ-Букс, 2019. 320 с.

Черниченко І. В. Застосування відеоконференції у кримінальному провадженні України: теорія і практика: монографія / за заг. ред. О. П. Кучинської. Київ: Алерта, 2015. 272 с.

Чернявський С. С., Алексєєв О. О., Вознюк А. А. Організація і тактика одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб: навч. посіб. Київ, 2016. 66 с.

Практичне заняття 14

Тема 14. Обшук

План

1. Поняття, ознаки і завдання обшуку. Місце обшуку в системі слідчих (розшукових) дій.
2. Підстави для проведення обшуку в контексті конституційних і міжнародно-правових гарантій недоторканості особи та її житла. Практика Європейського суду з прав людини.

3. Підготовка до проведення обшуку. Особливості застосування спеціальних знань.
4. Системи тактичних прийомів обшуку.
5. Тактичні особливості проведення різних видів обшуку.
6. Фіксація результатів обшуку.

Мета практичного заняття:

- 1) здобувачі вищої освіти мають ознайомитись з процесуальними та тактичними особливостями проведення обшуку, сучасними науково-технічними засобами проведення та фіксації такої слідчої дії;
- 2) опанувати тактичні й психологічні особливості та рекомендації проведення обшуку, відповідно до різних ситуацій;
- 3) набути практичні навички застосування відповідних тактичних прийомів обшуку залежно від ситуацій слідчої дії.

Загальні настанови: У процесі заняття здобувачі вищої освіти вирішують ситуаційні завдання з метою отримання практичних навичок пошуку різних видів об'єктів і складання відповідних процесуальних документів.

Ділова гра «Обшук»

Настанови: проведіть обшук в офісі народного депутата України, для цього розподіліть ролі (слідчого, оперативних працівників, адвоката тощо), підготуйте ухвалу на проведення такого обшуку та протокол обшуку по закінченню слідчої дії. Продемонструйте тактичні особливості проведення обшуку у присутності власника помешкання.

Завдання

Вирішіть запропоновані фабули і дайте відповіді на запитання.

Фабули

1. Слідчий слідчого відділу ХРУП № 1 о 23 год. 30 хв. прийняв рішення провести обшук за місцем проживання П., 1975 р. н., який був затриманий у місті й мав при собі чотири набой для вогнепальної зброї.

Було встановлено, що П. мешкає в кімнаті гуртожитку заводу ім. Малишева разом із громадянином К., 1978 р. н. Обшук кімнати проведено з 3 до 4 години ранку.

1. Чи є в даному випадку правові підстави для проведення обшуку?

2. Хто повинен входити до складу слідчо-оперативної групи для проведення обшуку?

3. Чи може бути проведений обшук за відсутності одного із мешканців кімнати?

2. У процесі розслідування кримінального правопорушення у слідчого виникла необхідність вилучити документи фінансово-господарської діяльності ТОВ «Опал», які знаходилися в сейфі фінансового директора даного підприємства. Встановлено, що ТОВ «Опал» має власну службу безпеки, до складу якої входять колишні працівники правоохоронних органів. На вході до офісу цілодобово здійснюється відеоспостереження й чергують два охоронці.

1. Яку слідчу (розшукову) дію доречно провести в даному випадку з метою вилучення документів?

2. Визначте тактичні особливості такої ситуації розслідування.

3. Перед проведенням обшуку у помешканні слідчий оголосив підозрюваному ухвалу про проведення обшуку з метою вилучення вогнепальної зброї. Після ознайомлення з ухвалою підозрюваний добровільно видав слідчому пістолет ТТ і став вимагати не проводити подальший обшук, мотивуючи свою вимогу добровільною видачею зброї.

1. Чи є вимога підозрюваного обґрунтованою?

2. Яку позицію має зайняти слідчий?

4. Під час ознайомлення з ухвалою на проведення обшуку у приміщенні, яку надав співробітник оперативного підрозділу для ознайомлення, обшукуваний заявив, що має свідоцтво про право на зайняття адвокатською

діяльністю, а тому цієї ухвали не достатньо. Більше того, в ухвалі вказана неповна адреса, майно, яке дозволяється вилучати не містить індивідуальних ознак, а також не вказано строк дії ухвали. Також обшукуваний клопотав про приїзд адвоката та не допускав співробітника оперативного підрозділу до його приїзду.

1. Чи є вимога обшукуваного обґрунтованою? Який порядок обшуку адвоката?

2. Яку позицію має зайняти оперативний працівник, який надав ухвалу? Чи має він право проводити обшук?

5. Під час проведення обшуку у 7-ми кімнатному приміщенні, адвокат обшукуваного не дозволив двічі відвідувати одне і те саме приміщення, посилаючись на те, що ухвала надає право одноразового входу до приміщення. Також не дозволив вилучення предметів, які не були вказані в ухвалі на обшук, зокрема комп'ютерів.

1. Чи обґрунтовані вимоги адвоката обшукуваного? Розгляньте різні ситуації.

2. Запропонуйте тактику проведення обшуку у цьому випадку. Чи є доцільним використання тактичного прийому «словесна розвідка»?

3. В яких випадках та за якими правилами є можливим вилучення речей, що не вказані в ухвалі про проведення обшуку.

Список додаткової літератури

Головко М. Б. Обшук (юридико-психологічні аспекти організації та проведення): навчально-методичний посібник Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет, 2015. 126 с.

Кікінчук В. В., Бугайчук К. Л., Малярова В. О., Матюшкова Т. П. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій: науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2018. 101 с.

Литвинчук О. І. Електронні докази. Обшук. Частина 1 / О. І. Литвинчук, М. М. Сорока, І. В. Колесников та ін. Х.: Фактор, 2020. 80 с.

Молдован В. В. Слідчі (розшукові) дії: навч.-практ. посіб. / В. В. Молдован, А. В. Молдован. Київ: Правова єдність: Алерта, 2019. 308 с.

Смірнов О. С., Тетерятник Г. К. Обшук у кримінальному провадженні. Монографія. Вид-во «Юридика», 2023. 208 с.

Тарасюк С. М. Теоретичні та практичні проблеми забезпечення конституційних прав особи при проведенні в її житлі чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій: монографія. Київ: 7БЦ, 2021. 228 с.

Практичне заняття 15

Тема 15. Пред'явлення для впізнання

План

1. Поняття, види і завдання пред'явлення для впізнання.
2. Відмінності пред'явлення для впізнання від інших слідчих (розшукових) дій.
3. Тактичні та психологічні особливості попереднього допиту особи, яка впізнає.
4. Підготовка до пред'явлення для впізнання.
5. Тактичні особливості пред'явлення для впізнання:
 - а) живих осіб;
 - б) трупів і частин розчленованого трупа;
 - в) речей та тварин.
6. Організація й проведення пред'явлення для впізнання: за фотографічними знімками, за матеріалами відеозапису, поза візуальним і аудіоспостереженням, за голосом, у режимі відеоконференції.
7. Фіксація процесу та результатів пред'явлення для впізнання. Оцінка результатів упізнання.

Мета практичного заняття:

- 1) здобувачі вищої освіти мають ознайомитись з процесуальними та тактичними особливостями проведення пред'явлення для впізнання;
- 2) опанувати тактичні й психологічні особливості та рекомендації проведення пред'явлення для впізнання;
- 3) набути практичні навички з пошуку та виявлення інформації із відкритих джерел (OSINT), під час пошуку фотознімки об'єктів, які можна пред'явити для впізнання разом з фотозображенням ідентифікованого об'єкта, запропонованого викладачем.

Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять ефективно використовувати криміналістичні рекомендації щодо тактики підготовки, проведення та фіксації результатів пред'явлення для впізнання.

Загальні настанови: під час заняття, що проводиться під керівництвом викладача, здобувачі вищої освіти аналізують протоколи пред'явлення для впізнання, визначають вид слідчої (розшукової) дії, аналізують дії слідчого на кожній стадії її проведення.

На занятті демонструється відеофільм (8 хв.) з подальшим його обговоренням.

Завдання

Відповідно до умов фабули аргументувати доцільність або недоцільність проведення пред'явлення для впізнання. У разі доцільності розробити план проведення слідчої (розшукової) дії. Указати: а) місце; б) час; в) умови і обстановку проведення; г) учасників і кількість понятих; ґ) порядок їх розміщення і дії у процесі проведення; д) способи і особливості фіксації результатів пред'явлення для впізнання.

Фабули

1. Потерпіла К. у кримінальному провадженні про зґвалтування заявляє, що добре запам'ятала зовнішність гвалтівника та впевнена, що зможе

його впізнати, однак боїться помсти і просить слідчого не проводити пред'явлення для впізнання, оскільки навіть, якщо вона впізнає винного, то все одно не вкаже на нього.

2. Під час досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 121 КК України, потерпіла Гумилюк на допиті повідомила, що запам'ятала зовнішність нападника, докладно описала її та висловила впевненість, що зможе його впізнати. Слідчий витребував відеозаписи із камер вуличного спостереження за проміжок часу з 17:00 до 19:00 год., коли сталося заподіяння їй тілесних ушкоджень, та провів із потерпілою огляд документа – відеозаписів, під час якого Гумилюк одразу вказала серед групи чоловіків, які з'являлись у кадрі на того з них, який у подальшому нанесе їй удар ножем у грудну клітку, що зафіксовано на відео за 40 секунд.

Слідчий визнав недоцільним пред'являти підозрюваного для впізнання на стадії досудового розслідування. Обговоривши ситуацію з прокурором, вони вирішили провести впізнання на стадії судового розгляду для кращого психоемоційного впливу на обвинуваченого.

3. На час вчинення кримінального правопорушення підозрюваний носив дреди та активно користувався послугами індустрії краси. Під час тримання під вартою, його коротко підстригли. Слідчий пред'явив його в такому вигляді. Потерпілий не впізнав його. Тоді слідчий за фотографіями і показаннями працівників салонів, у яких підозрюваний був клієнтом, та з їх допомогою підібрав перуку, у якій пред'явив підозрюваного потерпілому ще раз.

4. У кримінальному провадженні про кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 111-2, 113 КК України, побоюючись, що підозрюваний без кайданок може втекти, слідчий провів пред'явлення його для впізнання за фотознімками, виготовивши фототаблицю і розмістивши його фото серед фото схожої якості Рассела Кроу, Джерарда Батлера та Алека Болдвіна. Під час судового розгляду захисник обвинуваченого клопотав визнати протокол

пред'явлення для впізнання недопустимим доказом, оскільки у ньому відсутні підписи усіх учасників слідчої дії, а саме статистів, а також, що обвинувачений утримувався під вартою і мав змогу взяти участь у слідчій дії, а проведення впізнання за фотознімками обмежило його права як учасника цієї слідчої дії та право на захист.

Ділова гра «Пред'явлення для впізнання»

Настанови: кожен здобувач вищої освіти або група здобувачів вищої освіти повинні самостійно організувати процес проведення пред'явлення для впізнання відповідно до отриманого завдання:

- 1) Пред'явлення для впізнання живих осіб.
- 2) Пред'явлення для впізнання трупів.
- 3) Пред'явлення для впізнання предметів.
- 4) Пред'явлення живих осіб за фотознімками.
- 5) Пред'явлення живих осіб за матеріалами відеозапису.
- 6) Пред'явлення для впізнання за голосом.
- 7) Пред'явлення для впізнання у режимі відеоконференції

Це може включати пошук «підозрюваних» або «свідків», підготовку необхідних матеріалів (фотознімки, відеозаписи, предмети тощо), організацію технічного забезпечення (відеозапис, обладнання для відеоконференції). Важливо, щоб здобувачі вищої освіти врахували всі законодавчі вимоги та процедури, які стосуються обраного виду впізнання, і провели його з дотриманням усіх необхідних норм.

Завдання

На основі аналізу запропонованих нижче варіантів протоколів пред'явлення для впізнання різних об'єктів звернути увагу на такі моменти:

- повнота і точність виявлених у ході впізнання обставин, за яких особа, яка впізнає, спостерігала відповідний об'єкт; ознаки й особливості, за якими провадилося впізнання;

- наявність порушень процесуального або тактичного характеру при проведенні впізнання;
- правильність використання науково-технічних засобів;
- інші критичні зауваження.

Варіант 1

ПРОТОКОЛ

пред'явлення для впізнання

м. Харків

22 квітня 202__ р.

Слідчий ХРУП № 1 ГУНП в Харківській області М. у морзі ХОБСМЕ при денному освітленні, у присутності понятих Р. (22 червня 1980 р. н., який мешкає за адресою: м. Харків, вул. Тарасівська, 22, кв. 33) і К. (9 серпня 1970 р. н., який мешкає в м. Харків, пр. Гагаріна, 5, кв. 74) згідно зі ст. 223, 229, 230, 231 КП України пред'явив для впізнання Г. частини розчленованого жіночого трупа: дві руки, знайдені 20 березня 202__ р. на смітнику, розташованому біля заводу ім. Малишева, і праву ногу, виявлену 23 березня 202__ р. у ящику для сміття по пров. Забайкальському.

Частини трупа без одягу знаходяться на секційному столі. Біля частин трупа на сусідньому столі розкладено залишки речей: шматки жіночих колготок, светра, жіночий годинник та імпортна кросівка червоного кольору, надягнута на стопу правої ноги.

На запитання слідчого про те, чи належать пред'явлені частини трупа її дочці, свідок Г., уважно оглянувши частини розчленованого трупа жінки, заявила: «Пред'явлені мені руки жінки за загальним виглядом нагадують мені руки моєї зниклої дочки Г. Праву руку я також впізнаю за шрамом, який за формою схожий на зірочку й розташований на зовнішній частині плеча вище ліктьового суглоба. Ліву руку я впізнаю за лінійним шрамом на зовнішній

частині першої фаланги мізинця. З огляду на це вважаю, що пред'явлені мені частини трупа є частинами трупа моєї доньки». На запитання про те, хто, крім неї, може встановити особу невпізаного трупа, свідок відповіла, що в доньки є співмешканець, який зараз проживає за адресою: м. Харків, вул. Євгена Котляра, 45.

Крім того, на запитання слідчого, чи не впізнає вона пред'явлених їй речей (залишки одягу і жіночий годинник), Г., уважно оглянувши їх, вказала на шматок светра і годинник і заявила: «Саме цей годинник і такий светр були на дочці в день її виходу з дому».

Пред'явлення для впізнання фіксувалося на відеокамеру фірми «SONY».

Впізнання розпочато о 15 год. 20 хв, закінчено о 15 год. 55 хв.

Від понятих і учасників впізнання заяв і доповнень не надійшло.

Усе записано правильно.

Особа, яка впізнавала (підпис) (розшифровка підпису)

Поняті (підписи) (розшифровка підписів)

Слідчий (підпис) (розшифровка підпису)

Варіант 2

ПРОТОКОЛ

пред'явлення для впізнання

м. Харків

20 лютого 20_р.

Слідчий ХРУП № 1 ГУНП в Харківській області Б. у приміщенні зазначеного райвідділу з додержанням вимог ст. 223, 229, 231 КПК України в присутності понятих К. (20 лютого 1982 р. н., яка мешкає за адресою: м. Харків, вул. Краснодарська, 2, кв. 3) і Ш. (5 травня 1968 р. н., який мешкає за адресою: м. Харків, вул. Краснодарська, 5, кв. 75) із метою встановлення належності

речей, вилучених у громадянина Б., пред'явив для впізнання потерпілому О. такі речі:

- 1) чоловічий годинник «Командирські» № 7321790-ВР із браслетом з металу білого кольору (кількість – 1 шт.);
- 2) шкіряні чоловічі куртки рудого кольору (кількість – 3 шт.);
- 3) дипломати темних кольорів фірми «Sonada» (кількість – 4 шт.);
- 4) стародавні набори фужерів із срібла (кількість – 2 шт.).

На чоловічих куртках було встановлено бирки з номерами «1», «2», «3».

До чотирьох дипломатів чорного кольору слідчий прикріпив бирки з цифрами «1», «2», «3», «4». Серед пред'явлених для впізнання дипломатів першим справа, з биркою «4», був покладений дипломат, вилучений під час обшуку в гр. С.

На запитання слідчого, чи не впізнає він серед пред'явлених викрадені з його автомобіля речі, О. після їх огляду заявив: «У мене був такий самий дипломат фірми «Sonada», який є серед пред'явлених мені дипломатів першим справа, з биркою «4»: саме такої форми, такого ж відтінку чорного кольору, з того ж матеріалу гладкої чорної шкіри і з таким саме устроєм кодового замка, який зламано. Крім того, на ріжку кришки дипломата відсутній трикутний кутик, виготовлений із металу жовтого кольору. Замість нього мій знайомий слюсар М. виготовив трикутний кутик із металу білого кольору».

Потерпілий констатував, що за кольором, фасоном і загальним ступенем зношення впізнає свою шкіряну куртку.

Оглянувши пред'явлений годинник «Командирський», О. зазначив: «За кольором корпусу і формою цифр впізнаю свій годинник. Також хочу додати, що на його зворотньому боці є напис «Дорогому брату на добру пам'ять», власноруч виконаний моїм братом, який працював гравером і загинув у минулому році».

Інші речі О. не впізнав. Упізнані речі були сфотографовані фотоапаратом фірми «Kodak».

Учасникам пред'явлення для впізнання пояснено їх право робити зауваження й доповнення, що заносяться до протоколу, а понятим – обов'язок засвідчити факт, зміст і результати пред'явлення для впізнання. На прохання учасників впізнання слідчий зачитав протокол уголос.

Від понятих та учасників впізнання заяв і доповнень не надійшло.

Усе записано вірно.

Особа, яка впізнавала (підпис) (розшифровка підпису)

Поняті (підписи) (розшифровка підписів)

Слідчий (підпис) (розшифровка підпису)

Список додаткової літератури

Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д., Петряєв С. Ю. Криміналістична ідентифікація об'єктів за ідеальними відображеннями: монографія. Київ: НТУУ «КПІ», 2016. 204 с.

Галаган В. І., Басиста І. В. Процесуальний порядок і тактика пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням того, кого впізнають: монографія. Івано-Франківськ: КНУВС. 2007. 235 с.

Климчук М. П., Саковський А. А., Дударець Р. М. Пред'явлення особи для впізнання за ознаками голосу та мовлення під час досудового розслідування: методичні рекомендації. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2019. 60 с.

Чаплинський К. О. Тактика пред'явлення для впізнання при розслідуванні злочинів проти життя, здоров'я, волі та статевої недоторканості особи: навч.-практ. посібник. Дніпропетровськ: УМВС України в Дніпропетровській області, ДДУВС, 2007. 103 с.

Практичне заняття 16

Тема 16. Слідчий експеримент

П л а н

1. Поняття та значення слідчого експерименту. Процесуальні й тактичні умови проведення.
2. Мета і види слідчого експерименту. Їх пізнавальна сутність.
3. Підготовка до проведення слідчого експерименту.
4. Процесуальні та тактичні правила проведення слідчого експерименту.
5. Типові помилки проведення і фіксації слідчого експерименту.
6. Фіксація ходу та результатів слідчого експерименту, оцінка його результатів.

Мета практичного заняття:

- 1) здобувачі вищої освіти мають ознайомитись з процесуальними та тактичними особливостями проведення слідчого експерименту;
- 2) опанувати тактичні й психологічні особливості та рекомендації проведення слідчого експерименту;
- 3) набути практичні навички застосування відповідних тактичних прийомів слідчого експерименту.

Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять ефективно використовувати криміналістичні рекомендації щодо тактики підготовки, проведення та фіксації результатів слідчого експерименту.

Загальні настанови: під час заняття, що проводиться під керівництвом викладача, здобувачі вищої освіти аналізують протоколи слідчого експерименту, визначають мету та вид слідчої (розшукової) дії, аналізують дії слідчого на кожній стадії її проведення.

На занятті демонструється відеофільм (10 хв.) з подальшим його обговоренням.

Завдання

Відповідно до умов фабули розробити план проведення слідчого експерименту. Вказати: а) місце; б) час; в) умови та обстановку проведення, знаряддя й засоби для дослідів або демонстрації; г) учасників і кількість

понятих; г) порядок їх розміщення та дії у процесі проведення; д) способи і особливості фіксації результатів експерименту.

Фабули

1. 07.04.2018 р. приблизно о 23:00 хв. П., перебуваючи поблизу магазину «Хуторок», що розташований по вул. Набережна, 71 в с. Тріскині Сарненського району Рівненської області, після закриття магазину, помітив біля зазначеного закладу торгівлі В.

П. завдав В. декілька ударів скляними пляшками та одного удару каменем по голові, внаслідок яких В. помер.

Відповідно до протоколу огляду місця події від 08.04.2018 р. біля магазину «Хуторок» було виявлено труп В. Також під час огляду було виявлено дві скляні пляшки з-під горілки, фрагменти скла, ґрунт, просякнутий речовиною бурого кольору, плями речовини бурого кольору на дерев'яній огорожі та камінь з нашаруванням речовини бурого кольору.

Із висновку судово-медичної експертизи трупа встановлено, що у покійного В. були виявлені тілесні ушкодження. Дані тілесні ушкодження виникли від не менше як трьох травматичних дій твердим тупим предметом. При цьому, причиною смерті В. явилася важка відкрита черепно-мозкова травма, відкритий перелом кісток основи та склепіння черепа.

Після затримання під час допиту П. пояснив, що він діяв умисно, з мотивів помсти брату В., який напередодні наніс йому два удари відкритою долонею руки по обличчю.

Петренко погодився добровільно продемонструвати обставини за яких було вчинено ним кримінальне правопорушення.

2. Іван Мазур був знайдений вбитим у своїй кімнаті в приватному будинку у м. Харкові по вул. Зорянська. У вбивстві підозрювались Приходько і Шрамко, які заперечували підозру. Свідок Борисюк показала, що з вікна своєї квартири на 7-му поверсі, що розташована по вул. Роганська 57, 15 лютого об 19.30, вона бачила, як у приватний будинок Івана Мазура увійшли знайомі їй

мешканці цього мікрорайону Приходько і Шрамко та ще один незнайомий їй чоловік.

Шрамко наполягав на тому, що Борисюк не могла бачити його і Приходько з вікна своєї квартири, оскільки в цей час було темно і частина вулиці, де проживає Мазур, не освітлюється.

Слідчий вирішив провести слідчий експеримент.

3. Водій автомобіля Volkswagen Caddy Артемчук 15 березня 2024 р., рухаючись по вулиці Сумській у напрямку Центрального парку культури та відпочинку у м. Харкові, в районі перехрестя з вулицею Весніна о 18:45 здійснив наїзд на пішохода Коробчука, який отримав тяжкі тілесні ушкодження. Артемчук стверджував, що у нього не було технічної можливості уникнути наїзду, оскільки пішохід раптово опинився на проїзній частині, коли до його автомобіля, який рухався зі швидкість 50 км/годину, було 10 м.

Слідчий вирішив провести слідчий експеримент.

4. За підозрою у крадіжці телефонного кабелю був затриманий Кірсанов. Під час допиту Кірсанов повідомив, що 26 вересня 2022 р., приблизно о 03:00, він знаходився біля багатоповерхового будинку, розташованого за адресою: м. Краматорськ, бульвар Краматорський, 15. Далі він пройшов через незачинені вхідні двері восьмого під'їзду будинку, де побачив інші відчинені двері, які ведуть до підвалу. Після чого Кірсанов скористався вільним доступом і пройшов до приміщення підвалу, де з метою збору чорного металу вчинив крадіжку телефонного кабелю шляхом демонтажу. Внаслідок злочину було незаконно вилучено телефонний кабель ТПП 200х2х0,4 у кількості 25 м. Викрадений телефонний кабель Кірсанов обпалив, а отриману мідну проволочку продав. Під час досудового розслідування встановлено, що Кірсанов за період з 25.05.2022р. по 26.09.2022 р. всього вчинив 6 епізодів крадіжок телефонного кабелю з підвальних приміщень багатоповерхівок у м. Краматорськ. За висновком судової товарознавчої експертизи загальна вартість викраденого обладнання склала 23493 гривень 90 копійок.

Підозрюваний погодився на участь у слідчому експерименті.

5. За підозрою у вчиненні замаху на вмісне вбивство громадянина Качури була затримана Новосад. Під час допиту Новосад повідомила що, 22.03.2019 р. приблизно о 19:00 разом із Качурою розпивала спиртні напої у квартирі за адресою м. Нікополь, вул. Подгорна, 3, кв.15. Діти, які проживають разом із ними, на той час перебували в дитячому садку. Разом вони сходили до магазину за покупками, а після повернення почали вживати спиртні напої.

Раптом Качура згадав, що потрібно заплатити власнику за оренду житла, і запитав у неї, де гроші, на що вона відповіла, що гроші в нього були в кишені. Качура почав їх шукати та не зміг знайти. На цьому ґрунті між ними виникла сварка. Вона схопила в руки сокиру. На той момент потерпілий сидів на стільці в кухні. Вона його вдарила лезом сокири. Потерпілий став говорити: «Що ти робиш?». Коли він хотів забрати сокиру, вона впала на підлогу та Качура сокиру відкинув в бік. Також підозрювана зазначила, що перший раз, коли вона нанесла потерпілому удар, він знаходився на кухні. Коли наносила інші удари, вона не пам'ятає, але пригадує, що вдарила його один раз по голові, один раз по шиї та один раз по руках. При цьому Новосад заявила, що не мала наміру вбити потерпілого і що вона не погрожувала йому вбивством.

Під час огляду місця події слідчим у квартирі за зазначеною адресою було виявлено плями бурого кольору та вилучено сокиру.

Потерпілий Качура під час допиту повідомив, що він закінчив роботу приблизно о 17.00 годині і повернувся додому. Після вживання спиртних напоїв разом із Новосад він пішов відпочивати до кімнати, та лежав на ліжку. Він точно не пам'ятає обставин, за яких Новосад почала наносити йому тілесні ушкодження сокирою. Пригадує, що просив її це не робити, забирав сокиру, коли біла обухом сокири. Потім пам'ятає, як вона вдарила лезом сокири по обличчю. Він почав втрачати свідомість. Коли прийшов до тями, Новосад стояла над ним і замахнулася сокирою. Він встиг відхилитися, і удар пройшов по шиї. Коли жінка замахувалась сокирою, то вона погрожувала йому вбивством. Потім Новосад вийшла з будинку, а він зачинив двері й зателефонував до швидкої медичної допомоги. Коли вона зайшла до кімнати, то

стала поодаль і перелякано на нього дивилася. Коли приїхала швидка медична допомога, Новосад поїхала до лікарні разом із ним. У подальшому йому надали допомогу. У лікарні він перебував місяць.

Слідчий вирішив провести слідчий експеримент за участю потерпілого Качури.

6. За підозрою в крадіжці продуктів харчування з комерційного ларька «Світоч» 12.05.2018 р. були заарештовані Тишик та Касьян. Продавець Сирко пояснила, що 12.05.2018 р. о 18 год. вона закрила ларьок і була відсутня на місці 30 хв, а коли прийшла, ларьок було зламано.

Один з допитаних по справі свідків Івко показав, що напередодні крадіжки 11.05.2018 р. він близько 19 год. стояв і кутив на балконі своєї квартири, розташованої на другому поверсі 9-поверхового будинку і бачив Касьян і Тишик, які сиділи на лавочці спортивного майданчика навпроти його будинку і домовлялися обікрасти ларьок. Зокрема, він чув, як Касьян сказав Тишик: «Підготуй свій інструмент на завтра, щоб відразу після справи ми завезли товар до Г. у гараж». На другий день Івку стало відомо, що в їх районі було вчинено крадіжку з комерційного ларька «Світоч». Слідчому, який проводив огляд місця події, Івко заявив, що Касьян і Тишик він знає як своїх сусідів. Факту знайомства зі свідком підозрювані не заперечували, однак категорично заперечували свою причетність до вчинення крадіжки і стверджували, що було вже темно і Івко, який стояв на балконі другого поверху, не міг їх бачити. Більше того, спортивний майданчик розташований від будинку Івка на значній відстані, а тому свідок не міг чути, про що вони розмовляли. Крім того, Касьян зазначив, що ввечері 12.05.2018 р. він грав у доміно із приятелями по двору і близько 18 год. він дійсно відлучався додому і о 18.30 повернувся, але за такий короткий час він фізично не зміг би вчинити крадіжку, бо до ларька тільки в один бік пішки добиратися близько 15 хв.

Слідчий вирішив, що необхідно проведення слідчого експерименту.

7. У справі про розбійницький напад і вбивство громадянки Кирсевої були затримані підозрювані Михайлик і Остащук. На допитах вони зізналися у

вчиненні злочину і дали наступні показання. Вранці 02.01.2021 р. по дорозі додому біля будинку № 8 по вул. Карла Лібкнехта, знаходячись у нетверезому стані, вони зустріли потерпілу Кирсєву. Михайлик наздогнав її, схопив за комір і повалив на землю. Відібравши в потерпілої гроші, Михайлик наніс їй кілька ударів ногами в голову. Від заподіяних тілесних ушкоджень Кирсєва померла.

Під час огляду місця події 2 січня біля трупа Кирсєвої була знайдена рукавичка, пакет і шнурок, а також «доріжка» слідів. Встановлено, що ці предмети належали підозрюваним. Щодо слідів ніг, то за розмірами й індивідуальними особливостями малюнка протектору вони співпадали з взуттям, вилученим у підозрюваного Михайлик. Результати судово-медичної експертизи трупа Кирсєвої показали, що смерть настала внаслідок крововиливу в підшкірно-жирову клітковину ший і перелому під'язичної кістки через здавлювання органів ший пальцями кисті людини. Це суперечило показанням Михайлика і Осташука. Із метою перевірки отриманих показань слідчий вирішив провести слідчий експеримент.

(зразок)

ПРОТОКОЛ слідчого експерименту

" " _____ 202_ р.

м. _____

Час початку слідчої дії ____ год. ____ хв.

Слідчий _____

у присутності понятих:

1. _____

прож. _____

2. _____

прож. _____

захисника: _____

підозрюваного: _____

за участю: спеціаліста _____

статиста _____

у приміщенні (на території) _____

відповідно до вимог ст. 240 КПК України здійснив слідчий експеримент із метою перевірки показань підозрюваного _____ (ПІБ), про що згідно з вимогами ст.104 склав цей протокол.

Усім учасникам слідчої дії роз'яснено їх право бути присутніми при всіх діях слідчого і робити зауваження, що підлягають занесенню до протоколу відповідно до ст. 104 КПК України.

Перед початком слідчої дії її учасникам згідно з вимогами ст.107 КПК України повідомлено, що під час слідчого експерименту буде застосовуватися відеозапис, який здійснюватиметься спеціалістом _____ за допомогою відеокамери моделі _____ № _____ на носій _____ об'ємом _____ Мб.

Понятим (прізвища та ініціали) роз'яснено їх обов'язок засвідчити проведення слідчої дії, не розголошувати відомості щодо проведеної дії, а в разі необхідності надати в суді свідчення відповідно до ст. 66, 223 КПК України _____ (підпис).

Спеціалісту (прізвище та ініціали) роз'яснено права й обов'язки згідно зі ст. 71 КПК України _____ (підпис).

Підозрюваному (прізвище та ініціали) роз'яснено права й обов'язки відповідно до ст. 42 КПК України _____ (підпис).

Підозрюваному (прізвище та ініціали) згідно з вимогами ст. 63 Конституції України роз'яснено право відмовитися від дачі показань або пояснень щодо себе, членів родини і близьких родичів, коло яких визначено законом _____ (підпис).

Під час проведення слідчої дії застосовувалися наступні технічні засоби (манекен, муляж, макет, тощо) _____.

Учасникам роз'яснено порядок проведення слідчої дії: зазначено, що підозрюваний указує і демонструє самостійно напрямок і маршрут руху, орієнтири і об'єкти на місцевості, окремі дії. Інші учасники рухаються услід за ним. Іншим учасникам забороняється ставити навідні запитання й виконувати навідні дії.

Запитання слідчого: «Підозрюваний (ПБ), чи згодні Ви добровільно розповісти і показати на місці обставини події, що відбулася» " _____ 202_р.?"

Пояснення підозрюваного: " _____".

Запитання слідчого: "В який пункт нам необхідно прослідувати?"

Пояснення підозрюваного: " _____".

Час _____ год. _____ хв. Відеозапис зупинено у зв'язку з виїздом слідчої групи до _____ (найменування пункту).

Час _____ год. _____ хв. Відеозапис відновлено. Слідча група прибула в пункт _____ . Спостерігаються наступні орієнтири _____.

Підозрюваний дав наступні пояснення _____.

При цьому підозрюваний указав на наступні об'єкти, орієнтири: _____.

Підозрюваний продемонстрував наступні дії _____.

Слідчий експеримент закінчено _____ год. _____ хв. Відеозапис припинено. Час _____ год. _____ хв.

Протокол прочитано, записано вірно, зауважень від учасників слідчої дії не надійшло.

Підозрюваний (підпис) прізвище, ініціали

Поняті 1. (підпис) прізвище, ініціали
 2. (підпис) прізвище, ініціали
 Спеціаліст (підпис) прізвище, ініціали
 Слідчий (підпис) прізвище, ініціали

Аналіз протоколу слідчого експерименту

На основі аналізу запропонованого нижче протоколу слідчого експерименту звернути увагу на наступні моменти:

- повнота і точність опису виявлених у ході слідчого експерименту обставин;*
- наявність порушень процесуального або тактичного характеру при проведенні слідчого експерименту;*
- правильність використання науково-технічних засобів;*
- інші критичні зауваження.*

ПРОТОКОЛ

проведення слідчого експерименту

м. Харків

«30» вересня 2022 р.

Розпочато о «13» год. «00» хв. Перерва: з «13» год. «45» хв. до «14» год. «00» хв.

Продовжено о «14» год. «00» хв., закінчено о «14» год. «45» хв.

Слідчий Першого слідчого відділу слідчого управління Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у м. Полтава, Петренко Сергій Ігорович, розглянувши матеріали досудового розслідування, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за №12022220430000710 від 04.05.2022 р., у приміщенні службового кабінету № 43 Слідчого управління Територіального управління Державного бюро розслідувань у м. Полтава, за адресою: м. Харків, вул. Світла, буд.5, за денного освітлення,

За участю потерпілого:

Москалика Олексія Володимировича, 06.10.1982 р. н., який мешкає за адресою: м. Харків, вул. Грозненська, 40, кв. 21, якому згідно з ст. ст. 66, 67 КПК України роз'яснені його права і обов'язки.

Потерпілого попереджено про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань за ст. 384 КК України.

У присутності **понятих**:

- Оніщук Миколай Олександрович, 05.04.1983 р. н., який мешкає за адресою: Харківська область, Харківський район, смт. Покотилівка, вул. Спортивна, б.11.

- Білоцерківський Володимир Миколайович, 19.02.1978 р. н., який мешкає за адресою: Харківська область, Харківський район, смт. Покотилівка, вул. Достоевського, б. 58/2, яким згідно з ст. ст. 11, 13, 15, 223 КПК України роз'яснені їхні права і обов'язки.

За участю інших осіб:

- представника потерпілого – адвоката Щокіна Миколи Леонідовича, свідоцтво № 867, видане на підставі рішення Харківської обласної КДКА № 22 від 27.01.1999 р.

Таран Ярослав Юрійович, 12.07.1994 р. н., мешкає за адресою: Харківська область, Харківський район, смт. Бабаї, вул. Коротка, б. 27, кв.1.

Особам, які беруть участь у проведенні слідчого експерименту заздалегідь повідомлено про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання: відеокамера Sony HD AVCHD Handycam HDR-CX625 9.2 mp та карта пам'яті: «Sony», тип: Micro SD Excelem, об'єм пам'яті: 16 Gb, серійний номер: GHJ35345788A, яка є невід'ємним додатком до вказаного протоколу, а також роз'яснено вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їх обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії.

З дотриманням вимог ст.ст. 104, 223, 240 КПК України, провів слідчий експеримент з метою перевірки і уточнення відомостей: показань потерпілого Москалика О. В. щодо обставин при яких 03.05.2022 р. Гриценко А. О. спричинив йому тілесні ушкодження.

Слідчим експериментом встановлено:

30.09.2022 р. всі учасники слідчої (розшукової) дії зібрались у приміщенні службового кабінету № 43 Слідчого управління Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у м. Полтаві, за адресою: м. Харків, вул. Світла, б. 5, де їм повідомлено про те яка, слідча дія буде проводитись, роз'яснено їх права та обов'язки, а також обов'язок понятих засвідчити факт та зміст вказаної слідчої дії.

В ході проведення слідчого експерименту потерпілий Москалик О. В. розповів всім присутнім:

У мене у власності є житловий будинок за адресою: м. Мерефа, провулок Мерефянський, б. 4, яким я володію разом із дружиною Москалик Інною Миколаївною, 13.10.1986 р. н. У вказаному будинку на час події мешкала Москалик Інна, разом із своїм співмешканцем Гриценком Антоном Олександровичем та моїми неповнолітніми дітьми. Стосунки у мене із дружиною та Гриценком А. О. дуже погані.

03.05.2022 р. я ночував у свого брата Москалика Валерія Володимировича, за адресою: м. Мерефа, вул. Лесі Українки, 199 А. Ввечері за мною приїхав Погорелов Вадим Петрович, щоб забрати мене та мою цивільну дружину Смирнову Анну Олександрівну до м. Харкова. Ввечері ми з Погореловим Вадимом та Ганною Смирновою вирішили заїхати до Москалик Інни додому, за адресою: м. Мерефа, пров. Мерефянський, 4, щоб побачити своїх дітей і забрати щеня собаки, яку я купував. Взявши щеня, я направився до виходу із двору, при цьому Гриценко Антон почав хватати мене і розвертати, на що я лобом вдарив його у груди, та оскільки мої руки були заняті триманням щеня собаки, він вдарив кулаком правої руки мені у ліву скроні та я впав на щербінь. У процесі бійки у мене випав телефон та Гриценко рукою порвав мені ремінець на годиннику, який також упав на щербінь.

Далі до подвір'я забіг Погорелов Вадим і Смирнова Анна, які відтягнули Антона Гриценка та підняли мене. При цьому вони допомогли мені вийти із двору. Я помітив, що під час того, як мене повалили на землю та били, я

втратив годинник наручний та телефон, проте моя колишня дружина вже закрила хвіртку. Я вирішив повернутись до двору, щоб забрати свої речі, з цією метою я переліз через паркан та почав шукати телефон і годинник, проте Гриценко Антон знову напав на мене та повалив мене на землю, обличчям у щебінь, сів на спину зверху і почав наносити серію ударів кулаками правої та лівої руки в область моєї голови, одночасно викручуючи руки, та натискаючи своїми колінами мені на долоні. Це тривало близько 15 хвилин. Далі вже приїхала поліція і мене вивели за межі подвір'я, викинувши мені через паркан телефон марки Самсунг С10+, годинник з порваним ременем та ланцюжок срібний разом з хрестиком.

Після цього, потерпілому Москалику О. В. слідчим запропоновано продемонструвати особисто та за допомогою статиста, механізм спричинення Гриценком Антоном йому тілесних ушкоджень.

На дане прохання слідчого потерпілий відповів згодою та показав:

- як Гриценко А. О. насильно повернув потерпілого;
- як потерпілий лобом вдарив Гриценка А. О. у груди;
- як Гриценко А. О. кулаком правої руки спричинив удар у ліву скроню потерпілому;
- як Гриценко А. О. закрутив йому ліву руку за спину, застосувавши больовий прийом, у зв'язку з чим потерпілий впав на щебінь;
- як Гриценко А. О. повторно закрутив йому ліву руку за спину, застосувавши больовий прийом, у зв'язку з чим потерпілий впав на щебінь животом та обличчям униз;
- як Гриценко А. О. спричиняв численні удари кулаками у голову потерпілому, який закрив руками голову, намагаючись укритись від ударив;
- як Гриценко А. О. намагався закрутити ліву руку за спину лежачому потерпілому, при цьому коліном прижимаючи долоню потерпілого до землі;
- як Гриценко А. О. намагався закрутити праву руку за спину лежачому потерпілому, при цьому коліном далячи на ліктювий суглоб потерпілого до землі.

Запитання представника: через що у вас виникли неприємні стосунки з Гриценком А. О.?

Відповідь потерпілого: 23.03.2022 р. я забрав своїх дітей погуляти, привів їх назад близько 17 години та пішов до сусідів, повертаючись близько 22 години, я побачив, що світло в нашому домі горить, зайшовши, я з'ясував, що діти знаходились одні, без матері. Я зателефонував Москалик Інні, з'ясувати, чого вони одні.

Під час слідчого експерименту було проведено відеозйомку на камеру Sony HD AVCHD Handycam HDR-CX625 9.2 mp та карту пам'яті: «Sony», тип: Micro SD Exceleram, об'єм пам'яті: 16 Gb, серійний номер: GHJ35345788A, яка буде долучена до протоколу.

З протоколом ознайомлені: шляхом надання слідчим протоколу для особистого ознайомлення, зауважень та доповнень _____

Потерпілий : _____
(_____)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Представник потерпілого: _____
(_____)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Учасники : _____
(_____)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Поняті:

1) _____ (_____)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

2) _____ (_____)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Слідчий експеримент провів:

Слідчий Першого слідчого відділу

слідчого управління

Територіального управління

Державного бюро розслідувань,

розташованого у м. Полтава

Петренко Сергій

Список додаткової літератури

Антонюк П. Є., Антощук А. О., Пясковський В. В., Самодін А. В. Тактика проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування: Методичні рекомендації. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 70 с.

Бондар В. С. Особливості підготовки та проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням вогнепальної зброї. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2018. Вип. 1. С. 208-219. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2018_1_26

Гусаченко Є. О. Фіксація та оцінка результатів слідчого експерименту. Правничий часопис. 2017. № 3. С. 93-98.

Курнаєва К. Г. Психологічні основи проведення слідчого експерименту. Прикарпатський юридичний вісник. 2021. № 5. С. 133-137.

Макогін І. Слідчий експеримент як пізнавальна слідча дія при розслідуванні вбивств, вчинених з необережності юридичний вісник. 2023. № 6. с. 248-254. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2023.30>

Негребецький В. В. Слідчий експеримент – ефективна зброя на службі органів кримінальної юстиції для викриття неправдивих показань // Human rights and public governance in modern conditions: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. С. 611-628. <https://doi.org/10.30525/978-9934->

26-320-0-30 URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/342>

Негребецький В. В. Слідчий експеримент з метою перевірки показань підозрюваного як особливий спосіб отримання доказів. Підприємництво, господарство і право. 2021. Вип. № 5. Київ: Вид-во інституту приватного права і підприємництва НАПрН України, 2021. С. 263-267. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.5.43>

Негребецький В. В. Відеозапис під час слідчого експерименту. Підприємництво, господарство і право. 2021. Вип. № 4. Київ: Вид-во інституту приватного права і підприємництва НАПрН України, 2021. С. 257-261. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.4.40>

Nehrebetskyi Vladyslav. Tactical and psychological bases of neutralization of counteraction to the investigation of a criminal offense during an investigative experiment (Тактико-психологічні основи нейтралізації протидії розслідуванню кримінального правопорушення під час слідчого експерименту). Entrepreneurship, economy and law. 2022. No1. pp. 96-100. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2022.1.15> URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2022/1/15.pdf>

Негребецький В. В. Законодавча регламентація перевірки показань на місці – необхідна умова підвищення ефективності боротьби зі злочинністю. The latest development of the modern legal sciences and education in Ukraine and EU countries: an experience, challenges, expectations: Collective monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021. 604 p. С. 427-444. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-033-9-24>

Негребецький В. В. Слідчий експеримент – ефективний спосіб нейтралізації протидії розслідуванню кримінальних правопорушень. Police activity in Ukraine and European countries: modern standards and unification options: Collective monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021. С. 276-294. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-185-5-9>

Тактика проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування: метод. рек. / [П. Є. Антонюк, А. О. Антощук, В. В. Пясковський,

А. В. Самодін, та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 70 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5fe00ee9-ad87-4a83-8054-6eb9e3b36f/content>

Практичне заняття 17

Тема 17. Залучення експертів та проведення судових експертиз

План

1. Поняття спеціальних знань і форми використання в судочинстві.
2. Поняття та значення судової експертизи. Класифікація судових експертиз.
3. Предмет, методи і завдання судової експертизи.
4. Підстави й порядок залучення експерта.
5. Система судово-експертних установ в Україні.
6. Підготовка матеріалів до призначення судової експертизи (залучення експерта), визначення мети й обсягу дослідження, формулювання питань експерту, підготовка зразків для експертизи.
7. Висновок експерта, його структура і зміст. Форми експертних висновків.
8. Критерії оцінки висновку експерта як джерела доказів. Експертні недоліки й помилки.

Мета практичного заняття:

- 1) здобувачі вищої освіти мають ознайомитись з процесуальними та тактичними особливостями призначення та проведення судових експертиз;
- 2) набути практичні навички з підготовки до експертного дослідження та отримання порівняльних зразків.

Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять успішно виконати лабораторну роботу № 9 «Судова експертиза».

Загальні настанови: під час практичного заняття під керівництвом викладача здобувачі вищої освіти обговорюють питання плану, вивчають

висновки експертів, постанови про призначення судових експертиз, аналізуючи їх структуру, зміст і форму. Визначають помилки й недоліки процесуальних документів. Шляхом моніторингу Єдиного реєстру судових рішень знаходять 3-4 рішення суду, у яких аналізується висновок судової експертизи на предмет наявності в ньому експертних помилок.

Завдання

Проаналізуйте наведені фабули, визначте дії слідчого в кожній ситуації. Користуючись «Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», сформулюйте питання експертам у кожній конкретній ситуації.

Фабули

1. На будівельному майданчику було знайдено труп чоловіка з ознаками насильницької смерті. Під час огляду місця події поряд з трупом виявлено сліди взуття. Під час обшуку у квартирі підозрюваної особи виявлено взуття з подібним малюнком протектору та зі слідами ґрунту, схожого на ґрунт з будівельного майданчика.

Які експертизи мають бути призначені? Які обставини можна встановити за допомогою судових експертиз? Сформулюйте запитання експертам.

2. Під час розслідування було затримано Н., який підозрювався у розповсюдженні дитячої порнографії в Інтернеті. В результаті обшуку квартири Н. було вилучено комп'ютер та мобільний телефон.

Яка експертиза має бути призначена для встановлення фактів зберігання та розповсюдження забороненого контенту? Які питання слід поставити перед експертом?

3. Під час розслідування вбивства було призначено почеркознавчу експертизу для встановлення, чи належить підпис у заповіті особі, зазначеній у цьому документі. В результаті проведення дослідження судовий експерт

зробив висновок про неможливість вирішення питання у зв'язку з недостатньою кількістю зразків для порівняльного дослідження. Слідчий зібрав нові зразки підпису, що відповідають вимогам для проведення цієї експертизи.

Який вид експертизи (первинну, додаткову, повторну) необхідно призначити? Чи можна залучати того самого експерта, який виконував первинну експертизу?

4. У кримінальному провадженні щодо крадіжки золотого ланцюжка було проведено судово-товарознавчу експертизу, яка оцінила вартість ланцюжка із золота 958 проби, вагою 27,5 грамів у 23 925 грн. Потерпіла під час допиту зазначила, що вартість ланцюжка є значно вищою, оскільки вона придбала його за індивідуальним замовленням за 70,000 грн. і така прикраса існує в єдиному екземплярі.

Який вид експертизи (додаткову, повторну) необхідно призначити? Чи можна залучати того самого експерта, який виконував первинну експертизу?

5. Громадянин С. 11.03.2017 р., приблизно о 22:40 год. зайшов до власної квартири, що розташована за адресою: місто Харків, вул. Григорія Сковороди 20, кв. 2, де тимчасово проживав спільно з А. та Б. З мотивів помсти, за допомогою вогнепальної зброї здійснив три постріли у А. Смерть настала відразу на місці події від вогнепальних поранень голови та тулуба. С. було затримано на місці події.

Яких спеціалістів необхідно запросити для проведення огляду місця події? Яким чином має відбуватися взаємодія слідчого та спеціалістів під час огляду? Які експертизи необхідно призначити? Сформулюйте питання експертам.

6. Під час здійснення оперативно-службової діяльності головним відділом БКОЗ ГУ СБУ у м. Житомир та Житомирській області отримано інформацію щодо групи осіб, які створили «конвертаційний центр» для незаконного переведення безготівкових грошових коштів у готівку для виведення капіталів підприємств легального сектору економіки до тіньового обігу. Функціонування незаконної схеми полягало у перерахуванні з рахунків підприємств реального сектору економіки різних регіонів України коштів на рахунки так званих

«транзитних» підприємств (буферів), зареєстрованих, переважно, у Житомирській та Одеській областях, з метою зменшення податкового навантаження, нібито за виконання робіт, надання послуг та постачання товарів. Фактично відповідні роботи не проводилися, послуги не надавалися, постачання товарів не здійснювалося.

Розкрийте організацію залучення спеціаліста до проведення допиту у даному кримінальному провадженні. Які види судових експертиз доцільно призначити у кримінальному провадженні ?

7. Під час розслідування встановлено, що 14.08.2023 р. Б. отримав від Д. у «подарунок» бойовий припас - уніфікований запал дистанційної дії «УЗРГМ-2» та осколкову гранату «ОГ-17». У подальшому, 10 вересня 2023 р., приблизно о 13:00, проходячи повз будинок за адресою м. Харків, вул. Валентинівська, 20 та зберігаючи при собі з невстановленою метою в наплічній сумці незаконно придбаний ним бойовий припас - уніфікований запал дистанційної дії «УЗРГМ-2» та осколкову гранату «ОГ-17», Б. був виявлений і зупинений працівниками ХРУП № 2, якими у встановленому законом порядку було виявлено ознаки вчинення кримінального правопорушення проти громадської безпеки та здійснено повідомлення органу Національної поліції про вказаний факт.

Яка експертиза має бути призначена? До якої судово-експертної установи потрібно направити речові докази для проведення судової експертизи? Які питання мають бути поставлені експерту?

8. 26.10.202_ р. в урочищі Залавище інспектори виявили чоловіків, які нелегально добували бурштин. Протиправною діяльністю займалися двоє жителів с. Яблунівка віком від 21 до 33 років. Під час огляду місця події правоохоронці вилучили мотопомпу кустарного виробництва, знаряддя для незаконного видобутку, каміння (схоже на бурштин), водяну помпу, водозабірний шланг, чотири пожежних рукава та допоміжний інвентар. Під час обшуків за місцем проживання підозрюваних вилучено понад 1,5 кг обробленого каміння (схожого на бурштин).

Який вид судової експертизи потрібно призначити для дослідження каміння (схожого на буристин)? Які питання мають бути поставлені експерту?

9. Громадянка Н. будучи призначена згідно наказу № 85к від 22.08.2023 р. на посаду головного бухгалтера Міського комунального підприємства «Виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства міста Черкас», діючи з порушенням вимог законодавства, ігноруючи покладені на неї обов'язки, а саме, забезпечувати дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності, організовувати контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій, вчинила умисне ухилення від сплати податків у особливо великих розмірах.

Які обставини можна встановити за допомогою призначення економічної експертизи?

Лабораторна робота 9

«Судова експертиза»

Настанови: у позааудиторний час у письмовій формі складіть постанову про призначення експертизи за конкретною фавбулою.

Фавбули

1. Громадянин А. перебуваючи неподалік річки Золотоноша, яка знаходиться в с. Скориювка, незаконно придбав, зірвавши рослини зеленого кольору (канабіс), які в подальшому переніс до місця свого проживання, де зберігав до виявлення та вилучення її працівниками Національної поліції під час обшуку. Слідчий виніс постанову про призначення експертизи.

2. Шляхом пошкодження металопластикового вікна Б. проник до приміщення магазину «Технік» і таємно викрав товарно-матеріальні цінності на загальну суму 90000 грн. Під час розслідування вилучено відеозапис із камер

внутрішнього відеоспостереження магазину, де особа, схожа на Б., пошкоджує вікно і проникає до приміщення. Свою причетність до злочину Б. заперечує. Слідчий виніс постанову про призначення експертизи.

3. При огляді місця ДТП слідчий виявив уламки скла. Автомобіль, який було затримано, мав розбитий розсіювач фари. Слідчий вирішив призначити експертизу.

4. На уламку скла з місця крадіжки виявлено чіткі сліди рук. Під час розслідування затримано підозрюваних І., П. і К. Слідчий виніс постанову про призначення експертизи.

Список додаткової літератури

Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

Порядок проведення Центральною експертно-кваліфікаційною комісією при Міністерстві юстиції України атестації судових експертів: затв. наказом Міністерства юстиції України від 06.05.2025 р. № 1224/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0694-25#Text>.

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерством юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах : затв. наказом Міністерства юстиції України від 12.12.2011 р. № 3505/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11#Text>.

Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ

України : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 17.07.2017 р. № 591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text>.

Інструкція з організації проведення судових експертиз та експертних досліджень в Експертній службі Служби безпеки України: затв. наказом ЦУ СБ України від 30.05.2025 р. № 209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0913-25#Text>.

Актуальні питання судової експертизи (у питаннях та відповідях): навчальний посібник / Цимбал П. В., Сіренко О. В., Линник О. В., Антонюк А. Б. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 186 с.

Експертизи у кримінальному провадженні: науково-практичний посібник / М. С. Туркот, Н. В. Нестор, А. В. Столітній та ін. Київ: Норма права, 2020. 308 с.

Класифікація судових експертиз: монографія / за заг. ред. Е. Б. Сімакової-Єфремян; МЮУ; Нац. наук. центр «Ін-т суд. експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса». Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2021. 568 с.

Мирошниченко Ю. М. Використання спеціальних знань під час судового розгляду кримінальних справ / за ред. проф. М. Г. Щербаковського. Харків; Харківський національний університет внутрішніх справ. 2022. 97 с.

Особливості підготовки матеріалів для призначення судових експертиз: навчальний посібник для працівників правоохоронних органів / М-во юстиції України, Харків. наук.-дослід. ін-т судов. експертиз ім. М. С. Бокаріуса. Харків: ХНДІСЕ: Промінь, 2018. 180 с.

Особливості призначення судових експертиз: практичний poradnik / МВС України; Експертна служба; Харківський НДЕКЦ [автори: Перлін С., Шевцов С., Кокорін О.] Видання 2-ге, перероблене. Харків, 2021. 92 с.

Яремчук В. О. Організація і тактика залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій: монографія. Харків: Апостіль, 2015. 228 с.

РОЗДІЛ 4. КРИМІНАЛІСТИЧНА МЕТОДИКА

Практичне заняття 18

Тема 18. Розслідування вбивств

П л а н

1. Криміналістична характеристика вбивств.
2. Обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні вбивств.
3. Типові слідчі ситуації та версії при розслідуванні вбивств.
4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій при розслідування вбивств.
5. Особливості розслідування вбивств із розчленуванням трупа.
6. Особливості розслідування вбивств при відсутності трупа.
7. Особливості розслідування вбивств на замовлення.
8. Особливості розслідування вбивств, прихованих інсценуванням.
9. Роль негативних обставин при розслідуванні окремих видів вбивств.

Мета практичного заняття:

- 1) здобувачі вищої освіти мають отримати вміння: критично та системно аналізувати первинну інформацію про вбивство, формулювати слідчі версії, організовувати та планувати процес розслідування вбивства; застосовувати положення криміналістичної характеристики при формулюванні типових слідчих версій та визначати способи їх перевірки;
- 2) ознайомитися з особливостями проведення тактичних операцій, окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні вбивств;
- 3) отримати практичні навички щодо планування розслідування вбивств та проведення окремих видів слідчих (розшукових) дій в процесі кримінального провадження.

Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять успішно виконати лабораторну роботу № 10 «План розслідування вбивства».

Загальні настанови: Розкриття зазначених питань № 5-8 необхідно здійснювати із вказівкою наступних питань у наступній послідовності: криміналістична характеристика, типові слідчі ситуації та версії; організація й планування розслідування, побудова слідчих версій; слідчі (розшукові) дії (гласні й негласні) та тактичні операції.

Ділова гра

Завдання у позааудиторний час:

- Зберіть матеріали з відкритих джерел щодо справ Георгія Гонгадзе, Євгена Слоневського та Кузьми Скрябіна.
- Проаналізуйте зібрані дані та запропонуйте 3-4 слідчі версії (як загальні, так і окремі).
- Обґрунтуйте кожну версію, демонструючи зібрані докази, що підтверджують відповідні фактичні обставини та ілюструють наявні елементи криміналістичної характеристики вбивства.

На занятті:

- Здобувачі вищої освіти будуть розподілені на декілька груп.
- Завдання однієї групи – обґрунтувати, з посиланнями на зібрані матеріали, що це було вбивство на замовлення.
- Завдання іншої групи – довести протилежне.

Лабораторна робота №10

«План розслідування вбивства»

Настанови: Під час заняття здобувачі вищої освіти здійснюють підготовку до виконання лабораторної роботи шляхом складання плану розслідування вбивства по фабулі, запропонованій викладачем. Вирішення завдань відбувається за наступною схемою:

- 1) висунення й обґрунтування слідчих версій;
- 2) визначення обставин, що необхідно встановити щодо кожної зі слідчих версій;

- 3) визначення слідчих (розшукових) дій та тактичних операцій;
- 4) визначення судових експертиз, які необхідно призначити у провадженні.

За однією з наведених фабул у позааудиторний час студенти складають план розслідування вбивства, який включає в себе:

Слідчі версії	Обставини, що підлягають з'ясуванню та доказуванню	Слідчі (розшукові) дії та тактичні операції	Строк виконання (дата призначення, тривалість проведення)	Виконавець: (процесуальний статус, ПІБ)	Примітки
1.					
2.					
3....					

Фабули

1. До Київського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Харківській області 25.08.20_ р. від гр. З. надійшла заява такого змісту:

«15.08. о 10 год. ранку я та моя дружина Н. виїхали на дачу, яка знаходиться в селищі Покотилівка.

На вокзалі я купив два квитки на потяг, що відходив о 10 год. 45 хв. Людей було дуже багато, сісти в один вагон ми не змогли. Я посадив дружину в дитячий вагон, а сам сів в інший. На станції Покотилівка я вийшов із вагона і почав чекати дружину, але її на платформі не було. Я почекав ще два потяги з Харкова і, не дочекавшись дружини, повернувся додому. Приїхав о 10 год. вечора. Про зникнення Н. я не повідомляв, бо не хотів засмучувати її матір і сестру, припускаючи, що вона покинула мене, проте повернеться. Тому я сказав, що Н. залишилася на ніч у родички К., володарки сусідньої дачі. Однак, коли 20.08 до нас приїхала К. і на запитання родичів відповіла, що Н. у неї не було і в останній раз вона її бачила місяць тому, я змушений був про все

розповісти.

Прошу розшукати мою дружину Н. 1985 р. н. Не виключена можливість, що вона поїхала від мене, про що казала неодноразово».

Встановлено, що останні два роки спільного життя подружжя дуже часто сварилося між собою. Крім того, мати З. була проти цього одруження і свого часу вимагала, щоб З. одружився з М., яка їй більше подобалася.

2. Під час антитерористичної операції 15.03.2025 р. спецпідрозділом СБУ «Альфа» було нейтралізовано злочинну групу, що займалася викраденням людей з метою отримання викупу. Після завершення операції, при огляді квартири на околиці міста, де утримували заручників, було виявлено три трупи: двоє з вогнепальними пораненнями, один – зі слідами задушення.

У квартирі були знайдені: один пістолет Glock 17, одна гвинтівка з оптичним прицілом, кілька радіостанцій, а також документи, що підтверджують отримання значних сум грошей від викупів. У кімнаті на підлозі також було знайдено два мобільні телефони та один портативний ноутбук, що містив записані відео з вимогами викупу.

Злочинна група діяла протягом декількох місяців, викрадаючи підприємців середньої ланки, та вимагала викуп у їхніх сімей. За попередніми даними, зловмисники могли мати зв'язки з міжнародними кримінальними структурами.

3. У затоці р. Дніпро біля м. Київ 12.09.2025 р. була виявлена нижня частина трупа чоловіка, упакована в поліетиленовий мішок, перев'язаний білизняною мотузкою. Спеціаліст висловив припущення, що вузли на мотузці за зовнішнім виглядом нагадують рифовий (професійний морський) вузол. Двома днями пізніше в трубі ливнестоків знайдено верхню частину трупа чоловіка, упаковану в матроський тільник і перев'язану електрошнуром, а інші предмети одягу загорнуті у віконну штору, а потім у поліетиленову плівку. При їх огляді виявлено:

- 1) на поліетиленовій плівці – досить чіткі відбитки пальців рук;
- 2) на шторі – декілька волосинок невідомого походження темного кольору, схожих на шерстинки тварини;
- 3) на матроському тільнику – 5 волосинок сивого кольору;

4) на частинах трупа – наявність великої кількості личинок мух.

Через добу в озері виловили труп невідомої жінки зі слідами численних ушкоджень, складений пополам і загорнутий у такий саме поліетиленовий мішок.

У ході розслідування встановлено й особи вбитих – подружжя К., які, приїхавши в це місто, зупинилися у сестри дружини. Одного разу вони пізно повернулися додому, чим викликали невдоволення сестри. У зв'язку з цим вони відразу ж пішли з будинку, сказавши, що пошукають притулку в іншому місці. Більше їх ніхто не бачив. Було висунуто припущення, що вбивство вчинено в районі житлового масиву, де виявлено трупи.

На основі огляду і проведених експертиз встановлено такі дані: 1) удари, що призвели до смерті, жертвам наносилися з великою силою; 2) предмети одягу, використаного для упаковки трупів, – 54-56 розміру; 3) сиве волосся, виявлене на упаковці, не належить вбитим; 4) один із вузлів – рифовий (професійний морський вузол); 5) волосся в упаковці належить собаці, найвірогідніше, німецькій вівчарці; 6) труп розчленовано сокирою й ножом.

4. На залізничних коліях неподалік станції Левада 10.01.2025 р. було знайдено труп невідомого чоловіка. Огляд місця події виявив на тілі потерпілого численні ушкодження, які могли бути спричинені ударами. Документів, що посвідчують особу, при ньому не було.

За кілька метрів від місця знаходження трупа на ґрунтовій стежці, що веде до залізничного переїзду, було виявлено сліди взуття. Свідки, які перебували поблизу, бачили, як кілька людей у формі залізничників залишали це місце незадовго до виявлення трупа.

З'ясувалося, що в цей день на коліях проводилися ремонтні роботи. Розглядаються версії нещасного випадку під час виконання робіт або можливий конфлікт, який міг призвести до смерті потерпілого.

5. У затоці річки Дніпро біля міста Київ 12.09.2025 р. виявлено частину тіла невідомого чоловіка, упаковану в поліетиленовий мішок, перев'язаний морським вузлом. Через два дні в системі ливневого стоку знайдено верхню частину тіла, загорнуту в матроський тільник і поліетиленову плівку. На плівці були

виявлені відбитки пальців, а на тільнику – волосинки сивого волосся, яке не належить загиблому.

Ще через добу в озері знайшли труп жінки, загорнутий у такий самий поліетиленовий мішок. Обидва трупи були розчленовані з використанням сокири та ножа. Експертиза виявила, що жінка і чоловік були подружжям, яке зникло після того, як залишило дім родички через конфлікт. На основі знайдених доказів, слідство припускає, що злочин міг бути скоєний у районі житлового масиву, де були знайдені трупи.

6. 25.08.2025 р. о 23:00 у своїй квартирі була знайдена мертвою громадянка Д. із явними ознаками насильницької смерті. На місці злочину були виявлені чіткі сліди взуття та два гудзики, які не належали ні жертві, ні її сімнадцятирічній племінниці, що проживала з нею.

Напередодні І. та Н., працівники будуправління № 2, відвідували квартиру, щоб запросити племінницю на урочистий захід. У день злочину племінниця була на роботі у вечірню зміну, а повернувшись додому і виявивши тіло тітки, вона одразу звернулася до поліції.

7. У місті Харків, на вул. Клочківській, 13.01.2025 р. у ліфті на четвертому поверсі дев'ятиповерхового будинку було знайдено труп директора комерційної фірми М. із вогнепальними пораненнями. Огляд місця події показав, що на майданчику між четвертим і п'ятим поверхами знаходяться стріляні гільзи калібру 7,62 мм та валіза, в якій був автомат АКС-74У.

За шахтою ліфта було виявлено стріляні гільзи калібру 9 мм і пістолет Форт-12Б зі спиляним номером. При огляді трупа слідчий виявив вогнепальні поранення в правому боці та потилиці загиблого. З'ясувалося, що загиблий був заможним підприємцем і міг мати конфлікти, пов'язані з бізнесом.

Список додаткової літератури

Борисенко І. В. Методика розслідування вбивств із розчленуванням трупа: монографія. Харків: Право, 2021. 720с.

Кунтій А. І. Методика розслідування умисного вбивства, вчиненого в

стані сильного душевного хвилювання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 220 с.

Костенко М. В. Вбивства на замовлення: криміналістична характеристика: монографія. Харків: СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 160 с.

Мальцев О. В., Саінчин О. С., Сотула О. С. Теоретичні основи розслідування умисних вбивств: кримінально-правові, криміналістичні та психологічні аспекти. Психологічний портрет серійного вбивці. Дніпро: Середняк Т. К., 2019. 760 с.

Семенов В. В. Розслідування вбивств, прихованих інсценуванням: монографія. Харків: СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 144 с.

Синчук В. Л. Розслідування вбивств: шляхи вдосконалення: монографія. Харків: Харків юрид., 2005. 288 с.

Суходубов В. С. Методика розслідування вбивств, поєднаних з відчуженням житла громадян: монографія / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Апостіль, 2020. 201 с.

Практичне заняття 19

Тема 19. Розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадання)

План

1. Криміналістична характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

2. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

3. Особливості організації та планування розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

4. Типові слідчі ситуації та комплекс слідчих (розшукових) дій на початку досудового розслідування.

5. Тактика проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Мета практичного заняття:

1) здобувачі вищої освіти мають отримати вміння: критично та системно аналізувати первинну інформацію про розкрадання, формулювати слідчі версії, організовувати та планувати процес розслідування розкрадання; застосовувати положення криміналістичної характеристики при формулюванні типових слідчих версій та визначати способи їх перевірки;

2) ознайомитися з особливостями проведення тактичних операцій, окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні розкрадання;

3) отримати практичні навички щодо планування розслідування розкрадання та проведення окремих видів слідчих (розшукових) дій в процесі кримінального провадження.

Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять успішно виконати лабораторну роботу № 11 «План розслідування розкрадання».

Загальні настанови: під час практичного заняття здобувачі вищої освіти вирішують ситуативні фабули запропоновані викладачем; висувують слідчі версії, моделюють слідчі ситуації; пропонують комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій за відповідною фабулою.

Завдання

Ознайомтеся з обставинами кримінального провадження і виконайте завдання до кожної фабули.

Фабули

1. Адміністратор ресторану Н., працюючи на підставі трудового договору й договору про повну матеріальну відповідальність, маючи право доступу до автоматизованої системи POS-терміналів закладу, здійснила повернення коштів з POS-терміналу під приводом скасування заброньованого заходу клієнтом, приклавши банківську карту свого співмешканця, внаслідок чого був здійснений переказ коштів на його рахунок у розмірі 4985 гривень.

Запропонуйте початкові слідчі (розшукові) дії.

2. Перебуваючи на посаді голови Деснянської селищної ради гр. С, надавши відповідну усну вказівку бухгалтеру, без розгляду й затвердження на сесії Деснянської селищної ради отримав премію й матеріальну допомогу на загальну суму 15000 грн. Також премії за аналогічним розпорядженням отримали працівники апарату селищної ради.

Висуньте слідчі версії та запропонуйте шляхи їх вирішення.

3. До слідчого відділу поліції надійшла колективна заява працівників КП «Рембут», у якій йшлося про нецільове використання бюджетних коштів та їх розкрадання за період з 01.01.2020 р. до 01.11.2021 р. Посадові особи КП «Рембут», зловживаючи своїм службовим становищем і перебуваючи у злочинній змові, працевлаштували декілька осіб до даного підприємства, яких фактично ніхто ніколи не бачив, а нараховані грошові кошти у вигляді заробітної плати і премій привласнювалися посадовими особами вищезазначеного КП. Під час досудового розслідування встановлено, що іншим працівникам заробітна плата виплачувалася із затримками, премії не нараховувалися під приводом скрутного фінансового становища.

Назвіть обставини, які необхідно встановити, і запропонуйте програму дій слідчого.

4. Під час контрольного зняття показань з інформації системи БІС-Р, встановленої на маневреному тепловозі, зафіксовано різке зниження рівня пального в паливних баках (05.02.2021 р. – на 1050 л., 06.02.2021 р. – на 800 л., 07.02.21 р. – на 950 л., 10.02.2021 р. – на 1230 л.) При візуальному огляді порушення цілісності пломб та слідів стороннього механічного втручання в

паливну систему не виявлено. Тепловоз, за даними цієї системи, у момент зниження рівня пального рух не виконував. Під час вивчення записів машиніста Т. в журналі технічного стану тепловозу за цей період та маршрутному листі встановлено, що ці витрати пального не відображені.

Запропонуйте план дій слідчого. Визначте вид й обґрунтуйте необхідність проведення експертних досліджень.

Лабораторна робота 11

«План розслідування розкрадання»

Настанови: проаналізуйте одну з наведених фабул і складіть план розслідування.

Фабули

1. Між ТОВ «Техносервіс» та ДП «Ресурспостачання» було укладено договір платного зберігання № 95-ЗБ від 01.09.2022 р., згідно з яким ТОВ «Техносервіс» прийняв на себе зобов'язання щодо зберігання замороженого м'яса свинини 2-ої категорії, придбаного Державним агентством резерву України для подальшого закладення до держрезерву України. Одним із пунктів договору було передбачено право зберігача з дозволу власника після закінчення терміну зберігання реалізувати м'ясо з поверненням грошей державі для закупівлі нової свіжої партії м'яса.

Відповідно до акта прийому-передачі № 2 від 04.10.2022 р. до укладеного договору, ТОВ «Техносервіс» прийняло на відповідальне зберігання м'ясо свинини глибокого заморожування в кількості 1425 т. за ціною 150 грн за 1 кг., загальною вартістю 220,875 млн гривень.

Надалі, під керівництвом директора ТОВ «Техносервіс» Куриленка отримане м'ясо було розподілено для зберігання в холодильних складах Уманського консервного комбінату (900 т.) та ПП «Фаворит» (525 т.). Під час позапланової перевірки умов зберігання було виявлено фактичну відсутність 250 т. м'яса в холодильних складах ПП «Фаворит» на суму 37,5 млн грн. Згідно

наданих документів 200 т. м'яса було переміщено для зберігання до холодильних складів ПП «Трейд-2008» у зв'язку із несправністю частини холодильного обладнання ПП «Фаворит» (договір про відповідальне зберігання № 55 від 12.03.2023 р. та акт прийому-передачі № 01/01 від 12.03.2023 р.), а 50 т. передано Одеському холодокомбінату (договір про відповідальне зберігання № 56 від 12.03.2023 р. та акт прийому-передачі № 281/03 від 12.03.2023 р.). За попередньою оперативною інформацією м'ясо до цих двох підприємств на зберігання не передавалося.

2. Під час внутрішньої аудиторської перевірки поштового відділення Чернівецької дирекції АТ «Укрпошта» шляхом зіставлення записів у щоденних касових звітах за період, починаючи з 10.11.2021 р. до 17.11.2021 р., з фактичною наявністю готівкових коштів у касі поштового відділення, було виявлену нестачу на загальну суму 80000 грн. Звіти були підписані начальником відділення Шинько. У своєму поясненні він зазначив, що фактично звіти складала старший операціоніст зали Князевич, якій він повністю довіряв, він тільки підписував у кінці робочого дня документи, не перевіряючи правдивість даних. Князевич пояснила, що звіти вона складала на підставі показників касового апарату, не перераховуючи готівку фактично. Під час досудового розслідування було встановлено, що рідна тітка Шинько тяжко хворіє й потребує коштовного лікування, і він декілька разів надавав таку допомогу. Приблизно у той же період Князевич придбала холодильник імпортного виробництва, вартість якого у декілька разів перевищує місячний розмір її заробітної плати.

3. В акті заміру кількості палива «Бензин А-95», що надійшло від постачальника на АЗС, зазначено, що в присутності службових осіб: оператора-касира Черкасова, інженера з експлуатації Ковальова, експедитора Леонова та водія бензовозу Тихого було визначено кількість доставленого бензину. Паливо доставлено експедитором постачальника Леоновим на АЗС автоцистерною № 4751, яка встановлена на автомобіль VOLVO держ. № АХ 7583 ВС, що належить АТП «Сервістрас». Автоцистерна перевірена ТОВ «Спільне

українсько-німецьке підприємство «Товариство технічного нагляду ДІЕКС» 05.10.2021 р. На цистерну виданий паспорт № 442/99, в якому зазначена її місткість - 9400 літрів. При обстеженні виявлено, що автоцистерна опломбована двома свинцевими пломбами постачальника «56121», одна з яких знаходилась на заливній горловині, а інша - на зливному крані. Цілісність пломб не порушена (за візуальним оглядом). При відкритті цистерни візуальним оглядом виявлено, що висота заливу знаходиться нижче калібрувальної позначки. При замірі висоти заливу метрштоком виявилась висота = 95,55 см, щільність 0,7785 г/см³, при температурі 13° С. Через відсутність калібрувальних таблиць на автоцистерну, паливо було злито в місткість №2 для зберігання бензину. Попередньо був здійснений замір залишків. До заливу висота палива в місткості № 2 становила 33,5 см, що відповідає 1055 л. Після зливу палива в місткість висота заливу становила 155,7 см, що відповідає 10255 л. Згідно з супроводжувальними документами (накладна без номера від 20.03.2022 р.) відпущено палива 9400 л. У накладній відсутній номер, підстава постачання, не вказана кількість у кілограмах. Причину нестачі бензину Леонов пояснити не зміг.

4. Із заяви директора автосалону Тищенка про кримінальне правопорушення до Національної поліції України: «... через невиконання фінансового плану керівником відділу з продажу автомобілів та запчастин Шпиненко, мною був запрошений незалежний аудитор для проведення внутрішньої перевірки і з'ясування причин ситуації, що склалася. За результатами аудиту було встановлено, що Шпиненко 10.10.2021 р. взяв у підзвіт із каси підприємства згідно видаткового касового ордеру (ВКО) № 88 готівкові кошти у розмірі 260 грн. для проведення тест-драйву з потенційними клієнтами. Жодних документів для підтвердження цільового використання отриманих грошей він не надав. Аналогічні дії Шпиненко вчинив 15.10.2021 р. (ВКО № 95 - 260 грн) та 23.10.2021 р. (ВКО № 115 - 260 грн). Також згідно акції, яка проводилася у період з 01.09.2021 р до 31.12.2021 р., наш автосалон при купівлі авто дарував кожному покупцеві 20 літрів пального. 05.11.2021 р.

був проданий автомобіль Peugeot 408. Згідно ВКО № 15 Шпиненко отримав у касі готівку в розмірі 650 грн. для заправки автомобіля. Чеків та будь-яких інших підтверджуючих документів не було надано до бухгалтерії. В подальшому під час інвентаризації складу запчастин, за який відповідальний Шпиненко, було зафіксовано наявність трьох розпечатаних порожніх коробок від запчастин. Згідно актів виконаних робіт та касових звітів ці автозапчастини на автомобілі, що перебували на обслуговуванні не встановлювалися та окремо не продавалися. Загальна вартість деталей складає 4730 грн.

5. Під час планової ревізії, яка проводилась на енергогенеруючому підприємстві ПАТ «ТЕЦ 2» (99 % належить державі) було встановлено, що директором Ковальовим укладено договір за результатами відкритого тендеру про постачання кам'яного вугілля між ПАТ «ТЕЦ 2» та комерційною компанією «GAZenergy», яка була створена незадовго до цього і не мала технічної можливості виконати поставку, але кошти за договором у розмірі 21 млн грн. від ПАТ «ТЕЦ 2» отримала.

Також ревізорами виявлено списання матеріалів на виробництво (металу для виготовлення кабельних коробів). Перевіркою встановлено, що виготовлення кабельних коробів було доручено підприємству «Промтехмет» згідно договору, підписаного директором «ТЕЦ 2» Ковальовим. З цією метою «Промтехмет» був переданий металевий лист у кількості 43 т., у тому числі: товщиною 2 мм – 30 т. та товщиною 1,5 мм – 13 т. За попередніми висновками ревізії кількість металу, який витрачено на виготовлення коробів, не співпадає з кількістю переданого за документами, певна частина виробів зварена з металу іншої товщини й не відповідає ТУ замовлення.

Список додаткової літератури

Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

Порядок проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2006 р. № 550. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-%D0%BF#Text>

Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>

Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

Порядок проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 р. № 631. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631-2013-п#Text>

Порядок проведення контролюючими органами зустрічних звірок: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1232. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1232-2010-п#Text>

ДСТУ 4163:2020 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» (чинний від 01.09.2021 р.). URL: https://zakon.help/files/article/11494/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%204163_2020.pdf

Дондик Н. Я., Дондик Г. П. Судова бухгалтерія: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2011. 208 с.

Економічна безпека та фінансові розслідування: концепти, прагматика, інструментарій забезпечення: монографія / за ред. О. І. Вівчар. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 394 с.

Криміналістична тактика і методика виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері

охорони здоров'я: монографія / за ред. В. Л. Ортинського. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2020. 299 с.

Лисенко С. Як розкривати економічні злочини. Рекомендації фахівця: монографія. Київ: Персонал, 2018. 324 с.

Романів Є. М., Приймак С. В. Контроль і ревізія діяльності суб'єктів підприємництва: навч. посіб. Львів: Ліга-Прес, 2016. 444 с.

Рязанова Н. О. Аудит: навч.-метод. посіб. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 234 с.

Судово-бухгалтерська експертиза: підручник / В. П. Шило, С. Б. Ільїна, В. А. Шепелюк. Київ: Кондор, 2015. 450 с.

Шевченко О. В. Використання спеціальних товарознавчих знань у кримінальному провадженні: монографія. Київ: Талком, 2018. 245 с.

Практичне заняття 20

Тема 20. Розслідування крадіжок

План

1. Криміналістична характеристика крадіжок.
2. Типові слідчі ситуації та версії при розслідуванні крадіжок.
3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій.
4. Особливості залучення експертів та проведення судових експертиз при розслідуванні крадіжок.

Мета практичного заняття:

1) здобувачі вищої освіти мають отримати вміння: критично та системно аналізувати первинну інформацію про крадіжку, формулювати слідчі версії, організовувати та планувати процес розслідування крадіжок; застосовувати положення криміналістичної характеристики при формулюванні типових слідчих версій та визначати способи їх перевірки;

2) ознайомитися з особливостями проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій при розслідуванні крадіжок;

3) отримати практичні навички щодо планування розслідування крадіжок та проведення окремих видів слідчих (розшукових) дій в процесі кримінального провадження.

Загальні настанови: під час практичного заняття здобувачі вищої освіти вирішують ситуативні фабули запропоновані викладачем; висувають слідчі версії, моделюють слідчі ситуації; пропонують комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій за відповідною фабулою.

Завдання

Висуньте слідчі версії та запропонуйте алгоритм дій щодо їх перевірки.

Фабули

1. Громадянин Р. 15.01.2023 р. приблизно о 12 год. 00 хв. перебуваючи біля «Перукарні», за адресою: м. Київ, вул. Андрія Шептицького, буд. 22, помітив бензиновий генератор марки «HYUNDAI HY3100», однак розуміючи, що йому самотійно не вдасться забрати генератор з місця його розташування, направився за адресою свого проживання, де вступив у змову зі своїм сусідом гр. Л., запропонувавши йому вкрати генератор.

Реалізуючи свій злочинний умисел, направлений на таємне викрадення чужого майна, з корисливих мотивів, в умовах воєнного стану, за попередньою змовою групою осіб, громадянин Р. разом з громадянином Л. направилися до «Перукарні» за адресою: м. Київ, вул. Андрія Шептицького, буд. 22, де знаходився генератор, й впевнившись, що їх протиправні дії є таємними для оточуючих, вкрати генератор.

2. Громадянин О. 19.01.2024 р. близько 12:30 год., перебуваючи в приміщенні житлового будинку, який належить громадянину С., таємно, керуючись раптово виниклим умислом на незаконне викрадення чужого майна, шляхом вільного доступу, зі столу кімнати будинку вчинив крадіжку планшету

марки «Samsung» моделі «Galaxy Tab 2 10.1 GT-P5110», об'ємом пам'яті 1/526 GB, який був у використанні, згідно висновку експерта №СЕ-192/12245-22/588-ТВ від 27.01.20224 р. ринкова вартість якого, станом на 19.01.2024 р. могла скласти 21 183,33 грн., чим заподіяв потерпілому С. матеріальну шкоду на вказану суму.

3. Громадянин Б. 20.01.2025 р. близько 11:30 год., перебуваючи на відкритій території, прилеглій до комунального некомерційного підприємства «Іванівський центр первинної медико-санітарної допомоги» по вул. Таврійській, 22-а в смт. Іванівка Генічеського району Херсонської області, таємно, керуючись раптово виниклим умислом, на незаконне викрадення чужого майна, шляхом вільного доступу, вчинив крадіжку мобільного телефону торгівельної марки «Samsung» моделі «Galaxy SM- J600F/DS» у корпусі золотистого кольору, об'ємом пам'яті 3/128 Gb, який був у використанні, і який належить А. Згідно висновку експерта № СЕ-19/12245-22/58911-ТВ від 26.01.2025 р. ринкова вартість якого, станом на 20.01.2025 р. могла скласти 27 246,67 грн., що заподіяло потерпілому А. матеріальну шкоду на вказану суму.

4. 05.09.2022 р. о 16 год. в м. Рахів Закарпатської області, громадянин С. перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, підійшов до будинку № 30 по вул. Миру, що належить потерпілій, скориставшись її відсутністю, віднайшов ключ, що лежав під килимком перед входними дверима та відкрив входні двері. Гр. С. таємно проник у житловий будинок, звідки умисно викрав два золоті хрестики 585 проби, вагою по 1 грам кожний, вартістю 2400 гривень, золотий кулон 585 проби із зображенням «Пресвятої Богородиці» вагою 1 грам, вартістю 3000 гривень, що знаходилися на кухні. Крім того, з вітальні цього ж будинку громадянин С. таємно викрав з полиці меблевого гарнітуру гроші в сумі 9000 гривень та з викраденими речами зник.

5. Слідством встановлено, що на початку серпня 2023 року, громадянин А. за попередньою змовою з громадянином Б., таємно, через розбите вікно, проник в приміщення тарного цеху агрофірми «Кваси», що розташована в с. Ясіня по вул. Лісовій, 21, звідти викрав вал з циркулярного станка вартістю

4995 грн. Крім цього, 13.08.2023 р. близько 21 години, він за попередньою змовою разом з громадянином Б. з метою вчинення крадіжки, повторно, через розбите скло проникли в приміщення тарного цеху агрофірми «Кваси», що розташована в с. Ясіня по вул. Лісовій, 21, звідки таємно викрали балковий кран «тальку», вартістю 6386, 13 грн. та 18 банок масляної фарби на загальну суму 2044, 72 грн. Крім цього, 14.08.2023 р., близько 21 год., вони повторно, шляхом зняття скла з віконної рами проникли в приміщення майстерні пилорами цеху агрофірми «Кваси», що розташована в с. Ясіня по вул. Лісовій, 21, звідки таємно викрали електричну пилу вартістю 3535,87 грн., один комплект слюсарних ключів вартістю 556 грн. та масляний шприц вартістю 320 грн.

6. 01.08.2025 р., близько 06 години 00 хвилин, громадянин А. за попередньою змовою з громадянином Д. шляхом вільного доступу, зайшли на територію центрального міського кладовища, де діючи умисно, з корисливих спонукань, з метою таємного викрадення чужого майна, здійснили крадіжку букета квітів у вигляді троянд червоного кольору в кількості 16 штук, які знаходилися на могилі особи Ю. вартість яких згідно висновку судово-товарознавчої експертизи від 23.08.2025 р., становить 1 472 гривень, з могили особи Ш. здійснили крадіжку букета квітів в кількості 10 гвоздик червоного кольору, вартість яких згідно висновку судово-товарознавчої експертизи від 23.08.2025 р., становить 800 гривень та з могили особи Ж, здійснили крадіжку букета квітів в кількості 10 штук троянд білого кольору, вартість яких згідно висновку судово-товарознавчої експертизи від 23.08.2025 р., становить 920 гривень.

Список додаткової літератури

Ахтирська Н. М., Томас Ж. Ю. Актуальні питання розслідування злочинів проти власності: навч. посіб. Київ: видав.-полігр. центр «Київ. ун-т», 2018. 246 с.

Дрозд В. Ю., Чаплинський К. О. Методика розслідування крадіжок з автотранспортних засобів: проблеми теорії та практики: монографія / Одеса: Юридика, 2023. 306 с.

Капустіна М. В. Розслідування крадіжок на залізничному транспорті: монографія. Харків: Право, 2007. 197 с.

Кобзар О. Ф., Чаплинський К. О. Методика розслідування та попередження кишенькових крадіжок: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 161 с.

Пиріг І. В. Методика розслідування крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств і дачних кооперативів: монограф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 152 с.

Практичне заняття 21

Тема 21. Розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху

План

1. Криміналістична характеристика злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху.
2. Типові слідчі ситуації та версії при розслідуванні злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху.
3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій при розслідуванні злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху.
4. Залучення експертів та проведення судових експертиз (автотехнічної, дорожньо-технічної, транспортно-трасологічної).

Мета практичного заняття:

- 1) здобувачі вищої освіти мають отримати вміння застосовувати положення криміналістичної характеристики злочинних порушень правил

безпеки дорожнього руху при формулюванні типових слідчих версій та визначати способи їх перевірки;

2) ознайомитися з особливостями проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій при розслідуванні злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху;

3) отримати практичні навички щодо планування розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху та проведення окремих видів слідчих (розшукових) дій в процесі кримінального провадження.

Знання й навички, набуті під час практичного заняття дозволять успішно виконати лабораторну роботу № 12 «План розслідування ДТП».

Загальні настанови: під час практичного заняття здобувачі вищої освіти вирішують ситуативні фабули запропоновані викладачем; висувають слідчі версії, моделюють слідчі ситуації; пропонують комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій за відповідною фабулою.

Завдання

Висуньте слідчі версії та запропонуйте алгоритм дій щодо їх перевірки.

Фабули

1. Водій А., керуючи транспортним засобом Форд Фьюжн білого кольору по вулиці Довженка, де проводились дорожні ремонтні роботи, виїхав на зустрічну смугу руху, здійснивши наїзд на велосипедиста, у наслідок чого останній отримав тілесні ушкодження. Злякавшись відповідальності та не надавши допомоги потерпілому, водій на транспортному засобі зник з місця події.

2. Автомобіль «ГАЗель», яким керував водій О., 13.03 2025 р. на трасі Харків–Полтава перевернувся. Було пошкоджено будівлю біля дороги і завдано травм пасажиром. При огляді транспортного засобу виявлено обрив гальмової трубки заднього лівого колеса автомобіля.

3. Водій Рено Меган, здійснив наїзд на вибоїни, що розташовані на дорожньому покритті, внаслідок чого втратив керування автомобілем та виїхав на зустрічну смугу руху, де зіткнувся з трьома іншими автомобілями, які не мали технічної можливості уникнути зіткнення транспортних засобів. Водіям та пасажиром транспортних засобів було завдано тілесні ушкодження різних ступенів тяжкості. Проїзна частина автодороги містить вибоїни, напливи та інші ушкодження, які ускладнюють рух транспортних засобів. Для забезпечення безпеки руху дорожні знаки «Вибоїна» та «Обмеження швидкості» не було встановлено.

4. На трасі Харків–Запоріжжя (40 км від Харкова) було знайдено жінку в непритомному стані з ушкодженнями голови. При огляді місця події за два метри від потерпілої виявлено чіткі сліди гальмування автомобіля (довжина сліду 3 м 20 см), численні частинки фарби жовтого кольору. Одна з часток фарби розміром 1 x 2 см мала чіткий обрис п'ятикутної форми. На краю шляху знайдено розсипані вишні. Поліцейськими був помічений автомобіль МАЗ, на бампері якого висіла корзина, на значній швидкості машина зникла в напрямку м. Лозова.

Лабораторна робота № 12

«План розслідування ДТП»

Настанови: у позааудиторний час здобувачі вищої освіти складають план розслідування ДТП за однією з наведених фабул.

Фабули

1. На проїжджій частині по вул. Ключківській біля будинку № 238 знайдено труп громадянина С. з ушкодженнями в області ніг і голови. При огляді тіла потерпілого на джинсах у районі стегон виявлено уламки скла жовтого кольору й залишки фарби зеленого кольору. Одяг С. має розриви й залишки масляної рідини. При огляді місця події на дорожньому покритті

виявлено сліди волочіння тіла довжиною 4 м 70 см із залишками рідини бурого кольору. На відстані 5 м від трупа виявлено численні залишки скла жовтого й білого кольору. Під час судово-медичної експертизи тіла потерпілого з пошкодження в області голови вилучено уламки скла білого кольору.

2. Водій автомобілю «Тойота» 22.11.2025 р. о 12 год. 23 хв., не впоравшись з керуванням, виїхав на пішохідну частину, де була розташована зупинка громадського транспорту, у результаті чого постраждало чотири особи з десяти, які там знаходилися. Потерпілих з ушкодженнями різних ступенів тяжкості направлено до лікарні. Гальмівний шлях на дорозі відсутній. Водій залишив автомобіль і зник із місця події. Позаду зупинки розташовано відділення «Приватбанк» з вуличним банкоматом з камерами відеоспостереження.

3. Приблизно о 16 год. 40 хв. 13.05.2025 р. автомобіль «Шкода» гр. Сидорчука рухався по своїй смузі зі швидкістю 65 км/год. по вул. Валдайській у напрямку пров. Піщаного в м. Харків. У районі будинку № 118 він побачив автомобіль «KIA», який почав виїжджати на зустрічну смугу, щоб об'їхати ремонтні ями. Водій Сидорчук різко натиснув на гальма і викрутив кермо вліво, після чого його автомобіль викинуло на зустрічну смугу, де відбулося зіткнення з автомобілем «KIA», який почав повертатися на свою смугу руху. При огляді автомобілів виявлені ушкодження їх лівих передніх частин, у автомобіля «Шкода» відсутнє ліве переднє колесо. Водії та пасажир «KIA» отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості. У процесі огляду місця події встановлені місця вирубки в дорожньому покритті глибиною 15 см.

4. На дорозі 16.04.2025 р. виявлено труп громадянки С. При огляді місця події на блузі потерпілої виявлено плями масляної рідини. На передній частині спідниці потерпілої чітко відбився слід протектора автомобіля. За припущенням спеціаліста (автотехніка), сліди були залишені автомобілем KIA. У результаті розшукових заходів встановлено, що автогосподарствами району в цей час було відряджене в рейс сім машин такої марки.

Список додаткової літератури

Правила дорожнього руху: Постанова КМ України від 10.10.2001 р. № 1306-2001-п: Редакція від 04.05.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-p#Text>

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом МЮ України від 08.10.1998 р. № 53/5. Дата оновлення: 22.02.2019 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

Авто-технічна експертиза дорожньо-транспортних пригод: конспект лекцій з курсу. / І. Б. Гевко, О. Л. Ляшук, Р. В. Хорошун. Тернопіль: ТНТУ, 2016. 164 с.

Автотехнічна експертиза. Дослідження обставин ДТП: підручник для вищих навчальних закладів. Харків: ХНАДУ, 2012. 320 с.

Доля В. К., Давідіч Ю. О., Лозовий А. І. Автотранспортна експертиза: підручник. Харків: ХНАМГ, 2011. 422 с.

Конспект лекцій з дисципліни «Автотехнічна експертиза» для студентів спеціальності 274 «Автомобільний транспорт» денної та заочної форми навчання / уклад.: О. О. Островерх. Харків: НТУ «ХПІ». 2024. 185 с.

Климчук М. П. Розслідування злочинів про порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів (криміналістичні та процесуальні аспекти). Львів: ЛьвДУВС; «Край», 2008. 216 с.

Мисливий В. А. Причинний зв'язок у кримінальних правопорушеннях проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту: теорія і практика: монографія / В. А. Мисливий; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського». Харків: Право, 2024. 200 с.

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у кримінальних провадженнях щодо порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 Кримінального кодексу України) / упоряд. заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, канд. юрид. наук В. В.

Щепоткіна, правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ: 2020. 43 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_DTP.pdf

Системи лазерного сканування. Документування обставин дорожньо-транспортних пригод: Інформ. лист. М-во внутр. справ України; Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр при ГУМВС України в Харківській області. Харків, 2011. 24 с.

Судова автотехнічна експертиза: рецензування висновку експерта: Інформ. лист. М-во внутр. справ України; Експертна служба. Харків, 2011. 48 с.

Шевцов С. О., Дячук В. І. ДТП: огляд, документування, аналіз: практ. порадник. Київ: Експертна служба МВС України, 2013. 264 с.

Практичне заняття 22

Тема 22. Розслідування підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж

1. Криміналістична характеристика підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж.
2. Обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж.
3. Типові слідчі ситуації та версії при розслідуванні підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж.
4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій при розслідуванні підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж.
5. Залучення експертів та проведення судових експертиз (пожежно-технічної, товарознавчої, хімічної).

Мета практичного заняття:

1) здобувачі вищої освіти мають отримати вміння застосовувати положення криміналістичної характеристики підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж при формулюванні типових слідчих версій та визначати способи їх перевірки;

2) ознайомитися з особливостями проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій при розслідуванні підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж;

3) отримати практичні навички щодо планування розслідування підпалів та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із виникненням пожеж та проведення окремих видів слідчих (розшукових) дій в процесі кримінального провадження.

Загальні настанови: під час практичного заняття здобувачі вищої освіти вирішують ситуативні фабули запропоновані викладачем; висувують слідчі версії, моделюють слідчі ситуації; визначають коло спеціалістів, яких необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій; пропонують комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій; визначають види судових експертиз, які доцільно призначати за відповідною фабулою.

Завдання

Визначте комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, які необхідно провести та визначте види судових експертиз, які доцільно призначити за запропонованими фабулами.

Фабули

1. 29.04.2021 р. близько 09 год. П. прибув на територію домоволодіння, що належить К., розташованого за адресою м. Суми, вул. Котельна, 1 та скориставшись відсутністю власника домоволодіння, шляхом вільного доступу зайшов до приміщення вищевказаного будинку. З використанням легкозаймистої (горючої) рідини, облив із середини приміщення будинку зазначеною рідиною та запаливши її, спричинив пожежу. Внаслідок

дії вогню та високої температури було пошкоджено значну частину приміщення кухні будинку, завдавши власнику майнову шкоду. Оглядом встановлено, що входні двері пошкоджено шляхом підпалу, по всій поверхні дверей залишки захисної плівки, пошкодженої вогнем, з середини дверей пошкоджені внаслідок впливу вогню біля дверного вічка, виявлені сліди горіння до верхньої частини дверей. Пошкоджено дверне вічко, в якому знаходиться дерев'яна палиця довжиною близько 9 см, до якої прикріплені 4 згорілих сірника. Біля входу до будинку в чорному поліетиленовому пакеті виявлено молоток, поруч в поліетиленовому пакеті білого кольору виявлено 3 пляшки з рідиною невідомого походження з характерним запахом нафто-паливної продукції. З місця події вилучено пожежне сміття з підлоги в під'їзді, три пластикові пляшки з рідиною світло-коричневого кольору та дві кришки з прикріпленими до них гумовими трубками.

2. 25.10.2018 р. приблизно о 16:45, токарь III розряду гр. О. перебував на своєму робочому місці у приміщенні цеху із механічної обробки металів (№ 1) ТОВ «Техінкоммет», розташованому за адресою: с. Хролі, вулиця Полтавської, 11, де за допомогою токарного верстату виконував роботу з виготовлення деталі «кришка». Приблизно о 16:55 того ж дня під час робочого процесу у гр. О. виникла необхідність у виготовленні хомуту прямокутної форми, для чого він приніс із столярного цеху № 2 ручну кутову шліфувальну машину типу «болгарка», потужністю 2,2 кВт та на слюсарному столі, який розташований у приміщенні цеху № 1 біля стіни, що розташовується праворуч від входу до вбудованого у даний цех приміщення, почав відрізати частину металевого швелеру. При роботі, пов'язаної з різанням металевого швелеру із застосуванням шліфувальної машини типу «болгарка», утворилися фрикційні іскри, небезпечна теплова енергія яких стала джерелом запалювання. За відносно незначний проміжок часу горіння поширилося на горючий полімерний утеплювач зовнішньої частини стіни координатного приміщення. В подальшому полум'я пожежі поширилося в приміщення координатної, станків з числовим програмним керуванням та після руйнування перегородки в цех № 2

ТОВ «Техінкоммет». Надалі полум'я поширилося майже на всю площу стін та стель цехів № 1 та № 2, за виключенням невеликої за площею ділянки в кінці цеху № 2. У результаті виниклої пожежі оператор-наладчик станків з числовим програмним керуванням гр. Б отримав тілесні ушкодження у вигляді закритого переламу променевої кістки правого передпліччя без зсуву, що відносяться до середнього ступеня тяжкості; майстер виробництва гр. Д отримав ушкодження І ступеня у вигляді опіків обличчя полум'ям, шиї, верхніх кінцівок 5% поверхні тіла, ураження дихальних шляхів продуктами горіння, бронхообструктивного синдрому, легеневої недостатності 2 ступеня, опікової хвороби, що відноситься до середнього ступеня тяжкості, а слюсар механіко-складальних робіт гр. Ш. загинув внаслідок токсичної дії чадного газу, обумовленому отруєнням окисом вуглецю при пожежі.

3. 01.12.2021 р., приблизно о 15:00 годині гр. Р., знаходячись в вищезазначеному місці, почав розпалювати твердопаливну піч, яка розташовувалась в кухонній кімнаті будинку. Так, гр. Р., діючи необережно, із кримінальною протиправною недбалістю, не передбачаючи настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, хоча повинен був і міг їх передбачити, в порушення вимог п. 2.13 Глави 2 Розділу IV Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністра внутрішніх справ України № 1417 від 30.12.2014 р., під час експлуатації пічного опалення застосував для розпалювання печі легкозаймисту речовину, шляхом внесення в топку печі інтенсифікатора горіння у виді легкозаймистої рідини – бензину, яка знаходилась у 5-літровій ємності та перебувала в приміщенні будинку. Після займання легкозаймистої рідини у топці печі, полум'я розповсюдилось на вищезазначену ємність, яку гр. Р. в цей час тримав у руках. Під час загорання ємності він відкинув її у напрямку вхідних дверей будинку. Після чого, інтенсифікатор горіння бензин потрапив на обстановку кухонної кімнати, в результаті чого розпочалося горіння горючої пари, що надходила з поверхні рідини. Внаслідок загорання внесеного в топку печі гр. Р. інтенсифікатора горіння, у вигляді легкозаймистої рідини, його загорання та розповсюдження

полум'я на рештки палива, які залишились у ємності з розливом палаючої рідини, у приміщенні кухонної кімнати будинку виникла пожежа. Під час зазначеної пожежі малолітній Д. отримав отруєння оксидом вуглецю та помер на місці пожежі.

4. Гр. Г. 24.09.2020 р. приблизно о 20:00 годин перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходився на території домоволодіння. В цей час у останнього на ґрунті особистих неприязних відносин виник злочинний умисел, направлений на умисне знищення чужого майна шляхом підпалу. Реалізуючи свій злочинний умисел, гр. Г. за допомогою легкозаймистої рідини «Уайтспирит» та сірників підпалив автомобіль, що належить гр. Б. внаслідок чого в подальшому вищезазначений автомобіль, вартістю 433319 гривень, в якому знаходились кріплення для велосипедів, дитяче автомобільне крісло, загальною вартістю 5102 гривень, повністю втратив свою споживчу цінність та в подальшому не може використовуватись за призначенням.

5. Гр. Д. 24.04.2021 р., близько 21 години 30 хвилин перебуваючи в с. Рижавка Уманського району Черкаської області, будучи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись в будинку № 12 по вул. Суворова, що належить гр. Л., на ґрунті помсти до останньої із-за виниклої напередодні сварки, діючи умисно та цілеспрямовано, з метою знищення майна та будинку, в якому вона проживає, за допомогою сірників, підпалив простирадло, що знаходилося в одній з кімнат будинку, залишивши його палаючим на підлозі з іншими горючими речами, після чого вийшов з будинку. В наслідок чого, полум'ям було знищено майно та пошкоджено будинок, чим нанесено гр. Л. матеріальної шкоди на загальну суму 1145564,00 гривень.

Список додаткової літератури

Про затвердження Інструкції зі службового розслідування, обліку пожеж та наслідків від них на залізничному транспорті: Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 03.08.2005 р. № 430. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0919-05>

Аналіз міжнародної практики у боротьбі з лісовими пожежами (1 May 2020). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/analiz-mizhnarodnoyi-praktyky-u-borotbi-z-lisovymy-pozhezhamy>

Дії поліції під час виявлення фактів незаконного поводження з небезпечними матеріалами: метод. рек. / [І. М. Максимчук, О. М. Сура, А. А. Саковський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. 81 с.

Цимбал М. Л. Розслідування пожеж (огляд місця події та проблеми застосування спеціальних знань): моногр. Х.: Гриф, 2004. 192 с.

Шелюх Ю. Є., Половко А. П., Харчук А. І. Практичний посібник з питань дослідження причин пожеж. Львів: ЛДУ БЖД, 2013. 380 с.

Практичне заняття 23

Тема 23. Розслідування кримінальних правопорушень

проти довкілля

План

1. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень проти довкілля.
2. Типові слідчі ситуації та версії при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля.
3. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій та тактичних операцій при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля.
4. Залучення експертів при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля. Проведення судових експертиз (інженерно-екологічної, гідрологічної, технічної, будівельно-технічної, технологічної, агротехнічної, ветеринарної, іхтіологічної, хімічної, санітарно-гігієнічної, медичної, криміналістичної та інших).

Мета практичного заняття:

1) здобувачі вищої освіти мають отримати вміння застосовувати положення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень проти довкілля при формулюванні типових слідчих версій та визначати способи їх перевірки;

2) ознайомитися з особливостями проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля;

3) отримати практичні навички щодо планування розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля та проведення окремих видів слідчих (розшукових) дій в процесі кримінального провадження.

Загальні настанови: під час практичного заняття здобувачі вищої освіти вирішують ситуативні фабули запропоновані викладачем; висувають слідчі версії, моделюють слідчі ситуації; визначають коло спеціалістів, яких необхідно залучити до проведення слідчих (розшукових) дій; пропонують комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій; визначають види судових експертиз, які доцільно призначати за відповідною фабулою.

Завдання

За наведеними фабулами ознайомтеся з обставинами кримінального провадження. Визначте елементи криміналістичної характеристики. Висуньте слідчі версії та сформулюйте слідчі ситуації. Зазначте, які слідчі (розшукові) дії та судові експертизи необхідно провести.

Фабули

1. Приватне підприємство «Аргон» здійснює поставки в Україну суміші мінеральних речовин «Біомікс». Однак, фактично, замість мінеральних ввозиться суміш різноманітних речовин, які є промисловими відходами, що за своїм складом шкідливі для життя і здоров'я людей та довкілля, їх використання у будь-якому виробництві, а також утилізація є неможливими.

2. Аграрне підприємство із застосуванням гелікоптера здійснило обробку посівів сільськогосподарських культур хімічними засобами захисту рослин, що вирощуються поблизу декількох селищ. Внаслідок неправильного застосування хімікатів на присадибних ділянках у жителів селищ масово пошкоджені хімічними опіками фруктові дерева та городні культури. У багатьох мешканців різко погіршився стан здоров'я, посилюються алергічні реакції у дітей.

3. В результаті діяльності птахофабрики відбувається забруднення відходами підземних вод та довколишніх земель. Спеціалістами Державної екологічної інспекції були відібрані зразки підземних вод та ґрунту на земельній ділянці навколо території птахофабрики. Отримані показники дослідженої води та ґрунту підтвердили забруднення через перевищення норм гранично допустимих концентрацій нітратів і органічних речовин, внаслідок чого відбулося забруднення й псування підземних вод та прилеглої до підприємства земельної ділянки.

4. 10.05.2025 р. року близько 23 години гр. Р. без дозвільних документів на полювання тварин, що є порушенням вимог Законів України «Про мисливське господарство та полювання», «Про тваринний світ», неподалік урочища «Полігон», що за селом Лисняки Любомльського району, Волинської області здійснив близько 5-7 пострілів. 11.05.202__р. року єгер Любомльського РО УТМР при обході цієї території виявив двох мертвих тварин породи «олень благородний європейський» з вогнепальними пораненнями. Відомості по даному факту були внесені в ЄРДР за ознаками ч. 1 ст. 248 КК України. З огляду на зібрані докази (висновок експертизи зброї, слідів та обставин її застосування, Висновок Волинського НДЕКЦ, інформації оператора мобільного зв'язку) досудовим розслідуванням встановлено вчинення зазначеного кримінального правопорушення гр. Р.

5. 07.09.2021 р., приблизно о 22 год. 00 хв. гр. Л., за попередньою змовою з гр. В., знаходячись у 20 кварталі 57 виділу Бобрівського лісництва ДП «Березнівське лісове господарство», що відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону

України «Про природно-заповідний фонд», належить до природно-заповідного фонду, самовільно, без відповідного дозволу, виданого уповноваженим органом, за допомогою бензопили, здійснили рубку 30 дерев породи «дуб», діаметром на пні 0,80 та 0,82 метра, спричинивши територіальній громаді, в особі Балахівської сільської ради, істотну матеріальну шкоду.

6. 28.08.2025 р., приблизно о 10 годині 30 хвилин, гр. О., дізнавшись про існування кар'єру з корисною копалиною загальнодержавного значення, а саме: піску, який розташований поблизу с. Біляківка, Синельниківського району, Дніпропетровської області, та реалізуючи злочинний умисел, направлений на видобування корисних копалин загальнодержавного значення – піску, не маючи передбачених законодавством України дозвільних документів на видобування корисних копалин загальнодержавного значення та повноважень на проведення таких робіт, діючи всупереч вимогам ст. 13 Конституції України, ст. ст. 19, 24, 56 Кодексу України «Про надра», ст. ст. 3, 40 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», п. 4 Положення про порядок надання гірничих відводів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 р. № 59, здійснив незаконне видобування з кар'єру поблизу с. Біляківка, Синельниківського району, Дніпропетровської області, піску, який, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 р. № 827 «Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення», відноситься до корисних копалин загальнодержавного значення.

Список додаткової літератури

Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text>

Про затвердження Порядку взаємодії між органами прокуратури, Національної поліції України, Служби безпеки України, уповноваженими органами державного нагляду (контролю), державними спеціалізованими установами під час виявлення та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля: Наказ від 16.06.2022 р. № 94/363/150/226/356, Офіс Генерального прокурора, МВС України, Служба безпеки України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v094_905-22#Text

Варуха А. Огляд підходів з оцінки екосистемних послуг через призму їхнього застосування для визначення збитків, завданих військовими діями РФ на території України. Львів: Компанія «Манускрипт», 2022. 56 с.

Краснова Ю. А. Право екологічної безпеки в Україні: монографія. Київ: НУБіП України, 2017. 589 с.

Криміналістичні аспекти розслідування злочину забруднення моря: монографія / І. В. Дмитриченко, О. В. Тимченко, А. О. Левицький; за ред. канд. юрид. наук, доц. І. В. Дмитриченка; Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв: НУК, 2018. 240 с.

Кримінальні правопорушення проти довкілля (основні положення кримінально-правової характеристики): навчальний посібник / О. О. Дудоров, Д. В. Каменський, Р. О. Мовчан, Є. О. Письменський / за ред. О. О. Дудорова, Р. О. Мовчана. Київ: Норма права, 2024. 468 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/kriminalni-pravoporushennya-proti-dovkilliya-osnovni-polozhennya-kriminalno-pravovoi-kharakteristiki.pdf>

Лазебний А. М., Небесна О. Р., Коцюба О. А. Засади використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля // Ірпінський юридичний часопис, № 4 (13), 2024. С. 157–165. URL: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-4\(13\)-2023-157-165](https://doi.org/10.33244/2617-4154-4(13)-2023-157-165)

Марко С. І. Протидія злочинності проти довкілля в умовах збройного конфлікту: проблеми та шляхи вирішення // Дніпровський науковий часопис

публічного управління, психології, права. Випуск 1, 2024. С. 150-154.
URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/582/530>

Матвійчук В. К., Харь І. О. Забруднення атмосферного повітря: кримінальна відповідальність, досудове слідство та запобігання: монографія. Київ: Нац. акад. управління, 2013. 272 с.

Методика розрахунку екологічних збитків природних екосистем та їхніх компонентів: посібник / Я. П. Дідух, У. М. Соколенко, В. В. Расевич, С. О. Гаврилов. Львів–Київ: Видавництво «Компанія «Манускрипт», 2024. 68 с.

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти довкілля. Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2018–2024 роки / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2025. 30 с. URL: <https://pravo.ua/kryminalni-pravoporushehennia-proty-dovkillia-ohliad-sudovoi-praktyky-kks-vs/>

Одерій О. В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля: монографія. Х.: Діса плюс, 2015. 528 с.

Особливості призначення та проведення експертизи щодо визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяної кримінальним правопорушенням: науково-методичні рекомендації / кол. авт.: К. Л. Бугайчук, Д. М. Корнієнко, О. В. Федосова, В. І. Стреляний та ін. Харків: ХНУВС, 2015. 63 с.

Протидія незаконному обігу в Україні пестицидів: практ. poradnik / уклад. М. Г. Проданчук та ін.; Наук. центр превент. токсикології, харч. та хім. безпеки ім. Л. І. Медведя, Референс-центр з визначення токсич. та контрол. хім. речовин. Чернівці: Друк Арт, 2021. 55 с.

Тема 24. Розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами

План

1. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами.
2. Обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами.
3. Типові слідчі ситуації та версії при розслідуванні кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами.
4. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій при розслідуванні кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами.

Мета практичного заняття:

- 1) здобувачі вищої освіти мають отримати вміння застосовувати положення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами при формулюванні типових слідчих версій та визначати способи їх перевірки;
- 2) ознайомитися з особливостями проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій при розслідуванні кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами;
- 3) отримати практичні навички щодо планування розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами та проведення окремих видів слідчих (розшукових) дій в процесі кримінального провадження;
- 4) отримати вміння виявляти форми протидії розслідуванню з боку ОЗГ та пропонувати шляхи їх подолання.

Загальні настанови: під час практичного заняття здобувачі вищої освіти вирішують ситуативні фабули запропоновані викладачем; визначають

ознаки організованої злочинної групи; моделюють слідчі ситуації; пропонують комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій за відповідною фабулою.

Завдання

Ознайомтеся з обставинами кримінального провадження і виконайте завдання до кожної фабули.

Фабули

1. У середині 2000-х років з метою підриву основ суспільної безпеки, здійснення кримінальної діяльності, а також отримання грошових коштів злочинним шляхом у гр. М. виник умисел, направлений на створення стійкої, ієрархічної спільноти. Гр. М. метою діяльності спільноти визначив вчинення її членами тяжких й особливо тяжких злочинів та визначив за собою роль керівника організації, поклавши при цьому на себе зобов'язання щодо досягнення стійкого функціонування дій учасників, які увійшли до її складу.

З моменту створення злочинного угруповання, яке здійснювало свою злочинну діяльність як на території Республіки Молдова так і на території м. Одеси та Одеської області, гр. М. призначав керівників ланок, залежно від дислокації на зазначених територіях окремо.

Через керівників ланок гр. М. здійснював керівництво та координацію діяльності банди, розробку планів вчинення кримінальних правопорушень та доведення їх до конкретних виконавців, виплату заробітної плати її учасникам, премій за вчинення кожного злочину окремо. Обов'язковою умовою вступу до банди нових учасників було надання згоди безпосередньо в нападах або виконання інших дій в її інтересах.

Діяльність вказаної спільноти поширювалася на Одеську область і частково на деякі райони Республіки Молдова та, в свою чергу, була частиною інтернаціональної злочинної спільноти, яка діяла у вказаний час на території Одеської області та Республіки Молдова у період приблизно з 2005 по 2013

роки. Для забезпечення як власного функціонування так і її окремих груп, банда мала на озброєнні вогнепальну зброю, вибухові речовини та підривні пристрої, засоби дистанційного керування вибуховими пристроями та засоби мобільного зв'язку тощо. Для зберігання зазначеної зброї та з метою безперешкодного й швидкого доступу до неї, для подальшого використання, застосовувалася тактика організації схованок для зберігання арсеналів зброї в належних членам банди автомобілях, квартирах, будинках, орендованих для цих цілей гаражах. Також, банда володіла значними матеріальними коштами та транспортними засобами, які з метою конспірації постійно обновлювали, засобами зв'язку, - які постійно змінювали, а також квартирами, дачами та гаражами.

Створена на тривалий період часу злочинна організація характеризувалася: стабільністю і згуртованістю свого складу; розробкою та узгодженням планів і методів вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням та пересиланням з метою збуту та незаконним збутом особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в особливо великих розмірах; наявністю загальновизначених правил поведінки; домовленістю та готовністю до вчинення злочинів усіма членами злочинної організації у будь-який час; розподілом грошових коштів, отриманих від злочинної діяльності, між всіма її учасниками; чіткою ієрархією.

Назвіть та розкрийте елементи криміналістичної характеристики. Які ознаки свідчать про те, що кримінальні правопорушення вчинені саме злочинною організацією? Обґрунтуйте відповідь.

2. На початку 2018 року з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів на території України гр. Ф. створив стійку злочинну організацію, до складу якої залучив осіб, які вступили та надали згоду на участь у цій організації та вчинення кримінальних правопорушень.

Гр. Ф. запропонував гр. Ж створити стійке ієрархічне об'єднання для вчинення кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів,

психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення.

Гр. Ф. та гр. Ж. розуміючи, що вказана діяльність є протиправною, має високий ступінь суспільної небезпеки, зумовлена тяжкими наслідками не лише для здоров'я конкретної особи, а й для здоров'я населення в цілому, у зв'язку з чим потребує чітких та узгоджених дій значної кількості людей, маючи намір здійснювати такі діяння протягом тривалого періоду часу, спланували досягнути поставленої мети за рахунок створення і керування стійким ієрархічним об'єднанням - злочинною організацією, до складу якої в різний час, окрім згаданих осіб, увійшли ще 27 осіб. Так, ці особи умисно та добровільно, усвідомлюючи наслідки своїх суспільно небезпечних дій, зорганізувалися в стійке ієрархічне об'єднання для вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, склавши при цьому єдиний план злочинних дій, відомий усім учасникам групи, з розподілом функцій кожного учасника групи, спрямованих на реалізацію цього плану, підкорюючись під час злочинної діяльності гр. Ф. та гр. Ж, як керівникам та співорганізаторам злочинної організації, свідомо виконуючи їх вказівки. При цьому, для забезпечення стабільності та безпеки функціонування вказаної злочинної організації під час підбору зазначених осіб враховувалися їх особисті якості, фізичні дані, навички, здатність до підпорядкування та організації діяльності інших осіб, схильність до вчинення правопорушень, зв'язки серед осіб, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, визнання авторитету її лідера та безумовне йому підпорядкування.

Переслідуючи мету протиправного та швидкого збагачення шляхом незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення та пересилання з метою збуту та незаконного збуту особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в особливо великих розмірах, всі вищевказані особи добровільно погодилися на участь у вказаній злочинній організації та вчинюваних нею злочинах, а також підкорилися жорсткій ієрархії, визначеним правилам поведінки і дисципліні у ній.

З метою забезпечення існування та функціонування угруповання гр. Ф. спільно з гр. Ж. розробили єдиний план злочинних дій з розподілом функцій окремих ланок організації та кожного з учасників групи. Відповідно до вказаного плану завданнями і метою існування злочинної організації було налагодження виготовлення, постачання та створення мережі збуту наркотичних засобів і психотропних речовин у всіх регіонах України задля незаконного збагачення учасників групи, що надалі стало єдиним джерелом їх доходів.

Назвіть та розкрийте елементи криміналістичної характеристики. Які ознаки свідчать про те, що кримінальні правопорушення вчинені саме злочинною організацією? Обґрунтуйте відповідь.

3. У листопаді 2020 року гр. О., володіючи якостями лідера, організаторськими здібностями, знаючи психологію людей, за попередньою змовою з іншими п'ятьма особами створив злочинну групу з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, а саме заволодіння майном шляхом обману та зловживання довірою громадян України та Молдови, яка функціонувала до липня 2021 року. Суть діяльності злочинної групи полягала у створенні та забезпеченні діяльності на території міста Одеси угруповання – «Колл-центр», члени якого за допомогою SIP-телефонії зв'язувались з потерпілими, вводили їх в оману, представляючись співробітниками банківської установи, входили в довіру та під оманливим приводом схиляли останніх до перерахування власних коштів на банківські рахунки, які належать учасникам злочинної групи. Метою злочинної групи гр. О. було незаконне збагачення за рахунок коштів, отриманих шляхом обману та зловживання довірою від потерпілих.

Визначте коло обставин, що підлягають з'ясуванню. Який комплекс слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій необхідно провести в цій ситуації?

Список додаткової літератури

Ахтирська Н. М., Костюченко О. Ю. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження: навч. посіб. Київ: видав.-полігр. Центр «Київ. ун-т», 2023. 335 с.

Варцаба В. М. Розслідування злочинів організованих груп: проблеми тактики та психології: монографія. Ужгород: Карпати, 2005. 248 с.

Падалка А. М. Теоретико-методологічні засади розслідування організованої злочинної діяльності у сфері оподаткування: монографія. Ірпінь: УДФС України, 2020. 367 с.

Сучасні питання протидії організованій злочинності в Україні та за кордоном: монографія / Ю. М. Крамаренко, О. С. Скок, Т. В. Шевченко, В. Г. Хашев. Дніпро: ДДУВС, 2022. 216 с.

Чаплинський К. О., Мінка П. Я. Розслідування злочинів вчинених злочинними угрупованнями: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Дніпр. гуманітарний університет. 2009. 225 с.

Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення розслідування злочинів, вчинених злочинними угрупованнями: монографія. Дніпропетровськ: Дніпр. державний ун-т ВС, 2009. 401 с.

ВИМОГИ ДО ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛІСТИКА»

Лабораторна робота є обов'язковим видом навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, що передбачено робочою програмою з навчальної дисципліни «Криміналістика».

Лабораторна робота виконується індивідуально та спрямована на формування практичних умінь і навичок застосування криміналістичних знань.

Лабораторна робота повинна складатися з таких структурних елементів:

- титульний аркуш;
- завдання до лабораторної роботи (лише у разі наявності альтернативних завдань (фабул) з відповідної теми);
- хід виконання (протокол, постанова, план розслідування тощо).

- оформлення відповідних додатків до процесуальних документів (фототаблиць, планів, схем, конвертів з електронними носіями інформації та інших).

Лабораторна робота передається студентом своєму викладачу в роздрукованому вигляді або надсилається в електронному вигляді на його офіційну поштову скриньку (за вимогами викладача) не пізніше визначеного викладачем строку.

Вимоги до оформлення

Лабораторна робота оформлюється у текстовому редакторі Microsoft Word у вигляді файла з розширенням ***.doc**; або ***.docx** на аркушах формату **A4**, поля – 20 мм. Шрифт – **Times New Roman**, розмір – 14 pt, міжрядковий інтервал – 1,5. Абзацний відступ – 1,25 см. Вирівнювання тексту – за шириною. Нумерація сторінок – у правому верхньому куті, починаючи з другої сторінки.

*ЗРАЗОК
титульного аркушу лабораторної роботи*

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА з криміналістики

**ТЕМА:
(назва лабораторної роботи)**

студента (ки) (курсанта (ки))__ курсу
__ групи
(назва інституту/факультету)
ПІБ

**Викладач:
посада, науковий ступінь, ПІБ**

**м. Харків
– рік**

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛІСТИКА»

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Криміналістика» передбачає проведення поточного й підсумкового контролю та здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу навчальної дисципліни на *практичних і лабораторних заняттях* із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи здобувача вищої освіти, виконання завдань щодо відпрацювання навичок використання окремих науково-технічних засобів та їх комплектів, виконання завдань задля закріплення набутих навичок і вмінь використання тактичних і методичних засобів криміналістичного забезпечення, вирішення практичних завдань або задач, виконання практичної частини лабораторних робіт й оформлення результатів проведених лабораторних робіт. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки здобувача вищої освіти до вивчення поточного матеріалу, набуття основних навичок і умінь щодо правильного застосування науково-технічних засобів, виявлення, фіксації, вилучення й збереження доказів, використання тактичних прийомів проведення окремих слідчих (розшукових) дій, застосування методичних рекомендацій з розслідування окремих видів кримінальних правопорушень; активності участі здобувачів вищої освіти під час виконання практичної частини лабораторних робіт; якості виконання й оформлення результатів проведених лабораторних

робіт. У ході практичного або лабораторного заняття здобувач вищої освіти може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- контроль якості засвоєння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться у формі виконання лабораторних робіт. Впродовж двох семестрів здобувачі вищої освіти виконують 12 лабораторних робіт (по шість у кожному семестрі). Представляють портфоліо лабораторних робіт. Максимальна кількість балів, яку студент (тка) можуть отримати за кожен лабораторну роботу – 10.

Впродовж двох семестрів здобувачі вищої освіти виконують самостійну роботу, в тому числі, у формі підготовки індивідуальної роботи. Максимальна кількість балів за індивідуальну роботу – 10 балів.

Формою рубіжного контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є залік, який проводиться по завершенні першого навчального семестру (викладачем, який веде практичні заняття). Якщо студент за період першого навчального семестру за підсумками рубіжного поточного контролю набрав менше 1/2 максимальної кількості балів за перший семестр (від 0 до 14 балів), то він до заліку не допускається.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є іспит. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за іспит, становить 60. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю й самостійної роботи, за якої студент допускається до іспиту, становить 25 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль				Лабораторні роботи	Індивідуальна робота здобувачів	Підсумковий контроль (іспит)	Підсумкова оцінка знань
Модуль № 1	Модуль № 2	Модуль №3	Модуль №4				
п/з л/з	п/з л/з	п/з л/з	п/з л/з				
max 5	max 5	max 5	max 5	max 10	max 10	max 60	max 100

Критерії оцінювання (іспит)

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному/ лабораторному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
Тестове завдання	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з тем, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Результати опрацювання матеріалу високі, але є незначна кількість несуттєвих помилок.
	3	Добре засвоєння матеріалу з тем, але є окремі помилки.
	2	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	1	Мінімальні результати, достатні для отримання позитивної оцінки.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Оцінка лабораторних робіт	Max 10	Високий (творчий) рівень щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	9	Достатньо високий рівень щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	8	Належний рівень щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	7	Рівень вище середнього щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	6	Середній рівень щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	5	Елементарний рівень щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	4	Низький рівень щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	3	Початковий (мінімальний) рівень щодо застосування

		науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	2	Недостатня відповідність щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	1	Невідповідність щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
	Min 0	Відсутність рівня щодо застосування науково-технічних засобів і технологій, криміналістичних прийомів, методологічних рекомендацій
Оцінка індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти: Наукова доповідь	Max 10	Послідовно, систематизовано, логічно, грамотно, повно викладені результати проведеного наукового дослідження за певною темою. Ґрунтовно вивчена сучасна вітчизняна та зарубіжна наукова література, нормативні джерела, судова практика, практика органів охорони правопорядку, офіційна статистика. Проведено соціологічне дослідження – опитування, анкетування тощо. Наведені посилання на використані джерела. Обрана тема є актуальною як з практичної, так і з теоретичної точок зору. Робота правильно структурована, має вступ (обґрунтування актуальності дослідження, постановка його мети та завдання), повно висвітлено стан наукової розробленості проблеми, наведено узагальнення наукової літератури, законодавства та інших джерел. Окрім викладення матеріалу робота містить власний авторський підхід до вирішення розглядуваної проблеми та висновки. Наукова доповідь ілюструється за допомогою презентації.
	8	Послідовно, систематизовано, логічно, грамотно викладені результати проведеного наукового дослідження за певною темою. Автор використав основні сучасні вітчизняні та зарубіжні наукові літературні джерела, законодавство, релевантну правозастосовну практику. В роботі наведені посилання на використані інформаційні джерела. Обрана тема є актуальною як з практичної, так і з теоретичної точок зору. Робота добре структурована, має обґрунтування актуальності дослідження; висвітлюється загальний стан наукової розробленості проблеми. Окрім викладення матеріалу робота містить аргументовані авторські висновки. Наукова доповідь ілюструється за допомогою презентації.
	6	Послідовно та грамотно викладені результати проведеного наукового дослідження за певною темою. Автор використав незначну кількість сучасних вітчизняних та зарубіжних наукових літературних джерел, законодавство, правозастосовну практику. В роботі наведені посилання на використані джерела. Обрана тема є актуальною як з практичної, так і з

		теоретичної точок зору. Робота структурована, має обґрунтування актуальності дослідження, висвітлюється стан наукової розробленості проблеми. Окрім викладення матеріалу робота містить окремі авторські висновки.
	4	Робота недостатньо структурована, не має послідовності та логічності викладення матеріалу. Автор використав сучасні вітчизняні джерела. Наявна незначна кількість посилань на судову та / або правозастосовну практику. Представлена робота не повністю відповідає вимогам, які висуваються до робіт такого рівня, не містить достатнього обсягу, який би дозволив усвідомити сутність питання чи проблеми, задля розкриття яких вона виконувалася. Обрана тема є актуальною, але відсутній авторський підхід при дослідженні більшості питань.
	2	Робота недостатньо структурована, не має змістовної логічності у викладенні матеріалу. Автор використав сучасні вітчизняні джерела, але не звернувся до правозастосовної практики. Представлена робота не в повній мірі відповідає вимогам, які висуваються до робіт такого рівня, виконана неакуратно, не містить достатнього обсягу, який би дозволив усвідомити сутність питання чи проблеми, задля розкриття яких вона виконувалася; відсутні авторські висновки.
	Min 0	Представлена робота не відповідає вимогам, які висуваються до робіт такого рівня; містить ознаки академічної доброчесності.
Реферат	Max 10	Питання плану реферату висвітлені повно. Проаналізовані представлені в навчальній та науковій літературі погляди щодо предмета дослідження; на основі їх порівняльної оцінки висловлене особисте ставлення автора до кожного з них, а також надана власна оцінка запропонованим у літературі пропозиціям стосовно шляхів вирішення таких проблемних питань, які стосуються теми, та (або) висловлені авторські пропозиції. Реферат виконаний самостійно та не містить некоректних запозичень. Реферат ілюструється за допомогою презентації
	7	Переважає більшість питань плану реферату висвітлена повно та точно. Одне з питань розкрито недостатньо повно або при його висвітленні допущена суттєва помилка. Проаналізовані основні літературні джерела, рекомендовані кафедрою при написанні роботи на відповідну тему. Реферат виконаний самостійно та не містить некоректних запозичень. Реферат ілюструється за допомогою презентації.
	3	Питання плану теми висвітлені поверхово. При написанні реферату використана незначна кількість монографічних та нормативних джерел із числа рекомендованих кафедрою. При розкритті питань плану допущені грубі помилки.
	Min 0	Тема реферату не розкрита або в ній виявлено

		некоректні запозичення (плагіат).
Анотування прочитаної додаткової літератури з курсу	Max 4	В роботі здійснена анотація обраних за погодженням з викладачем-науковим керівником джерел. Наведено бібліографічний опис анотованого джерела, надана характеристика його змісту, виділена головна ідея, ключові положення. Анотація містить не лише огляд прочитаного матеріалу, а й аналітичну позицію здобувача вищої освіти з приводу отриманої інформації. Здобувач продемонстрував уміння працювати з літературою, аналізувати норми чинного законодавства, використовувати наукові джерела та правозастосовну практику, робити обґрунтовані висновки. Анотація відповідає вимогам, які пред'являються до такого виду робіт. Вказуються причини обрання певної теми, джерел, робіт конкретних авторів, обґрунтовується актуальність теми, наводиться думка здобувача щодо усвідомленого матеріалу та формулюється висновок.
	2	Анотація здійснена поверхнево, містить лише огляд прочитаного матеріалу. Здобувач не продемонстрував уміння працювати з літературою, ґрунтовно аналізувати норми чинного законодавства, використовувати у необхідній кількості наукові джерела та правозастосовну практику, виокремлювати проблеми правозастосування та головну думку. Зроблені висновки не в повній мірі відображають зміст анотованого матеріалу або є помилковими.
	Min 0	Анотація містить лише загальний огляд дослідженого матеріалу. Зроблені висновки не відображають його зміст, є помилковими або містять ознаки академічного плагіату.
Есе	Max 6	Есе виконано самостійно, сумлінно та добросовісно. Містить ключову ідею, що розкривається у змісті роботи на конкретних прикладах із судової практики, прецедентах Європейського суду з прав людини, підходах науковців, але з формуванням та наведенням автором власного ставлення до досліджуваного питання.
	4	Есе фрагментарно розкриває ключову ідею, містить методологічні помилки, недостатнє обґрунтування досліджуваного питання.
	2	Есе фрагментарно розкриває ключову ідею, не відповідає стилю есе, не містить авторського висновку щодо розглядуваного питання.
	Min 0	Тема есе не розкрита або в ній виявлено некоректні запозичення (плагіат).
Розробка схем, таблиць, діаграм	3	Розроблено схему, таблицю, діаграму на основі комплексного аналізу чинного законодавства, узагальнення правозастосовної практики, опанування літературних джерел з навчальної дисципліни, яку вивчає здобувач вищої освіти. Належна систематизація матеріалу дозволила

		грунтовно проаналізувати взаємозв'язки, відмінності тощо. Цей вид індивідуальної роботи бажано проілюструвати презентацією, що значно підвищує її ілюстративність. Робота виконана акуратно, ретельно, ґрунтовно, самостійно.
Створення презентації	3	За допомогою програми Microsoft PowerPoint або за вибором здобувача іншого зручного програмного забезпечення підготовлено презентацію однієї з тем навчальної дисципліни, що вивчається. Подача матеріалу повинна бути динамічною, цікавою, ілюстративною, з використанням різних видів зображень. Презентація має містити не менше 10 слайдів та повністю розкривати питання.
Написання та опублікування наукової статті	10	Наукова стаття є логічно завершеною, ґрунтовною, в ній досліджено найбільш актуальні проблеми чи певне питання, яке є важливим для поглиблення знань здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни, що ним вивчається. Стаття має науковий стиль викладу. Змістовно їй притаманні точність, зрозумілість, зв'язаність (логічна несуперечливість), цілісність, грамотність, довершеність матеріалу та його високий науковий рівень. Структурні елементи статті відповідають вимогам видання, до якого вона подається. Максимальний бал виставляється за умови опублікування підготовленої статті видавництвом.
Написання та опублікування тез доповіді на конференції	5	Тези виступу на науково-практичній чи науковій конференції відповідають вимогам, які висуваються до такого виду роботи. Вони лаконічно формулюють ключові моменти, що презентують доповідь, з якою здобувач вищої освіти виступив або бажає виступити на конференції. Тези оформлені відповідно до вимог, що висуваються організаторами конференції чи видавництвом. Максимальний бал виставляється за умови їх опублікування.
Іспит	Мах 60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі
	55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури і знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи
	50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої

		кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи
	45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача
	40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших із них за допомогою викладача
	35	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
	Min 0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69

FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛІСТИКА».....	6
ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	16
ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ, ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	18
ВИМОГИ ДО ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛІСТИКА».....	178

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛІСТИКА».....	180
---	-----

Навчальне видання

*Серія «Науково-практичні та науково-методичні
посібники з криміналістики»*

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«КРИМІНАЛІСТИКА»

(обов'язкова)

(перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»)

Укладачі:

ШЕВЧУК Віктор Михайлович
ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
ШЕПІТЬКО Валерій Юрійович
БАРАНЧУК Василь Васильович,
БОРИСЕНКО Ігор Володимирович,
ВИЛЦАН Анастасія Олександрівна,
ДЕМИДОВА Євгенія Євгеніївна,
ЗАТЕНАЦЬКИЙ Дмитро Вікторович,
КАПУСТИНА Марієтта Владиславівна,
КОЛЕСНІКОВА Інна Анатоліївна,
КОСТЕНКО Марина Володимирівна,
КУРМАН Олександр Васильович,
ЛАТИШ Катерина Володимирівна,
МИШКОВ Ярослав Євгенович,
МУСІЄНКО Олег Леонідович,
НЕГРЕБЕЦЬКИЙ Владислав Валерійович,
ЧОРНИЙ Геннадій Олексійович,
ЯРЕМЧУК Вікторія Олегівна